משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר נשים

# מלאכת שלמה על משנה יבמות

רבי שלמה עדני

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# מלאכת שלמה על משנה יבמות

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-יבמות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**פרק א** ..... 6
משנה א ..... 6
משנה ב ..... 10
משנה ג ..... 11
משנה ד ..... 12
**פרק ב** ..... 12
משנה א ..... 12
משנה ב ..... 12
משנה ג ..... 13
משנה ד ..... 14
משנה ה ..... 15
משנה ו ..... 16
משנה ז ..... 17
משנה ח ..... 18
משנה ט ..... 19
משנה י ..... 19
**פרק ג** ..... 21
משנה א ..... 21
משנה ב ..... 21
משנה ג ..... 21
משנה ד ..... 22
משנה ה ..... 22
משנה ו ..... 22
משנה ז ..... 22
משנה ח ..... 23
משנה ט ..... 24
משנה י ..... 25
**פרק ד** ..... 27
משנה א ..... 27
משנה ב ..... 28
משנה ג ..... 29
משנה ד ..... 30
משנה ה ..... 31
משנה ו ..... 31
משנה ז ..... 32
משנה ח ..... 33
משנה ט ..... 34
משנה י ..... 34
משנה יא ..... 36
משנה יב ..... 36
משנה יג ..... 37
**פרק ה** ..... 39
משנה א ..... 39
משנה ב ..... 40
משנה ג ..... 41
משנה ד ..... 43
משנה ה ..... 43
משנה ו ..... 44
**פרק ו** ..... 45
משנה א ..... 45
משנה ב ..... 45
משנה ג ..... 46
משנה ד ..... 47
משנה ה ..... 47
משנה ו ..... 48
**פרק ז** ..... 50
משנה א ..... 50
משנה ב ..... 51
משנה ג ..... 51
משנה ד ..... 51
משנה ה ..... 52
משנה ו ..... 53

**פרק ח** ..... 53
משנה א ..... 53
משנה ב ..... 54
משנה ג ..... 54
משנה ד ..... 55
משנה ה ..... 56
משנה ו ..... 56
**פרק ט** ..... 58
משנה א ..... 58
משנה ב ..... 58
משנה ג ..... 59
משנה ד ..... 60
משנה ה ..... 60
**פרק י** ..... 61
משנה א ..... 61
משנה ב ..... 63
משנה ג ..... 63
משנה ד ..... 64
משנה ה ..... 65
משנה ו ..... 66
משנה ז ..... 66
משנה ח ..... 66
משנה ט ..... 67
**פרק יא** ..... 68
משנה א ..... 68
משנה ב ..... 68
משנה ג ..... 69
משנה ד ..... 69
משנה ה ..... 70
משנה ו ..... 71
משנה ז ..... 71
**פרק יב** ..... 71
משנה א ..... 71
משנה ב ..... 72
משנה ג ..... 73
משנה ד ..... 73
משנה ה ..... 74
משנה ו ..... 75
**פרק יג** ..... 76
משנה א ..... 76
משנה ב ..... 77
משנה ג ..... 79
משנה ד ..... 79
משנה ה ..... 80
משנה ו ..... 80
משנה ז ..... 81
משנה ח ..... 82
משנה ט ..... 83
משנה י ..... 83
משנה יא ..... 84
משנה יב ..... 84
**פרק יד** ..... 85
משנה א ..... 85
משנה ב ..... 86
משנה ג ..... 87
משנה ה ..... 87
משנה ו ..... 87
משנה ז ..... 87
משנה ח ..... 88
משנה ט ..... 88
**פרק טו** ..... 88
משנה א ..... 88
משנה ב ..... 88
משנה ג ..... 89

משנה ד ..... 90
משנה ה ..... 91
משנה ו ..... 92
משנה ז ..... 92
משנה ח ..... 93
משנה ט ..... 93
משנה י ..... 94
**פרק טז** ..... 94
משנה א ..... 94
משנה ב ..... 96
משנה ג ..... 96
משנה ד ..... 99
משנה ה ..... 99
משנה ו ..... 100
משנה ז ..... 101

# פרק א

## משנה א

בעה"י הנותן כח ליעפים גם לחלשים. נתחיל סדר נשים: ובעזרת האל יודע כל תעלומות. ותיק בנחמות. נתחיל מסכת יבמות.

כתוב בספר החנוך סימן תקצ"ה בפ' כי תצא דמפני כן נקראת יבמות ולא חליצות מפני שאמרו ז"ל מצות יבום קודמת למצות חליצה ע"כ:

**חמש עשרה נשים פוטרות**. איתה בת"כ ס"פ בתרא דפ' קדושים וביד פ' ששי דהלכות יבום סי' רו ט' י"ד ט"ו ובגמ' אמר רב אשי מתני' נמי דייקא כרבא דאמר ערוה לא צריכא קרא דקתני חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן ואילו פוטרות ופטורות לא קתני ש"מ ומ"ש ערוה דלא צריכא קרא דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת צרה נמי לא תיבעי קרא משום דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בה כרת ומסיק דצרה נמי לא איצטרך קרא כי איצטריך קרא למשרי צרה שלא במקום מצוה מ"ט אמר קרא עליה במקום עליה דהיינו במקום מצות יבום דכתיב בה יבמה יבא עליה הוא דאסירא שלא במקום עליה כגון צרת בתו מנכרי שריא:

**עד סוף העולם**. הכא לא שייך למיפרך כיון דתנא עד סוף העולם צרות צרותיהן למה לי כדפריך בהכותב כיון דתנא עד סוף העולם פירות פירותיהן למה לי דהתם ודאי בהכותב לא היה צריך לכתוב שניהם אבל הכא אורחיה דתנא למיתני לא זו אף זו וא"ת וכיון דתנא צרות צרותיהן עד סוף העולם למה לי דהכי דייק בתמורה פ' ותלו קדשים כיון דתנא ולד ולדן עד סוף העולם למה לי ואומר ר"י דהתם כיון דאשמועי' דולד ולדן קרב שלמים ממילא שמעי' דה"ה עד סוף העולם כיון דלא חייש לשמא יגדל מהן עדרים עדרים כדחייש התם ר' אליעזר אבל הכא ס"ד דצרות צרותיהן אסירי טפי לא משום דמלצרור דרשינן להו ולצרור משמע תרתי שני רישין תוס' ז"ל:

**ואלו הן בתו וכו'**. מלות ואלו הן מחקן ה"ר יהוסף ז"ל וכתב כן מצאתי בכל הספרים דל"ג זה ע"כ: ובגמ' מניינא דרישא דמשמע חמש עשרה ותו לא ומנינא דסיפא הרי אלו פוטרות דמשמע אלו ותו לא למעוטי מאי ומשני למעוטי דרב ודרב אסי דאמר רב צרת סוטה אסורה שאם זנתה אשתו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים שתיהן פטורות ורב אסי אמר צרת אילונית אסורה שאם היה נשוי אילונית ואשה אחרת ומת בלא בנים שתיהן פטורות והקשו תוס' ז"ל לימעוט תרוייהו ממניינא דרישא דכיון דתנן ט"ו נשים ליכא למימר שייר וממעטי כולהו מדלא קתני להו כדאמרי' בפ"ק וכי תימא תנא ושייר והא ד' קתני ותרצו ז"ל דהכא לא מצי למיתנינהו (הגהה אפשר שצריך לומר למעוטינהו אלא

שכבר מתיישב ע"כ). כדמסיק לרב ולרב אסי למעוטי מאי ומשני לפי שאינם בצרת צרה דכל הנך דמתני' איכא למיתני הלכה צרתה ונשאת לאחיו השני וכו' שהרי אינה ערוה אלא לזה אבל לאחיו השני ראויות הן ואם יבם אפי' את הצרה ולו אשה אחרת ומת ונפלו לפני זה פטור אף מן הנכרית מפני שהיא צרת צרתה של בתו אבל בסוטה ואילונית ליכא למיתני הלכה צרתה ונשאת לאחיו השני דהא על האחין היא אסורה שהאיסור בא לה מכח קידושי בעלה הראשון וכולן שוין בהן וכיון שכן ליכא למעוטינהו מדלא קתני אלא מיתורא דמתני':

**בתו**. בבתו מאנוסתו וכן פי' רש"י ז"ל ור"י בעל התוס' ז"ל הכריח דהך בתו איירי בין מאונסין בן מנשואין. ובגמ' פריך מכדי כולהו מאחות אשה ילפינן ליתני אחות אשה ברישא ומסיק תנא קורבי קורבי נקט הנך דקריב ליה טפי נקיט ברישא תנא בתו ובת בתו ובת בנו דקרובי עצמו ואין בכולן קרובות כאלו ואיידי דתנא שלשה דורות למטה דידיה תנא שלשה דורות למטה דידה ואיידי דתנא שלשה דורות למטה דידה תנא שלשה דורות למעלה דידה ולמעלה דידיה לא מצי למיתני מידי דהא אמו לא אתיא ליבום שהרי אסורה לאחיו מאביו משום אשת אביו ותנא אחותו ואחות אמו דקרובי עצמו טפי מכלתו דכלתו לאו קרובתו היא אלא מכח קדושי בנו נאסרה עליו ואיידי דאיירי באיסור אחוה תנא אחות אשתו ובדין הוא דלקדמה לכלתו מקמי אשת אחיו שלא היה בעולמו ומקמי אשת אחיו מאמו נמי דלאו משום קורבא אסירן כלומר דכיון דקרוב נקיט ואזיל וכלתו ואשת אחיו שלא היה בעולמו ואשת אחיו מאמו לאו משום קורבא הוא דאסירן ליה בדין הוא דליתני כלתו מקמי אשת אחיו שלא היה בעולמו ומקמי אשת אחיו מאמו נמי משום דכלתו חמירא טפי מינייהו וה"ל למנקט חומרי כיון דלא מצי למנקט קורבי אלא איידי דאיירי באיסור אחוה תנא אשת אחיו שלא היה בעולמו והדר תנא כלתו. ופריך ומאי איריא דתנא פוטרות דמשמע דאי בעי מיבם ליתני אוסרות דהא ודאי אסורות הן מאחר שאינם זקוקות ליבם וקיימי באיסור אשת אח ומשני כיון דבמקום מצות יבום הוא דאסירה צרת הבת וכדמפר' במתני' דמשפטרה הכתו' מגזרת יבום קיימא ליה באשת את שיש לו בנים ושלא במקום מצוה שריא כגון נכרי שנעשה חתנו ולו אשה ומת מותרת אשתו לחמיו מדתנן בסמוך גבי שש עריות חמורות מאלו מש"ה תנא פוטרות דאי תנא אוסרות משמע שהבת אוסרת עליו ליקח את צרתה אפי' במקום מצוה וק"ו שלא במקום מצוה אבל פוטרות לא משתמע איסורא משום צרתה של בת אלא הבת פוטרת מיבום ואיסורא שכיב עלה ממילא דהויא באיסור אשת אח שיש לו בנים ומשום אשת אח הוא דמיתסר ושלא במקום מצוה דליכא איסור אשת אח

עלה שריא ומש"ה תנא פוטרות. ופריך ומאי אריא דתני מן החליצה ומן היבום ליתני מן היבום לחודיה דהא עיקר מצוה היא וחליצה ממילא אשתמע. ומשני אי תנא מן היבום ה"א מיחלץ חלצה יבומי לא מיבמה קמ"ל כל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה ומיפטרא בלא כלום וכל היכא דאמרי' חולצת ולא מתיבמת משום ספיקא הוא ופריך וליתני מן היבום ומן החליצה דיבום עיקר דהא כתיב אם לא יחפוץ וכו' א"נ ליתני מן החליצה לחודה ומשני אבא שאול הוא דאמר מצות חליצה קודמת למצות יבום דקאמר הכונס את יבמתו לשם נוי ולא לשם אישות כאילו פוגע בערוה וקרוב בעיני להיות הולד ממזר. ובבבלי ובירוש' בעי ניתני שש עשרה נשים אמו אנוסת אביו נשואה לאחיו מאביו ומשני לה: וכמו שפי' כבר ר"ע ז"ל. וכתוב שם שהשיב רבי לר' לוי ששאלו זו השאלה כמדומה לי שאין לו מוח בקדקדו: [הגה ועיין במ"ש ס"פ בתרא דכלים]. וכתבו תוס' ז"ל בר"פ המגרש דבירוש' פריך בגיטין וליתני שש עשרה נשים לר' אליעזר דאמר המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני דמותרת וליחשב בהדייהי אשת איש דפוטרת צרתה כגון שגרשה זה בעל מנת שלא תנשאי לפלוני ונשאה אחיו של פלוני ומת בלא בנים ומשני התם התורה אסרה עליו ברם הכא הוא אסרה עליו פי' כל ט"ו נשים אסרה תורה ליבם והאיסור בא ממילא ע"י קדושין בלא שום תנאי אבל כאן אסרה ע"י תנאי שלו א"נ י"ל תמן התורה אסרתה ואיך לה היתר להתיבם דאין איסור שלה תלוי בשום אדם אלא בתורה שאסרתה עליו אבל בא"א האיסור תלוי במגרש שאם ירצה יתירנה ליבם קודם שימות אחיו המת שנשאה ועוד תרצו הם ז"ל דבפלוגתא [לא מיירי] דרבנן פליגי אדר' אליעזר בקידושין כמו בגירושין שאם אמר התקדשי לי ליאסר לכל אדם חוץ מפלוני לר' אליעזר הוו קדושין לרבנן לא הוו קדושין כדמסיק ויצאה והיתה ועוד תרצו עיין עליו:

**ואחות אשתו**. אין להקשות דנדה תאסר ליבם אע"פ שמיטהרת אח"כ כמו אחות אשתו שאינה מתיבמת אפי' מתה אשתו אחרי כן דל"ד דאחות אשה ושאר עריות האיסור עומד על היבם טפי משאר בני אדם אבל נדה לכ"ע אסורה ואפי' בנדתה משמע בפסחים ס"פ ואלו דברים דבת יבום היא דקאמר ר' יוחנן אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה בעל פטור ופריך עלה מ"ש יבמתו דקעביד מצוה משמע דקני לה ועוד נראה לחלק דאחות אשה וכו' ע"ש בתוס' ז"ל:

**אחותו מאמו**. שאין יבום אלא באחיו מן האב דילפינן אחוה אחוה מבני יעקב לקמן בגמ' ר"פ שני וכתבו שם תוס' ז"ל לענין אשת אחיו שלא היה בעולמו אין סברא למילף

מבני יעקב דלא מיקרי אחים אא"כ הם בעולם אחד כבני יעקב דפשיטא דמיקרי אחים ואי לאו דמיעקרא בהדיא לא הוה שייך למילף מבני יעקב לענין הך מילתא ע"כ:

**וכולן אם מתו או מיאנו** תוס' פ' השולח (גיטין דף מ"ו) ובגמ' פ' האיש מקדש (קידושין דף מ"ד) ותוס' ר"פ בנות כותים וביד שם פ' ששי סי' כ"א כ"ב:

**או שנמצאו אילונית**. הרשב"א ז"ל תמה על פי' רש"י ז"ל שפי' שנמצאו אילונית שמקחו מקח טעות ולא הויא אשת אחיו ולפירוש זה מתני' בשלא הכיר בה וכו' אסי ואנן כרבא קיימא לן דפירשה אפי' הכיר בה וכדאיפסקא הלכתא בהדיא בגמ' נמוקי יוסף: וכתוב עוד בשמו דאע"ג דבגמ' אמרי' דיקא נמי דקתני שנמצאו ואסיקנא ש"מ יש לנו כיוצא בו הרבה דמסקי בהו ש"מ ואפ"ה לא קיימן בפ' הזהב (הגהה נראה פרק הספינה) גמ' שחמתית ונמצאת לבנה ובפ' יש נוחלין בבעיא דבבריא היאך ובפ"ק דחולין גבי תלוש ולבסוף חברו ע"כ. והקשו תוס' ז"ל דהכא משמע דאילונית לא בעיא גט דאי בעיא גט היתה צרתה חולצת ולא מתיבמת כדתנן במתני' כל שיכולה למאן ולא מיאנה וכו' ובכתובות פ' אלמנה נזונת תנן הממאנת והשניה והאילונית אין להם כתובה דמשמע הא גיטא בעיא דהכי דייק בהמדיר ותרצו דהתם נקט האי לישנא משום דלא מצי למנקט אינם צריכין גט משום שניה דקתני בהדייהו תדע דע"כ ממאנת לא בעיא גיטא א"נ בהמדיר לא דייק הכי אלא משום דברישא קתני אינה מקודשת ובסיפא תצא שלא בכתובה והא דתנן בהשולח המוציא את אשתו משום אילונית לא יחזיר ומפ' משום קלקולא דשמא תנשא לאחר ויהיו לו בנים ויאמר וכו' ונמצא גט בטל ובניה ממזרים דמשמע בעיא גט אור"י דהתם במוציאה משום ספק אילונית שאין הסימנים ניכרין יפה תדע דקתני סיפא נשאת לאחר והיו לה בנים ואילו ודאי אילונית אין לה רפואה דבהערל פליגי וכו' ע"כ וסימני אילונית שכתב רבינו עובדיה ז"ל דעת הטור באבן העזר סי' מ"ד דבחד מינייהו סגי אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות אישות פ' שני נראה שצריך שיהיו בה כל הסימנים הללו וע"ש בבית יוסף. ובגמ' מוקמי' למתני' דקתני צרותיהם מותרות אליבא דרב אסי דס"ל צרת אילונית אסורה דמתני' בשלא הכיר בה כשנשאה שתהא אילונית ומקחו מקח טעות ולאו אשתו היא לפיכך צרתה מותרת דלאו צרת אילונית היא דיקא נמי דקתני שנמצאו ולא קתני שהיו ש"מ ודרב אסי בשהכיר בה דאשתו גמורה היא ורחמנא פטרה מאשר תלד וצרתה הויא צרת אילונית ורבא אמר צרת אילונית מותרת ואפי' הכיר בה ואפי' צרת בתו אילונית ותני במתני' שהיו:

**ואי אתה יכול וכו'**. תוס' פ' בא סימן (נדה דף נ"ב) והקשו ז"ל וא"ת משכחת לה מיאון בקדושי טעות דתנא דבי ר' ישמעאל אפי' בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה

ותירץ ריב"ן דמתני' מיירי בקטנות ועוד אור"י וכו' עיין ליו. בפי ר"ע ז"ל ותנא דידן דלא חשיב אמו בכלל הנשים שפוטרות צרותיהן סבר לה כמ"ד וכו'. אמר המלקט ובפלוגתא לא קמיירי ובגמ' פריך ולא והרי איסור מצוה ואיסור קדושה דפליגי ר"ע ורבנן דלר"ע אלים לאו למפטרה בולא כלום כערוה גמורה דסבר דיש ממזר מחייבי לאוין וקתני ומשני בפירקי' קא אמרי' ופריך והא ב"ש מתירין את הצרות לאחין וב"ה אוסרין קתני ומשני ב"ש במקום ב"ה אינה משנה והדר פריך והא אשת אחיו שלא היה בעולמו דפלוגתא דר"ש ורבנן וקתני ומשני בנולד ולבסוף יבם לא פליג ר"ש וכרב פפא וכמו שאכתוב לקמן ר"פ שני ודלא כר' אושעיא דהא אתותב והכי מסיק בסיפא דלא מוקמינן מתני' בפלוגתא ורב אשי אמר דבפלוגתא נמי קמיירי ומתרץ לה בגמ' שפיר דה"ק ליה רבי ללוי מ"ט לא דייקת מתני' דמתני' ר' יהודה היא דקתני שש עריות חמורות מאלו מפני שהן נשואית לאחרים צרותיהן מותרות אמו ואשת אביו מאי אמו אילימא נשואת אביו היינו אשת אביו אלא לאו אנוסת אביו וקתני מפני שהן נשואות לאחרים לאחרים אין לאחים לא מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא ר' יהודה דאסר באנוסת אביו מש"ה לא תני לה. ואמרינן בגמ' דלוי הגיהה למשנתו והוסיף בה אמו אנוסת אביו דתני לוי וכו' אע"ג דמהדר ליה רבי ללוי כמדומה לי שאין לו מוח בקדקדו וכבר רמזתי לעיל בעיית לוי בר סיסי קומי רבי:

**ואי אתה יכול לומר וכו'**. בגמ' תניא דשלש נשים משמשות במוך חדא מינייהו קטנה מבת י"א שנה ויום א' ועד י"ב שנה ויום אחד שמא תתעבר ושמא תמות ודייק בגמ' מדלא קתני שמא תתעבר ותמות דלהוי משמע שאם תתעבר תמות ודאי ש"מ דאיכא קטנה דמיעברא ולא מתה וא"כ מצינו חמות ממאנת כגון שילדה בקטנותה בתוך זמן האמור בשנת י"ב שנתעברה ולא מתה וקדש אדם את בתה ונמצאת זאת חמות קטנה וראייה למאן עד שנת י"ב ויום א' ומתני' קתני ואי אתה יכול לומר וכו' ופריך רב ספרא בנים הרי הם כסימנים כלומר קטנה שילדה כנערה שהביאה סימנים דמיא דאיגלאי מילתא למפרע דמיהרה להביא גדלותה ואינה ממאנת. ועוד יש שם שנויי אחריני ע"ש ועיין בתוס' כאן ובפ' המדיר (כתובות דף ע"ה) ובפ' בא סימן (נדה דף נ"ב.) ובטור אבן העזר סי' קע"ג:

## משנה ב

**כיצד פוטרות צרותיהן**. גמ' מנא ה"מ דצרת צרתה פטורה אמר רב יהודה אמר קרא לצרור התורה רבתה צרות הרבה רב אשי אמר סברא היא צרה מ"ט אסורא דבמקום ערוה קיימא צרת צרה נמי במקום ערוה קיימא:

**כיצד אם מתו הן וכו'**. גמ' ואפי' כנס ולבסוף גירש את בת אחיו דהוו להו צרות זו לזו קודם גירושין אפ"ה קא שרית ליה ליבומי כדקתני ומתה בתו או נתגרשה הואיל ובשעת נפילה לא הוו צרות זו לזו ורמינהי דתנן לקמן בפ"ג שלשה אתין שנים מהם נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות וכו' וכנסה המגרש ומת זהו שאמרו וכו' טעמא דגירש ואח"כ כנס אבל כנס ואח"כ גירש לא ומשני א"ר ירמי' תברה מי ששנה זו לא שנה זו תנא דמתני' סבר מיתת הבעל מפלת נשיו ליבום הלכך אפי כנס ולבסוף גירש כיון דבשעת מיתה לאו צרת הבת הא שריא ותנא ברא סבר נשואין הראשונים מפילין הלכך משנעשית צרת ערוה שעה אחת אסורה עולמית רבא אמר לעולם חד תנא הוא וזו ואין צריך לומר זו קתני דמתני' דהכא דכנס ולבסוף גירש מותרת כדקתני ומתה בתו או נתגרשה ואין צריך לומר זו דשלשה אחין דגירש ולבסוף כנס: (הגהה בספר כריתות בשער ב' [סימן צ'] דלשון למודים נתן טעם לכל זו ואצ"ל זו וז"ל נראה שכתב הך דאין צריך לומר זו ע"ד אלו ואלו דברי אלהים חיים כדאיתא פ"ק דעדויות למה נכתבו דברי היחיד בין המריבים לבטלם וכו' שאם יאמר אדם וכו' יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת כך כתב הלשון הזה שאם ישמע אדם או יראה ברייתא בענין יאמרו לו בלשון התנא ששמע רבי בסוף שמעת או שמא יסמכו על אותו לשון שני מדרך שכתבו בעדיות שאם יראו וכו' עד יסמכו עליו ואולי גם בענין לא זו אלא אף זו לא רצה לסלק הלשון הראשון אע"פ שאינו צריך ע"כ):

**וכל היכולה למאן וכו'**. ר"פ בית שמאי ותוס' פ' שתי מדות (מנחות דף צ"ג) ובטור אה"ע סי' קע"ג וכתוב ברב אלפס ז"ל תוספתא אימתי אמרו שאם מתו או נתגרשו צרותיהן מותרות בחיי הבעל אבל לאחר מיתת הבעל צרותיהן אסורות מיאנו בחיי הבעל צרותיהן מותרות לאתר מיתת הבעל צרותיהן חולצות ולא מתייבמות וכולן שנמצאו אילונית או שהיו נשואות לאחרים צרותיהן מותרות בין בחיי הבעל בין לאחר מיתת הבעל ע"כ:

## משנה ג

**שש עריות**. חמורות מן הט"ו הנז' לעיל שיכולות להנשא לאחיו מאמו מה שא"כ בשש עריות אלו שאין יכולות להנשא לאחיו אלא לאחרים. בפי' ר"ע ז"ל והרמב"ם ז"ל פי' אם נשאו בעבירה וכו' וז"ל ז"ל עוד ואמנם יש להם קדושי' על אחרים כמו שאמר מפני שהן נשואות לאחרים ולפיכך אם עבר אחיו ונשא אחת משש עריות וכו'. ובתו"כ ס"פ בתרא דפרשת קדושים ובטור אה"ע סי' קע"ג. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל נ"ל לפרש דה"ק לעיל שנינו ט"ו עריות שצרותיהן מותרות מפני שהן נשואות לאחיו אבל יש שש עריות

אחרות שאע"פ שהן חמורות מאלו אפ"ה צרותיהן מותרות מפני שהן נשואות לאחרים ולא לאחיו ועל כן הן מותרות וצ"ע עכ"ל ז"ל:

### משנה ד

**ב"ש מתירין וכו'**. בפירקין דף ט' ובפ' ד' אחין (יבמות דף כ"ז.) ובגמ' אר"ש בן פזי מ"ט דב"ש דכתי' לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר חוצה מכלל דאיכא פנימית פי' מדלא כתיב לחוץ למידרש החיצונה שהיא נכרית ליבם לא תהיה לזר מכלל דאיכא פנימית בהדה קרובה ליבם ואמר רחמנא לא תהיה לזר הא ליבם תהיה וב"ה מיבעי להו למדרש דאין קדושין תופסין ביבמה אע"ג דבעלמא קדושין תופסין בחייבי לאוין. רבא אמר טעמייהו דב"ש דאין איסור תל על איסור פי' אין איסור אשת אח חל על בתו של זה אצל אמה הלכך לא רמיא קמיה ליבומי והוי כמאן דליתה וכן באחות אשה ובכולן:

**וב"ה פוסלין**. ביד פ' ששי דהלכות יבום סי' כ"ד:

**ואע"פ שאלו פוסלין ואלו מכשירין לא נמנעו וכו'**. גרסי' ובבא דאוסרי' ומתירין מצאתיו מחוק וברוב הספרים ליתיה גם במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל נמחק על פי רוב הספרים וגם בירוש' ליתיה גם בפ"ד דעדיות ליתיה בשום ספר:

**לא נמנעו עושין טהרות אלו על גב אלו**. ללמדך שאהבה וריעות נוהגין זה בזה לקיים מה שנאמר האמת והשלום אהבו הכי איתא בירוש' בפירקין ודפ"ק דקדושין ואיתה בגמ' בברייתא בשם ר"ש:

## פרק ב

### משנה א

**כיצד אשת אחיו וכו'**. עד סוף סימן ב' ביד פ' ששי דהלכות יבום סי' ט"ז י"ז י"ח ומייתי לה בפ"ק דמכילתין דף ט' ובטור אה"ע סימן קע"ג: הראשונה יוצאה וכו'. גמ' אמר רב נחמן מאן דתני ראשונה וקרי לה להך שנפלה לפני לוי שני פעמים ראשונה לא משתבש ומאן דתני שנים לא משתבש מאן דתני ראשונה מאי ראשונה לנפילה שנפלה ראשונה ליבום קודם לזו בפעם ראשונה ומאן דתני שניה לא משחבש מאי שניה שניה בנשואין שנשאת שני פעמים אחת לבעל ואחת ליבם:

### משנה ב

**ואח"כ נולד להם אח ומת**. פי' המיבם ולא הוצרך לפ' כאן ומת המיבם משום שכבר הוא מובן מהבבא שלפניו ה"ר יהוסף ז"ל:

**ר"ש אומר מיבם לאיזו שירצה**. ופטורה חברתה ולא אעשה בה מאמר קאי אלא אריש קאי דקתני הראשונה יוצאה וכו' כך נראה שצ"ל לשון ר"ע ז"ל אע"פ שכבר אפשר לישבו ואיתה בפ"ק דמכילתין דף ט'. ופי' הרמב"ם ז"ל מה שאמר ר"ש חוזר על שני המאמרים ע"כ. רוצה לומר חוזר על בבא דנולד ואח"כ יבם ועל בבא דיבם ואח"כ נולד וכדאמ' ר' אושעיא בגמ' חלוק היה ר"ש אף בראשונה ממאי מדקתני משנה יתירה דבבא דרישא למאן איצטריכא ליה למיתני אי לרבנן השתא ייבם ולבסוף נולד דכי אשכחיה בהתירא אשכחיה אסרי רבנן נולד ואח"כ ייבם מיבעיא אלא לאו לר"ש איצטריך ותנא רישא להודיעך כרו דר"ש ותנא סיפא להודיעך כחן דרבנן ובדין הוא דניפלוג ר"ש ברישא אלא נטר להו לרבנן עד דמסיימי למילתייהו והדר פליל עלייהו:

**ואשת אחיו שלא היה בעולמו**. משכחת לה לר"ש בחד אחא ומית ונולד לו אח א"נ בתרי ולא ייבם ולא מת אבל היכא דיבמה השני פקעה זיקת אח הראשון ונעשית אשתו של זה השני אבל רב פפא ס"ל דאינו חולק רק אסיפא דיבם ואח"כ נולד ותרוייהו באבי דמתני' לרבנן איצטרכו ולא זו אף זו קתני ותניא כותיה דרב פפא ותיובתא דר' אושעיא:

## משנה ג

**כלל אמרו ביבמה כל שהיא אסורה איסור ערוה וכו'** ביד פ' ששי דהלכות יבום סימן ח' ט' י' ובטור אה"ע סימן קע"ד:

**לא חולצת ולא מתיבמת**. צרתה וכל שכן היא וכן אילונית וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט וצרתה דאילונית מרבי לה רפרם בגמ' מכלל דמתני' וכדרב אסי וכתבו תוס' ז"ל והא דלא קאמר לאתויי צרת סוטה וצרת מחזיר גרושה משום דאילונית דמיא טפי לעריות שמותרת למת ואסורה ליבם עכ"ל ז"ל: ואיכא דאמרי כל שאיסורה איסור ערוה הוא דאסורה צרתה הא לאו איסורה איסור ערוה צרתה לא אסורה למעוטי מאי אמר רפרם למעוטי צרת אילונית ודלא כרב אסי. וכתוב בנמוקי יוסף איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתיבמת דוקא היא אבל צרתה מתיבמת שאין צרה פטורה אלא מערוה עכ"ל ז"ל. ובגמ' אמאי קרי להו איסור קדושה דכתיב קדושים יהיו לאלהיהם תניא ר' יהודה מחליף איסור מצוה אלמנה לכ"ג ואמאי קרי להו איסור מצוה דכתי' בסוף ספר תורת כהנים אלה המצות ומשמע דאכולה ספרא קאי וכל אזהרת כהנים התם כתיבא איסור קדושה שניות מד"ס ואמאי קרי ליה איסור קדושה משום קדש עצמך במותר לך להוסיף לך עליהם שניות המותרות על העריות כדי שלא תבוא על העריות דאסורות מן התורה. ואיתה בפי' ד' מיתות דף נ"ג והתם איכא תנא אליבא דר' יהודא דס"ל דר' יהודה ס"ל כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין והני חייבי

לאוין כתייבי כריתות דמי דלאו בני חליצה ויבום כלל נינהו והכא לדבריו דת"ק דמחייב אלמנה בחליצה קאמר ר' יהודה לדבריך דמחייבת ליה בחליצה אין לך לקרותה איסור קדושה אלא איסור מצוה ע"כ:

**אחותה כשהיא יבמתה או חולצת או מתיבמת.** פי' אחותה של ערוה דאי דאיסור מצוה כיון דמדאוריתא רמיא קמיה פגע באחות זקוקתו:

## משנה ד

**איסור מצוה וכו'**. פ' ד' מיתות (סנהדרין ד' נ"ג) ברייתא:

**שניות מד"ס**. גמ' אמר רבא רמז לשניות מן התורה מנין שנא' כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ האל קשות דכתיב ואת אילי הארץ לקח מכלל דאיכא רכות קלות מהם ואסורות רב יהודה אמר מהכא ואזן וחקר תקן משלים הרבה אזן לשון אזנים בית אחיזה וכו' ויותר מהמה בני הזהר הזהר בד"ס יותר מד"ת וגזר על השניות. רב אושעיא אמר מהכא פרעהו אל העבר בו שטה מעליו ועבור פרעהו הגדילהו לאיסור והוסף עליו כדי שלא תעבור בו כמו גדל פרע רב כהנא אמר מהכא ושמרו את משמרתי עשו משמרת למשמרתי וגבי עריות כתיב ומדרבנן דקרא אסמכתא בעלמא בטור אה"ע סימן י"ד: בפי' ר"ע ז"ל צריך להגיה ואם אביו ואין לה הפסק ואם אבי אביו בלבד ואשת אבי אביו ואין לה וכו': עוד שם צריך להגיה ובת בן בתו ובת בן בן אשתו ובת בת אשתו ואם אם אבי אשתו ואם אם אשתו ואם אב אם אשתו וכו' וכך הוא ביד בפ"א מהלכות אישות והם עשרים שניות וכן הגיה החכם הר"ס ז"ל:

**אלמנה לכ"ג וכו'**. בגמ' פריך קפסיק ותני לא שנא מן הנשואין ול"ש מן האירוסין בשלמא מן הנשואין עשה ולא תעשה ואין עשה דיבמה יבא עליה דוחה את לא תעשה ועשה דכ"ג ל"ת אלמנה לא יקח עשה והלא אשה בבתוליה יקח ולא בעולה ולאו הבא מכלל עשה עשה אלא מן האירוסין ל"ת גרידא היא יבא עשה וידחה לא תעשה ומסיק רבא הכי אמר ריש לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שתיהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה והכא נמי אפשר בחליצה דמיקיים עשה ול"ת ומיתבינן להו בגמ' מברייתא דקתני אחייבי לאוין ואם בעלו קנו אלמא מדאוריתא רמיא קמיה למידחי לא תעשה וקאי בתיובתא אליבא דרבא לרשב"ל אבל בתר הכי מהדר תלמודא אריש לקיש אמר לך ריש לקיש כי אמינא אנא היכי דמקיימי מצוה אבל הכא חליצה במקום יבום לאו מצוה היא ועיין ברש"ל ז"ל:

## משנה ה

**אח מכל מקום**. כתוב בנמוקי יוסף פי' האח הממזר זוקק דומיא דסיפא דפוטר את אשת אביו וכ"ש אם המת היא ממזר ע"כ ומיהו ממזר הזוקק תייבי לאוין הוא דממזר אסור בבת ישראל וחולצת ולא מתיבמת ובגמ' פריך פשיטא אחיו הוא ומשני מהו דתימא נילף אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן כשרין ולא פסולין אף כאן כשרין ולא פסולין קמ"ל כיון דלענין יבום מיפטר פטר הממזר את אשת אביו מיבום כדילפינן מבן אין לו עיין עליו מיזקק נמי זקיק:

**מי שיש לו בן מ"מ פוטר וכו'**. ואיתה ספ"ק דמכלתין וביד פ"א דהלכות יבום סי' ג' ד' ו': ועיין בסי' קי"ו דשאלות החכם השלם ה"ר מנחם עזריה נ"ע. ואם מי שהיה מומר בשעה שקדש אחיו ועמד בהמרותו גם אחר שמת המקדש אם זוקק את אשת אחיו ליבום אם לאו עיין בספר תרומת הדשן סי' רכ"ג:

**וחייב על מכתו ועל קללתו ובנו הוא לכל דבר**. הרא"ש פ' ואלו מגלחין דף ל"ט. וכתוב בנמוקי יוסף כתב הריטב"א ז"ל חזינן לרב יהודאי גאון שכתב אי כד נסבה בעל הוה יבם מימר לא בעיא חליצה מיניה ואם היה בעלה מומר וישבה תחתיו באונס ומת בהמרותו בלא בנים אינה זקוקה ליבום דהא לאו אחיו הוא ואינה זקוקה לחליצה עכ"ל הגאון וראוי להחמיר על מכתו ועל קללתו אם הכה או קלל לאביו חייב מיתה ע"כ: וביד פי"ב דהלכות אסורי ביאה סי' ז' י"ג ובפ"א דהלכות נחלות סי' ז' ובפ"ה דהלכות ממרים סי' ט' ובפ' ששי סי' י"א ובטור י"ד סי' רמ"א ובאה"ע סי' ט"ו ט"ז ובסי' קנ"ו וקנ"ז ובחשן המשפט סי' רע"ו ובסוף סי' רע"ט [ובתשובת הרשב"א] סי' אלף וקס"ב. וכתב רב אלפס ז"ל אמרי רבוותא הא דתנן חוץ ממה שיש לו מן השפחה ומן הנכרית ה"מ שפחה דאחרים דומיא דנכרית דלית ליה קנין בגווה אבל שפחה דידיה לא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומסתמא שחררה ולשם קדושין בא עליה ע"כ. ועיין עוד במ"ש בפ"ג דקדושין סוף סי" י"ב. והטור שם בסי' קנ"ו הביא זו הסברא לגבי הבן ולא הביאה בסי' קנ"ז לגבי האח אלא שנראה דה"ה וכדאיתא התם סי' ט"ו סעיף י' בש"ע ובלבוש גם בטור וע"ש בספר הלבוש. אכן הרמב"ם ז"ל לא ראיתי שהביא לזה החילוק בפ' עשירי מהלכו' גירושין בשם מקצת גאונים רק לענין הבן ושם דחהו דו"ק: ופסק בספר הלבוש שם סי' קנ"ו סעיף ב' וז"ל הלכך מספק דלא ידעינן כמאן הלכתא אזלינן לחומרא שאם אין לו זרע אחר אלא משפחתו ויש לו אשה ומת בלא בנים אשתו חולצת ולא מתיבמת חולצת ואסורה לזר בלא חליצה דשמא לא שחררה ואין זה זרעו והרי אשתו זקוקה ליבם ולא

מתיבמת דשמא שחררה קודם שבא עליה והרי זה זרעו גמור ואין אשתו זקוקה ליבם ואם ייבמה יפגע באיסור אשת אח שיש לו בנים ע"כ:

## משנה ו

**מי שקדש אחת משתי אחיות וכו'**. ביד עד סוף סימן ז' רפ"ח דהלכות יבום עד סוף סימן ג' וכן בטור אה"ע סי' קע"ו. וקשה לע"ד אמאי לא קתני נותן גט לשתיהן וכדקתני סיפא חולץ לשתיהן. ובגמ' בעינן למידק ממתני' דקדושין שאין מסורין לביאה כגון אלו הוו קדושין ופלוגתא דאביי ורבא היא בקדושין פ' האיש מקדש (קידושין דף נ"א) ומוקמי' לה למתני' התם והכא דכשהוכרו ולבסוף נתערבו עסיקי' דמסורין לביאה נינהו דיקא נמי דקתני ואינו יודע ולא קתני ואינו ידוע שמע מינה וסיפא דמתני' איצטריכא ליה דקתני היו לו שנים אחד חולץ ואחד מיבם דוקא מיחלץ והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא דקא פגע באחות זקוקתו:

**אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם**. מדלא קתני ברישא מת ולו אח אחד וחלץ לאחת מהם וכנס לחברתה לא יוציא כדקתני הכא אין מוציאין שמעי' דברישא אפי' בדיעבד ייציא משום דילמא כנס אחות חלוצתו ואע"ג דספיקא דרבנן היא דדילמא כדין ייבם אפ"ה קנסו רבנן בדיעבד דגזרו באחות זקוקה אטו אחות אשה דאורייתא שהיא בכרת לפיכך אלמוה לגזרתם להוציא אפי' על הספק ואפי' בדיעבד כל היכא דאיכא ספיקא שהיא באיסור תחתיו נמוקי יוסף. ועוד כתב שם בנמוקי יוסף בירוש' דכל היכא דאמרי' כנס לא יוציא היינו בשכנס ממש אבל לא בשקדש בלבד ומינה דכי אמרינן כנס יוציא היינו אע"פ שהכניס לחופה והיכא דהחזירה בעל וחזר וגרשה אמרו בירושלמי שמותר להחזירה שאם לא כן אתה מוציא לעז על בניה פי' שיצא לעז על בניה שהיו לה אחר שהחזירה ושמעינן מינה דכי ליכא בנים לא יחזיר וכן כתב הריטב"א בשם הרמב"ן ז"ל ע"כ. אכן בתי"ט כתוב קדמו וכנסו אפי' בקידושין כו' וכתב הרא"ש ז"ל אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם. מזה יכול לדקדק דוקא משום דאימור דידיה קא מתרמיא ליה אבל המיבם אחות זקוקתו בודאי יוציא. ונ"ל שיש עוד לדקדק דוקא קדמו וכנסו שלא נמלכו בב"ד אבל אם נמלכו בב"ד ואמרו להם שיחלוץ האחד וייבם האחד והלכו שניהם ויבמו מוציאין מידם ואע"ג דאימור כל חד וחד דידיה מתרמיא ליה כיון שעברו על דברי ב"ד מוציאין וכן משמע מתוך פי' רש"י ז"ל ע"כ. ובירוש' מת ולו אח אחד חולץ לשתיהן בכל אתר את אמר אין חליצה אחר חליצה והכא את אמר הכין כאן בודאי כאן בספק. היו לו שנים אחד חולץ ואחד מיבם בכל אתר את אמר שבכל מקום שאומרים לו ייבם אין אומרי' לו חלוץ והכא את אמר הכין כאן בודאי כאן בספק ע"כ:

## משנה ז

**שנים שקדשו שתי אחיות וכו'**. ירושלמי שנים שקדשו שתי אחיות וכו'. אחד ישראל ואחד כהנים כסדר הזה הדא דאת אמר כשחלץ ואח"כ ייבם אבל אם ייבם בתחלה אסור שמא ימות אחיו קודם שייבם לאחרת ונמצא כבא על אחות יבמתו:

**מתו לזה אח ולזה אח זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן**. בכל אתר את אמר אין חליצה אחר חליצה והכא את אמר הכין כאן בודאי כאן בספק:

**לזה אחד ולזה שנים היחידי חולץ לשתיהן והשנים א' חולץ וא' מיבם**. בכל אתר את אמר כל מקום שאין אומרין לו יבם אין אומרין לו חלוץ והכא את אמר הכין כאן בודאי כאן בספק:

**לזה שנים ולזה שנים**. הדא דאת אמר בישראל אבל בכהנים אסור ע"כ: אבל שם ביד וגם בטור ובשלחן ערוך אפי' שניהם כהנים מפני שכל אחת אינה אלא ספק חלוצה שחליצת אחת מהן אינה כלום וספק חלוצה לא גזרו בה רבנן:

**קדמו שנים וחלצו וכו'** בגמ' פריך מ"ש מהא דתנן לקמן רפ"ג ד' אחין שנים מהם נשואין שתי אחיות ומתו הנשואים אח האחיות הרי אלו חולצות ולא מתיבמות פי' רש"י ז"ל וקתני סיפא אם קדמו וכנסו יוציאו והכא קתני אין מוציאין מידם. ותוס' ז"ל פירשו דהכי פריך דהכא קתני אחד חולץ ואחד מיבם וגבי ד' אחים שתיהן חולצות ומשני הכי השתא התם שתיהן זקוקות להם וכל חדא וחדא קיימא על כל א' מהם באיסור אחות זקוקתו וכי מיבם נמי אחד מהם ופקע זיקתה לא משתריא אחותה לאידך דכל יבמה שנאסרה שעה אחת על יבמה אפי' לאחר נפילה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה לעולם אבל הכא זו שנאסרה משום אחות זקוקה לאו יבמה היתה וכי פקע איסור אחות זקוקה ביבום אחותה ה"ז מותרת ועומדת דלאו אשת אח הואי הלכך מספיקא לא מפקינן לה מיניה דאימא כל חד וחד דידיה אתרמיא ליה. והנמוקי יוסף פי' דהרי"ף ז"ל מפרש דהקושיא היא מדקתני התם שאין מתיבמות וקס"ד ששורת הדין שזה חולץ וזה מיבם דהא בחליצה דקמייתא פקעא זיקה דאידך אלא דגזרינן חולץ ואח"כ מיבם אטו מיבם ואח"כ חולץ ולהכי פרכי' דמ"ש במתני' דשרינן זה חולץ וזה מיבם ולא גזרינן אטו מיבם תחלה ופרקי' התם ודאי דתרוייהו יבמות נינהו אבל הכא דליכא אלא חדא ודאי יבמה כי מיבם והדר חליץ דילמא לא עביד איסורא כלל לא גזרו חליצה דבתחלה אטו חליצה דבסוף ע"כ. ומשמע קצת שהוא פי' אחר מלבד של תוס' ז"ל וע"ש עוד כי האריך לישב פי' רש"י ז"ל ג"כ:

**אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידן**. גמ' תני שילא ואפי' שניהם כהנים מ"ט חלוצה מדרבנן היא דקרא דואשה גרושה דמרבינן לה מיניה אסמכתא בעלמא היא:

## משנה ח

**מצוה בגדול ליבם**. ביד פ' שני סימן ו' ובטור אה"ע סימן קס"ה. וכתוב בנמוקי יוסף לשון הריטב"א ז"ל אומר היה מורי הרמב"ן ז"ל שזהו כשהגדול הגון לה אבל אם אינו הגון ואחד מן האחרים הגון מצוה באחרים יותר ממנו ומיהו אם רצה הגדול לחלוץ חולץ למ"ד מצות חליצה קודמת למצות יבום וכל שיש לגדול אשה אחרת בזמן הזה אין המצוה בו דקטטה ומריבה איכא בבית וכיבם שאינו הגון דמי לגבי אידך ע"כ:

**הנטען על השפחה וכו'**. עד סוף הפרק ביד פ' עשירי דהלכות גירושין סי' י"ד ט"ו ט"ז ואיתה בתשובות הרשב"א ז"ל סי' תקצ"ו וסי' אלף ר"ה. ומצאתי כתוב שם ביד בספר מוגה רבינו המחבר ז"ל כתב בתשובת שאלה מועתק מלשון ערבי אע"פ שהנטען מן השפחה ונשתחררה לא יכנוס אותה לכתחלה אבל כבר הורינו פעמים רבות בדומה לנידון זה שישחרר אותה וישאנה מפני תקנת השבים ואמרנו מוטב שיאכל רוטב ולא יאכל שומן עצמו וסמכנו על אמרה עת לעשות לה' וכתב משה ע"כ. ובגמ' הא גיורת מיהא הויא דמשמע הוא לא יכניס אבל אחר שרי לכנוס לכתחלה ורמינהי אחד האיש שנתגייר לשם אשה ואחד אשה שנתגיירה לשם איש וכן מי שנתגייר לשם שלחן מלכים לשם עבדי שלמה אינם גרים דברי ר' נחמיה שהיה ר' נחמיה אומר אחד גרי אריות ואחד גרי מרדכי ואסתר אינם גרים עד שיתגיירו כבזמן הזה הא אתמר עלה א"ר יצחק ב"ר שמואל בר מרתא משמיה דרב הלכה כדברי האומר כולם גרים הם אי הכי דגיורת מעלייתא היא לכתחלה נמי יכנוס ואמאי תני לא יכנוס ומשני משום דרב אסי דאמר הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך דאתו לאחזוקי לקלא קמא. וכתוב בנמוקי יוסף וטעמא דלא יוציא דכיון שנתגיירו וקבלו עליהם חזקה הוא דאגב אונסייהו גמרו וקבלו דגמרא גמיר לה דאחד האיש שנתגייר לשם אשה ואחד האשה שנתגיירה לשם איש גרים גמורים הן וכיון דגיורת גמורה הויא ומותרת היא לו ל"ש יש לה בנים ממנו או אין לה בנים לא יוציא וכן כתב הרמב"ן ז"ל:

**הנטען על אשת איש וכו'**. ביד פ' שני דהלכות סוטה סי' י"ג י"ד ובטור כולה מתניתין עד סוף פרקין באה"ע סימן י"א י"ב. ובגמ' אמר רב ובעדים פי" כגון שבאו עדים על קול ראשון שראוה שזנתה עמו ואותיבנא עליה דרב מהא דתניא בד"א בשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא ואם באו עדים על טומאה אפי' יש לה כמה בנים תצא אלמא מפקי' מנטען בלא עדי טומאה כשאין לה בנים ומשני דמוקי לה רב למתני' ביש לה

בנים ויש לה עדים דטעמא דמפקי' משום דאיכא עדים הוא הא ליכא עדים לא מפקי' ומתני' קשיתיה לרב דמאי אריא דתני הוציאוה ליתני הוציאה אלא כל הוציאוה בב"ד וב"ד בעדים הוא דמפקי מבעל ראשון דאין אשה נאסרת על בעלה משום קול ואתא רב למימר דוקא מתני' דמשום כך יוציא הנטען הואיל ואיכא עדים אבל בלא עדים הואיל ויש לה בנים לא ואיבעית אימא דרב מוקי למתני' אף באין לה בנים ואפ"ה לא מפקי' אלא בעדי טומאה והך ברייתא דקתני דבאין לה בנים מפקי' בלא עדי טומאה רבי היא דתניא רוכל היוצא ואשה חוגרת בסינר אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תצא ואיכא תו בגמ' דרבא בר נחמן אמר מתני' נמי הוציאה תנן פי' בלא עדים. בסוף פי' ר"ע ז"ל אבל נטען על הפנויה נראה דמצוה לכנוס וכו'. אמר המלקט כתב הרא"ש ז"ל ואני אומר נהי דחייבתו תורה לכינסה אחר שנפגמה ה"מ בודאי אבל קול בעלמא אין להחזיק הקול ולפגום את שניהם ע"כ:

## משנה ט

**המביא גט ממדינת הים**. ירושלמי פ' האומר דקדושין דף ס"ד:

**מת הרגתיו** ביד פ"ג דהלכות גרושין סי' י' והסכימו רוב המפרשים דדוקא לכתחלה לא ישא אבל בדיעבד אם כבר נשאה לא יוציא. ובפ' שני דכתובות דף כ"ב הכריחו תוס' ז"ל דהרננוהו לא ישא את אשתו לא ששנים מעידין כן אלא כלומר שאומר עד א' שהרגו עם אנשים הרבה דאם השנים מעידין כן נאמנין הם דבשום מקום אין שנים חשודין דאפילו למאן דחייש לגומלין אם שנים מעידין על זה ושנים על זה נאמנין ע"כ. וכן פי' ותירץ שם ג"כ הר"ן ז"ל: ירושלמי אמרו לפני ר' יהודה מעשה בליסטים אחד שנתפס בקסרין שבקפודקיא עם כשהוא יוצא ליהרג אמר להם צאו ואמרו לאשתו של שמעון בן כהנא שהרגתיו בכניסתו ללוד ובא מעשה לפני חכמים וקיימו את דבריו אמר להן ר' יהודה משם ראיה והלא לא אמר אלא הרגנוהו ע"כ. ואיתה בבבלי בשנוי לשון קצת:

## משנה י

**החכם שאסר וכו'**. בספר תרומת הדשן סי' רע"ט וע"ש. ובגמ' דייקי' הא התירה ואח"כ מת בעלה או גרשה ישאנה ואי בחד מי מפר והתניא הפרת נדרים בשלשה ואי בתלתא מי חשידי ומשני לה ביחיד מומחה: וכתוב בב"י טור א"ה סי' י"ב בשם רבינו ירוחם שכתב בשם הרמ"ה ז"ל דוקא אסרה אבל אם התירה על בעלה וגירשה מותר לישא אותה החכם ואפי' התירה יחיד ואפי' הדיוט ע"כ:

**מיאנה או שחלצה וכו'**. ר"פ מצות חליצה ותוס' דפי שני דכתובות דף כ"ב ודס"פ התקבל ובגמ' ס"פ עד כמה:

**שהוא ב"ד** כלומר וכו'. לשון ר"ע ז"ל עד דקיי"ל חליצה ומיאונים בשלשה. אמר המלקט ולאפוקי ממ"ד פ"ק דסנהדרין מיאון בשנים קמ"ל דמיאון אין פחות משלשה דהיינו ב"ד אבל לענין חשד אה"נ דאפי' תרי נמי לא חשידי כדתניא עדים החתומים על שדה מקח ועל גט אשה לא חשו חכמים לדבר זה ומן הדין מותרין העדים ליקח השדה או לישא את האשה ולפי זה צ"ל שר"ע ז"ל הכא לא נחת לפסק הלכה דהא בפ"ק דסנהדרין פסק הוא ז"ל כמ"ד דמיאון בפני שנים מספיק. ובגמ' בעי' אמביא גט ואחכם שאסר כנס מהו שיוציא ואסיקנא כנס אינו מוציא דברננה לא מפקי' דומיא דנטען על השפחה ונשתחררה ועל הנכרית ונתגיירה וליד לנטען על אשת איש דהתם בדין שיוציא דאם הוא אמת אסירא ליה אבל הכא שאסר את האשה בנדר אפי' אסרה שלא כדין כיון שגרשה בעלה שריא לחכם מדאורייתא:

**וכולן שהיו להם נשים ומתו**. גמ' מתו אין נתגרשו לא והתניא אפי' נתגרשו ומשני ל"ק הא דהואי קטטה מקמי הכא דעדיין לא נתן דעתו על זאת הא דלא הואי קטטה ואב"א הא והא דלא הוי קטטה הא דקתני נתגרשו לא בדארגיל הוא קטטה שהוא הקניט את אשתו והא דקתני אפי' נתגרשו בדארגילה היא קטטה שהיא הקניטתו תחלה:

**וכולן שנשאו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו**. גמ' קס"ד מיתה אמיתה וגירושין אגירושין פי' הא דקתני שנשאו לאחרים ונתאלמנו קאי נמי אירישא דקתני מת הרגתיו הרגנוהו וקתני דאם נשאת לאחר על פיו ומת השני הזה מותרת לינשא לעד זה ואע"פ שמתו שני בעלים תנשא לשלישי ולא אמרינן הוחזקה זו קטלנית שהנושא אותה מת וגירושין דקתני נתגרשה קאי אגירושין דלעיל אהמביא גט וכו' ואשמועי' דאם נשאת לאחר באותו הגט וגירשה השני הזה מותרת להנשא למביא גיטה הראשון ובתרי זימני לא הויא חזקה וא"כ נימא מתני' דלא כרבי דאי כרבי האמר בתרי זימני הויא חזקה ומשני לא מיתה אגירושין וגירושין אמיתה פי' מיתה דקתני הכא שנשאו לאחרים ומתו מותרות לאו אכולהו דלעיל קאי אלא אגירושין ואמביא גט או חכם שאסר את האשה וגירושין דהכא אמת הרגתיו הרגנוהו ומש"ה כשנתגרשה משני זה מותרת לשלישי ועדיין לא הוחזקה בחדא ריעותא תרי זימני וכתבו תוס' ז"ל אגב מיתה נקט גירושין דאפי' נתגרשה כמה פעמים שריא לינשא ע"כ:

**וכולן מותרות לבניהם ולאחיהם**. גמ' מ"ש מהא דתניא הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה ומשני נשי לגבי נשי שכיחי דאזלן גברי לגבי גברי לא שכיחן א"נ נשי דלא אסרן שכיבתן אהדדי לא קפדי אהדדי גברי דאסרן שכיבתן אהדדי קפדי אהדדי פי' דאשה המזנה כיון דאסורה לבעלה קפיד בעל אבל איש המזנה כיון דאשתו מותרת לו

הלכך לא קפדא ושתקה וחיישי. אי הכי דגברי לא חיישי' שיזנה קרובו עם אשתו לאביו של החכם המתיר נמי תשתרי ואמאי תני לבניהם ולאחיהם ולא תני נמי לאביהם ומשני ל"מ קאמר ל"מ לאביו של מתיר דמותרת ולא חיישי' שמא יזנה מתיר זה עמה דבזיז בניה המתיר מיניה פי' מתבייש ומתיירא ממנו אבל בנו דלא בזיז אביו מיניה אימא לא קמ"ל:

## פרק ג

### משנה א

**ארבעה אחים וכו'**. תוס' פ' הישן (סוכה דף כ"ד) ובגמ' פ"ק דמכילתין ובפ' כיצד אשת אחיו (יבמות דף י"ח) ודף כ"ג ואיתא בתוס' פ' כל הגט (גיטין דף כ"ח) וביד כולה מתני' עד סוף סי' ג' רפ"ז דהלכות יבום וסי' ב' ה' ובטור א"ה סי' קע"ה ועי' בסימן קי"ז בתשובות החכם השלם ה"ר מנחם עזריה נ"ע:

**ר' אליעזר אומר בש"א יקיימו**. וא"ת וכי טעמא דב"ש אתא לאשמועי' דהכי פריך בפ' ר"א דמילה וי"ל דאיצטריך הכא לאפוקי מברייתא דאבא שאול דאמר קל היה להם לב"ה בדבר זה שבש"א יוציאו ובה"א יקיימו תוס' ז"ל ופרכי' ר"ש דאמר בברייתא בגמ' יקיימו כמאן אי כב"ש היינו ר"א אי כב"ה היינו אבא שאול והא ליכא למימר דטעמא דנפשיה קאמר דלאו בר פלוגתייהו דב"ש וב"ה הוא ומשני ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה. ומצאתי מוגה ר' אלעזר בלתי יו"ד כמו שכתבתי בפ"ה דעדויות סי' ד'. והרמב"ם ז"ל פסק שמוציאין אותם מידם והטור פסק שאין מוציאין והטעם תמצא בבית יוסף שם סי' קע"ה: ועיין במ"ש בשם החכם הר"ר סולימאן אוחנא ז"ל בעדויות פ"ה סי' ה':

**ובה"א יוציאו**. בתשובת הרשב"א ז"ל סימן שנ"ח:

### משנה ב

**והשני אסור בשתיהן** משום אחות זקוקה הלכך אפי' לאחר שיבם אחיו אותה שאינה חמות דהשתא פקעא זיקה מאידך לא יכול ליבומי אידך האחרת החמות לפי שכיון שעמדה לפניו שעה אחת באיסור הרי היא לו כאשת אח שיש לה בנים ומיהו חליץ לה נמוקי יוסף. ועיין בגמ' דקודם הפסקא דר' אליעזר אומר בש"א יקיימו:

**איסור מצוה** בטור א"ה סימן קע"ה:

### משנה ג

**היתה אחת מהן אסורה על זה וכו'** בטור א"ה סימן קע"ג:

## משנה ד

**שלשה אחים שנים מהם נשואים שתי אחיות וכו'** פ' כיצד אשת אחיו (יבמות דף י"ט) ותוס' דפ' האיש מקדש דף ס':

**או אשה ובת בנה** ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצות וכו' כך מצאתי מוגה: **ור"ש פוטר**. שאינם צריכות אפי' חליצה משום דס"ל זיקה ככנוסה דמיא נמצא שאחות זקוקה היא כאחות אשה דכתיב ואשה אל אחותה וכו' נמוקי יוסף:

## משנה ה

**שלשה אחים וכו'** פ' רבן גמליאל (יבמות דף נ"א) ובפ' נערה המאורסה (נדרים דף ע"ד) בהר"ן ז"ל:

**והלה תצא משום אחות אשה** רש"י ז"ל גריס והלזו שפי' שם בפ' ר"ג (יבמות דף נ"א) והלזו כמו הארץ הלזו הנשמה ע"כ ועיין במ"ש לקמן ס"פ ר"ג:

**מוציא את אשתו בגט ובחליצה** הנכון יותר שיתן גט תחלה ואח"כ יחלוץ לפי שאמר בגט וחליצה הרמב"ם ז"ל. וביד פ"ז דהלכות ייבום סי' ו':

**זו היא שאמרו וכו'** גמ' זו היא למעוטי מאי למעוטי הך דר' יהושע דלקמן בפ' ב"ש קאמר נמי אוי לו על אשתו וקמ"ל דלא עבדינן כותיה אלא אי כר"ג אי כר' אליעזר בשתיהן ויפסיד מה שהרויח שיצטרך להחזיר נכסי צאן ברזל ונ"מ כשיגרשם נמוקי יוסף: אִי לוֹ גרסי' ביוד וכן כתיב ג"כ בספר קהילת ואִי לוֹ האחד שיפול אִי לך ארץ בנקודת חיריק אכן מצאתי שה"ר יהוסף ז"ל נקד בצירי האלף. בטור אה"ע סימן קע"ה:

## משנה ו

**שלשה אחין וכו'** תוס' פ' כיצד אשת אחיו (יבמות דף י"ח) וכתבו תוס' ז"ל בהך רישא גרסי' הראשונה יוצאה משום אחות אשה הראשונה לנפילה קאמר דומיא דההיא דפ' שני ובבבא בתרא ה"ג הראשונה יוצאה וכו' עכ"ל תוס' ז"ל: אבל רש"י ז"ל משמע שהוא גורס בשתיהן הראשונה יוצאה וכו' ומפר' ברישא ראשונה לנפילה ובסיפא ראשונה לנשואין: והרי"ף והרא"ש ז"ל נראה דגרסי ברישא השניה יוצאה ופי' נמוקי יוסף השניה לכניסה יוצאה וגבי סיפא נראה דגרסי הראשונה יוצאה:

**מת הנשוי נכרית** ביד שם פ"ז סי' ז' ובטור אה"ע סי' קע"ה:

## משנה ז

**ה"ז אסורה עליו עולמית** לא מיבעיא האחות שהיתה עליו ערוה פעם אחת אלא אף הנכרית צרתה דהואיל ונאסרה בשעת נפילה ראשונה לפי שהיתה אחותה קיימת עולמית עומדת באיסור זה ופוטרת צרותיה הימנו לעולם ומימרא דרב יהודה אמר רב

הכי היא דאמר כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה ושמעינן מיניה טפי ממאי דשמעינן ממתני' דאילו מתני' כל זמן נפילה ראשונה נאסרת עליו לפי שהיתה אחותה קיימת ולא מתה עד שנשאת לנשוי נכרית אבל היכא שקודם שנשאת מתה אחותה דבאותה נפילה הא חזיא ליה אימא תשתרי קמ"ל רב דאע"ג דהדר חזיא ליה כיון שמצינו שעה שאין אני קורא בה יבמה יבא עליה תו לא חזיא ואסורה עליו עולמית נמוקי יוסף: ובסמוך בסי' ט' אכתוב ג"כ סוף דבריו. וביד פרק ז' הלכות יבום סי' י"א:

**שלשה אחין וכו' גירש אחד מבעלי אחיות וכו'**. פ"ק דיבמות דף י"ג ועיין בהרא"ש ז"ל וז"ל כאשר הוא מוגה בתלמודו של הרב בצלאל אשכנזי ז"ל ואם תאמר היאך כנסה המגרש הא הויא לכל אחד ואחד צרת אחות אשה בזיקה וי"ל דלא שייך למקרייה צרת ערוה אלא כשהיא והערוה טפלין בבת אחת דהיינו כשמת המגרש שהיתה היא צרת אחות אשתו בזיקה ונפלו שתיהן בבת אחת לפני האח השלישי אבל לא כשהוא חי. ומה שכתב בעל הלכות גדולות אם מת ולא גירש אסורה לתרוייהו לא שתאסר להן בחייהן אלא לכל אחד כשימות אחיו תהיה אסורה לו דהויא צרת אחות אשה בזיקה וכן כתב רב אלפס ז"ל דלא אסורא הנכרית אלא אחר. שמת המגרש ע"כ. ביד פ' ששי דהלכות יבום סי' כ"ה. ועיין במה שכתבתי לעיל פ"ק סי' ב': [הגה פי' אם מת הנשוי נכרית ולא גירש בעל האחות אסורה לשני האחין בעלי האחיותן]:

## משנה ח

**וכולן שהיו בהן קדושין וכו'** פ' המגרש (גיטין דף פ"ו.) וביד שם פ' ששי סי' כ"ב ובטור א"ה סימן קע"ג:

**הרי אלו חולצות ולא מתיבמות** גרסי' וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכן הוא בהרי"ף והרא"ש ז"ל ומ"מ ראיתי מי שהגיה בהרי"ף ז"ל מלת צרות בגרסת הלשון: כיצד ספק קדושין וכי' כגון שמנה אמות מצומצמות אי נמי בשתי כיתי עדים כת אחת אומרת קרוב לו וכת אחת אומרת קרוב לה דהויא ספיקא דרבנן מידי דהוה אנכסי דבר שטיא וכו' נמוקי יוסף. ובגמ' ואילו בגירושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה לא קתני מאי טעמא אמר רבה אשה זו וכו' ואסיקנא אלא אמר אביי יגיד עליו רעו תנא בקדושין ספק קרוב לו וכו' והוא הדין בגירושין ותנא בגירושין כתב בכתב ידו וכו' וה"ה לקדושין א"ל רבא אי יגיד עליו רעו מאי זהו דקתני אלא אמר רבא כל ספק שיש בקדושין יש בגירושין ויש בגירושין ספק מה שאין בקדושין וזהו דגירושין לאו דוקא אלא משום דתנא זהו בקדושין תנא נמי זהו בגירושין וזהו דקדושין למעוטי זמן דליכא בקדושין כגון המקדש בשטר דלא

תקנו זמן: וכתב הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל בפ' האומר דקדושין דף תרנ"ב דמדלא מפיק הכא בגמ' אלא זמן ש"מ דכתב ידו בלא עדים כי היכי דאיתיה בגירושין איתיה בקדושין ודוקא קדושי כסף וביאה הוא דלא מהני בלא סהדי אבל קדשה בשטר שהוא כתב ידו אע"פ שאין עליו עדים מהני דכשהיא מוציאתו כאילו יש עדים בדבר דמי כגט שכתבו בכתב ידו ואין עליו עדים שהוא אחד משלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר וה"נ אם קדשה בשטר כזה מקודשת ע"כ: ואיתא בירושלמי פ' המגרש ועיין במ"ש שם סי' ט': וכתוב עוד שם בנמוקי יוסף בשם המפרשים ז"ל דהא דמהני כתב ידו בגט טעמא דמילתא דכיון דכתיב וכתב לה הרי כתב כעדים גמורים ואתיא אפי' לר"מ דבעי עדי חתימה ע"כ:

**ואין בו אלא עד א'** ואינו כתב ידו של בעל ועיין בפי' ר"ע ז"ל בפ' בתרא דגיטין גם במה שכתבתי אני שם:

## משנה ט

**שלשה אחים נשואים שלש נשים נכריות.** ואיתא בפ"ק דמכלתין דף י"ב וביד פ' ששי דהלכות יבום סי' כ"ז ובטור א"ה סוף סימן קע"ד:

**זיקת שני יבמין** כתוב ברש"י ובנמוקי יוסף דאילו כנסה הוות פקעא זיקה דקמא וכי מיית לא הוה עלה אלא זיקת שני והוי להו שתי יבמות הבאות מבית אחד שאחת שיבם או חלץ פוטרת חברתה א"נ אי לא עביד בה מאמר לא הוי לה אלא זיקת ראשון והוו להו שתי יבמות הבאות משני בתים דשתיהן מותרות ליבם או לחלוץ ע"כ: ובירושלמי מוקי מתני' כר' מאיר. וחולץ לשניה דחדא לא מיפטרא בחליצה דאידך או בביאה דאידך. בסוף לשון ר"ע ז"ל דרבנן היא גזרה שמא וכו'. אמר המלקט דאי דאורייתא לרבנן חליצה נמי לא תיבעי ובגמ' פריך ונייבם לחדא וניחלוץ לחדא ומשני גזרה שמא יאמרו בית א' מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ ואתו למימר בשתי יבמות הבאות מבית א' נמי חדא מתייבמת וחדא חולצת ופריכי' ויאמרו ומשני אי דמיבם והדר חליץ ה"נ אלא גזרה דילמא חליץ ברישא והדר מיבם וקם ליה באשר לא יבנה דרחמנא אמר כיון שלא בנה שוב לא יבנה:

**שני אחים נשואים שתי אחיות וכו'**. פ"ז דהלכות יבום סי' י"ב ובתוס' דפירקין דף כ"ז ובטור א"ה סי' קע"ה. ובגמ' בפירקין בדף ל' וכתבו ג"כ נמוקי יוסף דאיצטריך לרב יהודה אמר רב לאשמועי' הא דאמר בגמ' כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה דאי ממתני' ה"א התם הוא דאידחיא מהאי ביתא לגמרי דמשנפלה ואין כאן אח אלא זה בעל אחותה ונדחית מפני שהיתה עדיין אחותה קיימת נפטרה תכף ומותרת לשוק ואין עליה עוד צד זיקה אבל היכא דלא

אדחייא מהאי ביתא לגמרי בשעת נפילה שהיה שם נשוי נכרית וזקוקה ליבום אימא מגו דחזיא לנשוי נכרית זיקתה עליה וכי מתה אחותה ועודה בנפילה ראשונה תתיבם להאי קמ"ל רב יהודה דלא ע"כ:

## משנה י

**שנים שקדשו וכו'** ביד פ' כ"ד דהלכות אישות סי' י"ט:

**החליפו את של זה וכו'** גמ' החליפו אטו ברשיעי עסיקי' ומשני אמר רב יהודה תני הוחלפו וה"נ מסתברא דקתני מפרישין אותם שלשה חדשים שמא מעוברות הן הא לאו מעוברות שריין ואי במזיד מי שרי אלא לאו ש"מ הוחלפו תנן ש"מ:

**אם היו אחין אף משום אשת אח ואם היו אחיות אף משום אשה אל אחותה ואם היו נדות אף משום נדה** גרסי'. ואיתא בס"פ אלמנה לכ"ג. וביד ר"פ ב' דהלכות איסורי ביאה ובפ"ד דהלכות שגגות. ועיין בסימן קי"ז דשאלות החכם השלם ה"ר מנחם עזריה נ"ע: וכתוב בנמוקי יוסף נמצא שחייבי' להביא ששה עשר חטאות בין כולם דהאנשים שנים והנשים שתים דהכרת על הנשים קאי כמו על האנשים דעל שניהם הוא אומר ונכרתו הנפשות העושות וכל שזדונו כרת שגגתו חטאת נמצא ד' חטאות לכל איש משום א"א ומשום אשת אח ומשום אחות אשה ומשום נדה וכן ד' חטאות לכל אשה ע"כ: ובגמ' מוקמי' מתני' אליבא דר"מ דאית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת דתנן בפ"ג דמסכת כריתות יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אי טמא שאכל את החלב וכו' עד ור"מ אומר אם היה שבת והוציאו בפיו חייב וסבר לה אפי' כר' יהושע דאמר טעה בדבר מצוה פטור דע"כ לא קאמר ר' יהושע פטור אלא בפ' ר"א דמילה גבי תינוקות משום דזמנו בהול שהיה טרוד למול את של שבת כדי שלא יעבור זמנו וכגון ההיא דרפ"ח דמסכת תרומות דהיה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה וכו' דמיירי בתרומה בערבי פסחים דזמנו בהול שלא תשרף אבל הכא גבי נשואין אין זמנו בהול דאין זמן קבוע לבעילת מצוה והוה ליה למידק ובגמ' דחיק לאוקומה אפי' כר"ש דמקיל והכא מודה וכגון דחלו כולהו בבת אחת וכו' כדמפרש בגמ' כגון שעשו שני האחין שליח אחד להוליך הקדושין לשתי האחיות והן ג"כ עשו שליח אחר לקבל קדושיהן ופגע שליח בשליח וחלו יחד זה על זה איסור אשת איש ואיסור אשת אח ואחות אשה. ונדות נמי משכחת לה בבת אחת עם קדושין בשופעות מתוך י"ג לאחר י"ג לאיחיובי הבעלים ומתוך י"ב לאחר י"ב לאיחיובי הנשים פי' שהאשה באה לכלל עונשין בת י"ב שנה ויום א' והזכר לי"ג ויום א' ומשכחת לה שנולדו הזכרים באחד בתשרי והנקבות באחד בתשרי לשנה הבאה וביום מישלם י"ב לנקבות שהן י"ג לזכרים מסרו קדושיהן שיחולו

ליום המחרת כשהן נעשים גדולים ביום אחד בשנת י"ג בעי' לנקבות ויום אי בשנת י"ד לזכרים והתחילו שופעות בסוף י"ב ללידה עד למחר ואע"ג שהנדות לא היו הן אסורות לאלו לפי שאינם בכלל מצות ולא אלו אסורין בהם לפי שאינם בני מצות נמצאו הקדושין ואיסור עונש נדות חל עליהן כשחשכה ר"ה של שלשה עשר לנקבות שהיא שנת י"ד לזכרים שהקדושין והנדות קדמו לגדולתן ותלויין ועומדין לחול כשיגדלו ובשעה אחת חלו כולן ולהכי נקט שופעות דאי אפשר לצמצם פריסת נדה ותפיסת קדושין בשעה אחת אא"כ קדמו בשעה אחת בקטנותן:

**ומפרישין אותן שלשה חדשים**. פי' רב אלפס ז"ל דבהא אפי' ר' יוסי דפליג בברייתא אר' יהודה גבי אנוסה ומפותה דמתירם ליארס ולינשא מיד הכא מודה דמפרישין אותן ג' חדשים ע"ש:

**שמא מעוברות הן**. בתשובות להרשב"א ז"ל סי' י' שמא מעוברות הן אלימא הא לאו מעוברות הן שריין ודבר זה מבואר בכמה מקומות בתלמוד ע"כ: ובגמ' פריך והא אין אשה מתעברת בביאה ראשונה ומשני אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כגון שבעלו ושנו:

**ואם היו קטנות וכו'** ואי קשיא לך מהא דתניא קטנה או שאינה ראויה לילד כולן צריכות להמתין ג' חדשים תריץ דגזרה רבנן היא והכא דחלופא הוא לא גזור דחלופא לא שכיח ומילתא דלא שכיח לא גזור בה רבנן הרי"ף ז"ל: וביד פי"א דהלכות גירושין סי' כ"ג:

**ואם היו כהנות נפסלו מן התרומה** גרסי' פי' וכל שכן דנפסלו להנשא לכהנים בבעילת אשת איש. ועיין בירושלמי שהבאתי בפירקי' דלקמן סי' י"ב וגם במשנה ב' דבפ"ו דחמירא כהונה מתרומה וכדמוכח ממה שכתבתי ברפ"ה דסוטה: ועיין ע"ז עוד בס' הלבוש דאבן העזר סי' ו' סעיף ח' וה"ר יהוסף ז"ל כתב ס"א מן הכהונה וס"א מן הכהונה ומן התרומה ע"כ: ובגמ' דייק כהנות אין ישראליות לא ואמאי הואיל ואשת כהן היא אפי' בת ישראל נמי אסורה לבעלה כהן ומשני מאי כהנות. נשי כהנות. ופריך נשי ישראל לא בתמיה אם בעליהם של אלו ישראל מי לא מיפסלו נמי לכהונה שאם ימותו אלו לא ינשאו לכהנים והאמר רב עמרם הא מילתא אמר לי רב ששת ואנהרינהו לעיינין ממתני' דהבא על יבמתו אשת ישראל שנאנסה אע"פ שמותרת לבעלה פסולה לכהונה אמר רבא הכי קאמר אם היו כהנות נשואות לישראל נפסלו מתרומה דבי נשייהו ולזה נראה שכיון הרמב"ם ז"ל בפירושו וז"ל נמוקי יוסף ואם היו כהנות ל"מ נשי כהנים דאסירן למיכל בתרומה דאשת כהן אפי' באונס פסולה מן הכהונה ממעוטא דוהיא לא נתפשה הא נתפשה אסורה הא אשת כהן אפי' נתפשה אסורה. אלא אפי' אשת ישראל

שנתאלמנה או נתגרשה וזרע אין לה דכתיב ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל פסולה לאכול ואינה חוזרת לבית אביה שהרי נתחללה בביאה ע"כ: ואיתא בתוס' פ' כשם שהמים (סוטה דף כ"ט:)

## פרק ד

### משנה א

**החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת** הא דלא נקט החולץ למעוברת כדנקט בגמ' משום דרבותא הוא דאע"ג דלא היה עוברה ניכר בשעת חליצה ונראית חליצה מעולה אפ"ה לא פסלה בזמן שהולד של קיימא ובגמ' נקט נמי למעוברת לרבותא דאע"פ שהוכר עוברה כיון שהפילה חליצה מעלייתא היא א"נ נקט נמצאת משום סיפא דהתם לא מצי למיתני הכונס ליבמתו מעוברת דא"כ מזיד הוא ולא מיחייב קרבן דלא שב מידיעתו הוא תוס' ז"ל: ובגמ' החולץ למעוברת והפילה ר' יוחנן אמר אינה צריכה חליצה מן האחין דס"ל דחליצת מעוברת שמה חליצה וביאת מעוברת שמה ביאה רשב"ל אומר צריכה חליצה מן האחין דחליצת מעוברת לאו שמה חליצה ולא ביאת מעוברת שמה ביאה והלכתא כותיה דר"ל שזו אחת מן השלש מקומות שהלכה כמותו ואידך תרתי בפ' יש נוחלין כמו שכתבתי שם בסי' ה' ובסי' ז' וביד פ"א דהלכות יבום סי' ה' כ' ובטור א"ה סי' קס"ד. וכתבו עוד תוס' דבחולץ בתוך שלשה חדשים מיירי דומיא דסוכא דהכונס את יבמתו דאיירי תוך שלשה דאי לאחר שלשה אמאי חייב קרבן כיון דרוב נשים עוברות ניכרות לחדש שלישי וזו הואיל ולא הוכר עוברה מאי הוה לי' למעבד ע"כ:

**של קיימה** בה"א:

**ולא פסלה מן הכהונה**. פי"ז דהלכות איסורי ביאה סימן י"ח:

**ואם אין הולד של קיימה** שהוא נפל א"נ שילדתו חי ולא שהה שלשים יום והוא ספק בן ט' ספק בן חי ולא נגמרו סימניו דאי נגמרו סימניו או דקים לן בגויה שכלו לו חדשיו ואפי' לא נתקיים אלא יום ולד מעליא חשיב:

**ופסלה מן הכהונה** ואפי' בדיעבד מפקי' לה אם נשאת לכהן נמוקי יוסף: ירוש' החולץ ליבמתו וכו' כשכבר הא בתחלה לא דא מתניתא היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיהיו לה שלשה חדשים: ותחלוץ מיד ממה נפשך אם בן קיימא הוא לא נגע בה חליצה אם אינו בן קיימא הרי חליצתה בידה ר' זעירא ר' חייא בשם ר' בון בשם ר' יוחנן שלא תהא צריכה כרוז לכהונה. תני ר' אישעיא מאן יבמי את שאומרים לו ייבם אומרי' לו חלוץ ואת שאין אומרים לו ייבם אין אומרים לו חלוץ ע"כ והתם מפרש מאי בינייהו:

## משנה ב

**הכונס את יבמתו וכו'** ביד שם סי' כ"ב כ"ג:

**של קיימה** בה"א כדכתיבנא לעיל והיא הגהת ה"ר יהוסף ז"ל:

**יקיים** כתוב בנמוקי יוסף הא דתנן במתני' יקיים כיון דקיי"ל דביאת מעוברת לאו שמה ביאה א"כ יקיים ר"ל יחזור ויקיים ומיירי כגון שהפילה או שנולד לשמיני ודאי שלא נגמרו סימניו הא לאו הכי מוציאה בחליצה ומטילין אותו לחומרא שמא ולד של קיימא הוא וצריכה חליצה להתירה לשוק מדרשב"ג דחשיב לי' נפל עד שידע בבירור שכלו לו חדשיו דאז ודאי ולד מעליא הוא חשוב ע"כ. ובגמרא תנא משום ר' אליעזר אמרו יוציא בגט דקנסי' ליה משום דנכנס לספק איסור אשת אח ואף על גב דהשתא איגלאי מילתא דיבום מעלייתא הואי ומיהו בגט בלא חליצה סגי וכתוב בנמוקי יוסף בשם הריטב"א ז"ל דאף על גב דלית הלכתא כר' אליעזר ילפינן מינה שאם לא רצה לקיימה לגמרי שאומרי' לו שיוציא בגט אחר שיחזור ויבעול ע"כ. ועוד כתב והקשו ז"ל בשכנס יבמתו ונמצאת מעוברת למה לא קנסו חכמים שיוציא בגט ואע"ג דמיחסרא עליה ותרצו דכיון שלא הוכר עוברה וסבור היה לעשות מצוה לא רצו לקונסו ומיהו אם הוכר עוברה כתבו הריטב"א ורבותיו ז"ל דבהא ודאי קנסי' להוציא בחליצה ואע"פ שאין הולד של קיימא ע"כ:

**ספק בן ט' לראשון וכו'**. ירושלמי פ' הערל דף ט' ודפ' עשרה יוחסין דף ס"ה:

**יוציא והולד כשר**. דממה נפשך אם הוא בן ראשון שפיר או אם הוא בן שני ג"כ כשר הוא ואם לא הוציא וקיימה עד שילדה לו בן הוא ממזר מספק שמא הראשון בן המת היה וקם ליה בכרת ואשתכח האי שני ולד חייבי כריתות וממזר ואסור בבת ישראל משום לא יבא ממזר בקהל ה' ואסור בממזרת ודאית דשמא זה אינו ממזר ואיך נתיר לו ממזרת דקיימא לן כר' אליעזר דאמר במתני' דבפ"י יוחסין דאפי' ודאן בספיקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור: ובגמ' א"ל רבא לרב נחמן לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים לט' ילדן ולייתי חטאת דודאי בר קמא הוא ואשת את בעל א"ל רוב היולדות לט' עוברה ניכר לשליש ימיה דכתיב ויהי כמשלוש חדשים והאי מדלא הוכר לשליש ימיה איתרע ליה רובא דלא תשדייה בתר רוב נשים אלא ספק בתר מיעוט ספק בתר רוב ובטור א"ה סי' ד' וסי' קנ"ו:

**וחייבין אשם תלוי**. בכריתות ר"פ ספק אכל מוקמי' לה כר' אליעזר דלא בעי חתיכה משתי חתיכות והאי אשה דומיה דחתיכה אחת היא וטעמא דר"א דיש אם למסורת וגבי אשם תלוי כתי' מכל מצות ה' אשר לא תיעשנה בשגגה ואע"ג דמצוות קרינן בשני ווין

מצות כתי' בויו אחת וכן ס"ל ג"כ גבי כוי כמו שכתבתי בפ' שני דבכורים וגם בנדה פ' שני סי' ב' כמו שכתבתי שם:

## משנה ג

**מודים ב"ש וב"ה.** אע"ג דפליגי בארוסה ממש בכתובות רפ"ח דבש"א תמכור ובה"א לא תמכור הכא מודים ב"ה שמוכרת לכתחלה דל"ד שומרת יבם לארוסה לפי שארוסה קנוייה עד שנתחייב הבא עליה סקילה הלכך כ"כ זכה בה שאין לה למכור לכתחלה אבל בשומרת יבם שלא עשה בה שום מעשה הוא אלא מכח אחיו והבא עליה לא מיחייב אלא מלקות ודאי דבזכותה נפלו הלכך מוכרת לכתחלה ואע"ג דלבתר הכי עבד בה מאמר מ"מ כשנפלו בזכותה נפלו ולא בזכותו נמוקי יוסף: ועוד כתב דמנה ומאתים ונדוניא שהן נכסי צאן ברזל נקראים כתובה מפני שהן כתובין בה ע"ב. ובגמ' בעי מ"ש רישא כשהיא קיימת דלא פליגי ב"ש אלא בכח דילה מחזקי לנכסים דקאמר מוכרת ונותנת לכתחלה ומ"ש כשמתה דפליגי ולא מוקמי נכסי מלוג בחזקת יורשיה ומוקי לה אביי רישא דנפלו לה כשהיא שומרת יבם סיפא דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעלה קודם שמת וקסבר אביי ידו דבעלה כידה ולא יותר הלכך כשמת ואין ליבם בה אלא זיקה גריעא ידו דיבם מידה ונכסים בחזקתם לדעת ב"ה וב"ש פליגי ואמרי נשואה ידו עדיפא מידה וכשמת יד היבם כידה ויחלוקו א"ל רבא אי דנפלו לה כשהיא תחתיו כ"ע ל"פ דידו עדיפא מידה ואפ"ה ב"ה מודו דשקלי יורשי הבעל בנכסים אלא אידי ואידי דנפלו לה כשהיא שומרת יבם ורישא דלא עבד בה מאמר קודם שנפלו לה הנכסים הלכך זיקה לא מהניא ולא מידי בנכסים וסיפא דעבד בה מאמר וב"ש לטעמייהו דאמרי לעיל בפ' ד' אחין מאמר קני כדתנינן בש"א אשתו עמו וכו' וב"ה לטעמייהו דאמרי לא קני ואע"ג דלב"ש ודאי ארוסה משוי לה לדחות בצרת אחותה משום אחות אשה כדקתני אשתו עמו מיהו לא כודאי נשואה משוי לה למיקני יבם כולה ירושה אלא כספק נשואה ויחלוקו אמר רב פפא דייקא דמתני' כותיה דאביי דסיפא בדנפלו לה כשהיא תחת הבעל ואע"ג דקשיא מתה פי' דייקא דקתני נכסים הנכנסין וכיוצאין עמה מאי נכנסין ומאי יוצאין לאו נכנסין לרשות הבעל ויוצאין מרשות הבעל לרשות האב ואע"ג דקשיא מתה פי' דאדמפליגי בגופה של קרקע ולאחר מיתה לפלגו בחייה ולפירות הואיל וטעמא משום דידו כידה ותו לא מידי דודאי דייקא כותיה וקשיא ליה מתה:

**מתה מה יעשו בכתובתה.** תוס' פ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ח.) בפי' ר"ע ז"ל לשון המתחיל מה יעשו וכו' עד ובנכסים הנכנסין והיוצאי' צריך להיות הנכנסין ויוצאין:

**עם יורשי האב.** ועיין ג"כ במה שכתבתי בשם הרמב"ן ז"ל פ' מי שמת סוף סי' ט':

**נכסים בחזקתן**. כדמפרש ואזיל כתובה בחזקת יורשי הבעל כלומ' עיקר כתובה ותוספת ונכסי צ"ב בחזקת יורשי הבעל דלכ"ע הוי נכסים שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל ויבם עומד במקומו דבעל בנכסי צ"ב נמוקי יוסף אבל שם ס"פ מי שמת משמע דגריס וכתובה בויו"ו כמ"ש לשונו שם סי' ט':

**ונכסי מלוג**. שהן הנכסים הנכנסים ויוצאין עמה הן בחזקת יורשי האשה והא דבסיפא אמרי ב"ש יחלוקו ובריש מודים דהכל בזכותה ומוכרת לכתחלה משום דרישא מיירי כשהיא בחיים והויא איהי ודאי שהקרן שלה ממה נפשך ואינהו ספק ולא אתי ספק ומוציא מידי ודאי אבל סיפא הואיל ומתה הללו באין וטוענין מכח ירושה והיבם טוען מכח ירושה הלכך שניהם ספק וספק ויחלוקו. נמוקי יוסף והוא תירוץ רבה בגמרא: אבל רש"י ז"ל גריס וכתובה בויו גם הרי"ף ז"ל וכמו שכתבתי בפ' מי שמת בסי' ט' ע"ש גם עיין במה שכתבתי אמתני' בשם הר"ן ז"ל לקמן בכתובות פ"ח סי' ז': וביד פכ"ב דהלכות אישות סי' י' ובספ"ג דהלכות נחלות ובטור אבן העזר סי' ק"ס:

## משנה ד

**כנסה וכו'** פ' כיצד אשת אחיו (יבמות דף י"ט) ובטור א"ה סי' קס"ו וסי' קס"ח:

**על נכסי בעלה הראשון**. שאין נכסי היבם משועבדים לה כלל ויכול למכרן כשירצה דאשה הקנו לו מן השמים ומיהו כל נכסי בעלה הראשון משועבדים לכתובתה ואע"פ שהוא זוכה בהן אינו יכול למכרן בלא רשותה אע"פ שיש נכסים כפלי כפלים ככתובתה וטעמא דאי משתדפי הני גבי מהני נמוקי יוסף. והקשו תוס' ז"ל אשה הקנו לו מן השמים וא"ת ומה מרויח בכך היבם כיון דאי לית ליה לראשון תקינו לה רבנן משני והעלו דנ"מ דאם גרשה ואח"כ אשתדוף שדותיו של מת דלא גביא מבני חרי דשני ע"כ. ועיין עוד במ"ש שם בשם הר"ן ז"ל סוף סי' ז' דפ' האשה שנפלו. וקשה לע"ד דמאי ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון דקתני וכי אסור הוא לעשות לה ג"כ חיוב כתובה על עצמו אם ירצה והרי אין הכונה אלא כלומר אע"פ שהיא כאשתו לכל דבר מ"מ אינו חייב לכתוב לה כתובה אם יש נכסים משועבדים לכתובתה מאחיו המת וא"כ הכי ה"ל למיתני כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ואע"פ שכתובתה על נכסי בעלה הראשון. והיה נראה לפרש דהאי ובלבד אינו כשאר ובלבד דעלמא דהוי כמו ובתנאי רק הוי כמו לבד כלומר הרי היא כאשתו לכל דבר חוץ מזה דהיינו שכתובתה על נכסי בעלה הראשון והיותר נכון בעיני דהכא אשמועי' ברמז תרי דירין דלא אשמועי' להו בשום דוכתא חדא דאי לית לה כתובה מראשון תקינו לה משני וה"ק הרי היא כאשתו לכל דבר ואפי' לענין כתובה מיניה דידיה ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון היכא דאית נכסי

והיינו נמי דקתני על נכסי ולא קתני על בעלה ועוד אחרת אשמועי' שאסור לו ליבם למכור מנכסי אחיו המת וה"ק הרי היא כאשתו לכל דבר דכמו שפשוט הוא שאדם יכול למכור קרקעות המשועבדים לכתובת אשתו כמבואר ספ"ח דכתובות ובפ' הניזקין סי' ו' כמ"ש שם ה"נ האי יבם במכל שכן דיכול למכור מה שהוא שלו דהא לא כתב לה דקנאי ודקנינא ובלבד שכשתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון אינו יכול למכור מהן כלל ועיקר ואע"ג דהא קתני לה בהדיא התם ספ"ח דכתובות לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה ותנא נמי התם ברישא האי בבא דמתני' גופה דכנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון אפשר לומר דאי ממתני' דהתם ה"א משום עצה טובה כדקס"ד למימר ברישא התם בגמ' להכי תנא מלת ובלבד הכא והתם לאשמועי' דאע"ג דגבי אשתו הא דתנא התם וכן לא יאמר אדם לאשתו אפשר לומר דהוי משום עצה טובה גבי יבמתו הוי משום דינא ודאי כך נלע"ד. ואע"ג דהא נמי שמעינן לה מדתנן התם בסיפא גרשה אין לה אלא כתובתה בלבד וכמו שכתבתי שם דרך התנא בכמה דוכתי לאשמועי' בקוצר וברמז מאי דאשמועי' בדוכתי אחריני דו"ק:

## משנה ה

**מצוה בגדול לייבם וכו'**. עד סוף סימן ו' וביד פ' שני דהלכות יבום סי' ו' ז' ח' ט' ובטור א"ה סי' קס"א:

**לא רצה מהלכין**. ואיתא בברייתא בדקתני אביי קשישא קרובה ללשון מתני' בפ' כיצד אשת אחיו (יבמות דף כ"ד.) וז"ל מצוה בגדול ליבם לא רצה הולכים אצל אחיו הקטן לא רצה חוזרים אצל גדול ע"כ. וכתוב בסמ"ג אומר ר"י דבחיזור האחין הגדול קודם וכן משמע בפ' שני דיבמות שאמר הולכין אצל קטן משמע קטן הימנו וגדול משאר האחין מדלא קאמר מהלכין אל כל האחין ע"כ:

**אלא חוזרין אצל הגדול ואומרים לו או חלוץ או ייבם**. איכא לפרושי בבאה מחמת טענה כמו שכתבו תוס' ז"ל בפ' אע"פ דף ס"ד אבל הנכון נראה דכופין אותו לחלוץ או ליבם אפי' אינה באה מחמת טענה דהיינו דבעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה וכו' ואיתה בתוס' ר"פ המדיר:

## משנה ו

**תלה בקטן**. קטן ממש נמוקי יוסף. ולשון הרמב"ם ז"ל שם פ' שני אמר הגדול המתינו לי עד שיגדיל הקטן או עד שיבא ההולך או עד שיברא החרש ונמלך בו ואם לא ירצה אני איבם או אחלוץ אין שומעין לו וכו':

**ובגדול עד שיבא ממדי' הים**. כתוב בתרומת הדשן סי' ל"ה וז"ל ותדע דאמאי נקט תנא ובגדול עד שיבא ממדינת הים ליתני עד שיבא ממדינה למדינה בארץ ישראל דלא משהינן אלא דוקא נקט בקטן עד שיגדיל ובגדול עד שיבא ממד"ה לא משהינן משום דשמא ימות הקטן והגדול לא יבא לעולם ממד"ה ותעבור המצוה לכך לא משהינן אבל ממדינה למדינה דקרוב הדבר שיבא משהינן ע"כ:

**ובחרש ובשוטה**. מדלא קאמר עד שיתרפא משמע דאפי' תלה ליבם לאלתר אין שומעין לפי שאין חוסמין אותה וה"ה דה"מ למנקט מוכה שחין תוס' ז"ל בובפ' אע"פ אמרי' יבמה שנפלה לפני אח בורסקי יכולה לומר לאחיך הייתי רוצה לקבל מולך אי אפשי לקבל:

## משנה ז

**הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו**. ומיהו אמרו בירוש' ששאם היא אסורה לו שאינו רשאי לקיימה אפי' מדרבנן כגון שתי יבמות שעשה מאמר מלזו וכנס לזו לא זכה בנכסים נמוקי יוסף ובטור א"ה סימן קס"ג:

**החולץ ליבמתו הוא דאסור וכו'**. ביד פ"א דהל' יבום סי' י"ג ובטור א"ה סי' קס"ב:

**והיא אסורה באביו** משום כלתו ובאבי אמו משום כלת בנו בבנו משום אשת אב בבן בנו משום אשת אבי אביו שהוא מן השניות באחיו משום אשת אח בבן אחיו משום אשת אחי אביו רש"י ז"ל ובגמ' בעינן אי גזרו שניות בחלוצה אי לא וממתניתין דקתני היא אסורה באבי אביו מטעם כלת בנו דהויא שניה לא דייק דדחי לה בגמרא דדילמא לאו משום חולץ אלא בשביל המת שהיתה זו אשתו גמורה לפיכך אבי אביו אסור בה משום כלת בנו אבל משום חולץ לא שמעינן ממתניתין ולפיכך מיבעיא ליה ומכל מקום אסיקנא בגמ' דגזרו שניות בחליצה והכי הילכתא נמוקי יוסף. ובאבי אמו ל"ג במתני' וגם ה"ר יהוסף ז"ל מחקו וכתב דלא גרסינן ליה בכל הספרים שבאו לידו ע"כ:

**מותר אדם וכו'**. פ' ד' אחין (יבמות דף כ"ז:)

**ואסור בצרת קרובת חלוצתו**. כלומר צרת אחות חלוצתו ופי' רש"י ז"ל אפי' כשהיתה אחות חלוצתה נשואה לאיש נכרי ומת הנכרי כשם שאסור באחות חלוצתו כך אסור בצרתה והקשו עליו ז"ל דהא אין צרת ערוה אסורה אלא מאח ואפי' באחות גרושה ואחות אשה כה"ג שנשאת לנכרי צרתה מותרת וגדולה מזו גרושה עצמה שנשאת לנכרי ומת צרתה אשה שניה של נכרי מותרת לזה וכן אתה דן בחלוצה עצמה שנשאת לנכרי והיאך יאסר בצרת אחות חלוצתו כי ה"ג כדניים ושכיב מר אמרה להא אלא פי' כגון שני אחים נשואים לשתי אחיות לאה ורחל מת ראובן וחלץ יהודה לאשתו ואח"כ מת שמעון

הרי הוא אסור ברחל משום אחות חלוצה דרבנן ואסור בצרתה וחולצת ולא מתיבמת וכדאיתא בפ"ד אחין עכ"ל הריטב"א ז"ל נמוקי יוסף ועיין בתוס' ז"ל וז"ל ובית יוסף בקצרו לשון התוס' ונראה לר"י דגרסי' הא דאזלו בהדיה לב"ד פי' שהולכת לחלוץ וכיון דחלצה דמיא לגרושה טפי ונאסרה גם צרת קרובתה כשנשואה לאחיו דדמיא לצרת ערוה אבל כשחולצת צרת לאה ולא לאה לא דמיא לאה לגרושה הלכך קרובתה שריא ע"כ. והילך לשון ספר הלבוש אשר שם באבה"ע סוף סי' קס"ב החולץ מותר באחות צרת החלוצה ובשאר קרובותיה כגון ראובן שחלץ ליבמתו לאה מותר באחות שרה שהיתה צרת לאה ג"כ אשת אחיו המת אע"ג דשרה הוא ג"כ זקוקתו מ"מ כיון שחלץ ללאה ולא לשרה לא דמיא שרה לגרושתו ולא אסרו עליו קרובותיה כמו קרובת החלוצה לאה. אבל אסור בצרת אחות החלוצה כגון ראובן שחלץ ליבמתו לאה אשת אחיו שמעון ואחותה רחל נשואה ללוי אחיו השני ולו נשים אחרות ואח"כ מת לוי ונפלו נשיו לפניו ליבום כשם שאסור ראובן ברחל שהיא אחות חלוצתו לאה ודמיא לאחות גרושתו כך הוא אסור בצרתה מפני שנראית כצרת ערוה ע"כ: וביד פ' ששי דהלכות יבום סי' כ':

## משנה ח

**החולץ ליבמתו** ונשא וכו'. בפ' האיש מקדש (קידושין דף מ"ה) ברש"י ותוס':

**חולצת ולא מתיבמת.** דהויא לה אחות חלוצתו ומיהו מחליצה לא מיפטרה דמדאורייתא רמיא קמיה ואע"ג דאחותה קיימת. וכתב רש"י ז"ל דמתני' דקתני חולצת דלא כר' עקיבא דלר' עקיבא פטורה לגמרי דהא ס"ל לקמן במתני' בפירקין דנושא קרובת חלוצתו הולד ממזר פי' וקיימא לן דכל שאין עולה ליבום אינו עולה לחליצה:

**פטורה אף מן החליצה.** הואיל ואשתו קיימת רש"י ז"ל. ובגמ' אמר ריש לקיש כאן שנה רבי אחות גרושה מדברי תורה אחות חלוצה מד"ס. ומפירוש רש"י ז"ל דפי' פטורה אף מן החליצה משמע דל"ג במתני' אלא ה"ז פטורה ול"ג מן החליצה ומן היבום וכן הוא בתלמוד בבלי וירושלמי וגם בהר"ש ז"ל ליתה אבל בהרי"ף ז"ל איתיה ושמא הם דברי הרב ז"ל עצמו. אכן ה"ר יהוסף ז"ל כתב די"ס דגרסינן ליה. ובטור א"ה סוף סי' קע"ג ובסימן קע"ד וכתוב בס' יראים סי' רי"ג בה"ג מצאתי רביעית באשתו שניה ולא ידעתי מהו ע"כ. ואיני מבין במאי מסתפק הרב ז"ל אם זו היא דתני ר' חייא בפ' כיצד אשת אחיו (יבמות דף כ"ב) רביעית שבחמיו ושבחמותו שניה:

## משנה ט

**שומרת יבם שקדש כו'**. ביד פ"א דהלכות יבום סי' י"ד ובפ"ז סי' ח' ובתשובת הרשב"א ז"ל סי' שנ"ח ובטור א"ה סוף סימן קט"ו וסימן קע"ג וכתב הרא"ש ז"ל דוקא נקט שקידש וכו' [עי' בתוי"ט] וכן כתוב בתשובות הרשב"א ז"ל הנזכרת:

**משום ר' יהודה בן בתירא אמרו** גרסי'. ואיתה למתניתין פ"ב דמגלה ד' י"ח ובפ' כיצד אשת אחיו (יבמות ד' י"ח.) ובירושלמי ר"פ ד' אחין ובפ' בש"א אין ממאנין ומוקי לה דלא כר"ג:

**המתן**. מלכנוס דקא פגעת באחות זקוקה וכו' כך צ"ל בפי' ר"ע ז"ל:

**חלצו לה אחין או כנסו**. כך נראה שהיא גירסת הרי"ף ז"ל וכן בירושי וי"ג חלץ לה אחיו או כנסה וכתוב עוד בנמוקי יוסף ר"פ כיצד אשת אחיו והקשו ז"ל אחר שקידש הוה לן למימר שנפקעה זיקתה ואפי' לא יעשה אחי' מעשה ויש שתרצו דכיון דקיימא לן יש זיקה הרי היא כמקודשת אצלו הלכך אינו דין שתוציא מקודשת למקודשת אבל לפי זה אם נשאה דין הוא דעדיף טפי מן המקודשת וחוציא הזקוקה אבל אינו מחוור זה בעיני המפרשים האחרונים דאי נשואין מפקעי קדושין נמי הוו מפקעי דקדושין מדאורייתא וזיקה מדרבנן והיינו דאמרי' המתן עד שיעשה מעשה ולא אמרי' ליה שיכנוס אלא עיקר הדבר תלוי במעשה אחיו משום דבמעשה זה הוא מתיר אחותה לאחיו בלי ספק דהשתא לא הויא אחות זקוקהו עכ"ל ז"ל:

## משנה י

**היבמה לא תחלוץ וכו'**. פ' מי שהוציאוהו (עירובין ד' מ"ז:)

**וכן שאר כל הנשים לא ינשאו ולא יתארסו עד שיהיו להם שלשה חדשים אחד בתולות ואחד בעולות אחד אלמנות ואחר גרושות אחד ארוסות ואחד נשואות**. כך צ"ל וכך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל. אלא שמתוס' דפ' שני דכתובות נראה דגרסי לא יתארסו ולא ינשאו אלא דבלאו הכי נלע"ד ששם יש טעות אחרת ג"כ. ועיין בספר הלבוש ריש סי' י"ג דאה"ט: וכתבו תוס' ז"ל שם ובפסחים פי' כיצד צולין דף פ"ה דהכא תנא ברישא בתולות שאינו פשוט וכן מזכיר אירוסין קודם נשואין דהיינו שאינו פשוט וסוף דבריהם כתבתים שלהי פ"ק דסוכה וביד פי"א דהלכות גירושין סי' י"ח ובפ"א דהלכות יבום סי' י"ט ובטור א"ה סי' י"ג וסי' קס"ד וסי' קס"ח ובגמ' פריך הי ניהו בתולות והי ניהי ארוסות הא חדא היא והיכא משכחת לה בתולה יבמה אם לא ארוסה ומשני אמר רב יהודה ה"ק וכו' כלומר לא תיתני אחת אחת דמשמע תרי מילי אלא כולה חדא קתני ופירושי קמפ' אחד

בתולות ואחד בעולות וכגון שנתארמלו או נתגרשו בין מן האירוסין דהיינו בתולות בין מן הנשואין דהיינו בעולות:

**הנשואות יתארסו**. דטעמא דאסורה כדי להבחין וכו' שאין השכינה אלא על הודאים שזרעו מיוחס אחריו דכתיב להיות לך ולזרעך אחריך והכי נמי קיי"ל בנדרים וברותי מכם המורדים והפושעים בי אלו בני ערבוביא ואצרכוה להמתין כל שלשה חדשים ולא אמרינן תשהה מעט ותנשא ותבדוק עצמה כי מלו לה שלשה חדשים למיתת בעלה דהיכי תבדוק עצמה אי בדדים כדרך נשים דאי מיעברא ודאי בר קמא הוא דאי בר בתרא אכתי לא הוה מינכר דלא מלו ג' חדשים לנשואיה דחסר ליה ההוא משהו שהמתינה ואי לא מינכר ולבתר הכי מינכר ודאי בר בתרא הוא האי בדיקתא לא עבדינן משום שלא יתגנו על בעליהם הנשים מאחר שנישאו ואם לבודקה בהילוכא ע"ג עפר תיחוח דאם היא מעוברת פסיעותיה ניכרות שמעמיקות יותר משאר נשים שהולד מכבידה אשה מחפה על עצמה שלא תראה מעוברת כדי שלא יבינו שבן הראשון הוא ויירש בנכסי בעלה השני ורבא מפרש טעמא דאיסורא דצריך להמתין ג' חדשים גזרה שמא ישא אחותו מאביו אם נשאת תוך שלשה וילדה והוא בן ט' לראשון ונולד בביתו של שני וסבור שהוא בנו וישא את בת בעלה הראשון שיש לו מאשה אחרת והיא אחותו מן האב וגם גזרה שמא ייבם את אשת אחיו מאמו שאם תלד לאחרון בן אחר וישא אשה וימות בלא בנים ויבמה זה כסבור שהוא אחיו מאביו ונמצא מיבם אשת אחיו מאמו שלא מאביו וחייב כרת או יוציא את אמו לשוק אם לא תלד אמו לשני וימות וכסבורין שהוא בנו ותנשא אמו לשוק בלא בנים או יפטור את יבמתו לשוק אם יש לו אח מאביו הראשון ולא היה לו בנים ומת ואין שם אח אלא הוא והוא סבור שהוא בן האחרון ונמצאת אשת בנו של ראשון הזקוקה לו נשאת לשוק בלא חליצה:

**חוץ מן הארוסה שביהודה**. שהיו מיחדין את הכלה ואת החתן וכו' כדפי' ר"ע ז"ל וכדתנן בש"ק דכתובות האוכל אצל חמיו ביהודה וכו' ומשמע הא אם אינו אוכל לא:

**כל הנשים יתארסו**. פי' רש"י ז"ל דהאי כל הנשים יתארסו לאו למעוטי ארוסה לינשא דטפי מקל רי יוסי מר' יהודה ספ"ד אחין וכתבו עליו מן המפרשים ז"ל דאינו מחוור דהתם לר' יוסי טעמא רבה אית ליה דסבר אשה מזנה היא מתהפכת אבל בגזרה דהכא דאפי' בקטנה גזרינן שלא תנשא עד שלשה חדשים והיא מחמיר בגזרות טפי מר' יהודה נמוקי יוסף:

**ר יוסי אומר כל הנשים וכו'**. תוס' פ' בתולה נשאת (כתובות דף ד') ובגמ' מוכח דת"ק דמתני' הוא ר"מ:

**חוץ מן האלמנה מפני האבול**. בגמ' מתמה רב חסדא על דברי ר' יוסי שאוסר ליארס מחמת אבלות כל שלשים קל וחומר ומה במקום שאסור לכבס בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה מותר ליארס דאירוסין לאו שמחה היא מקום שמותר לכבס תוך שלשים יום של אבל דאבל אין אסור בתכבוסת אלא ז' ימים אינו דין שמותר ליארס ומסיק רב אשי שאני אבלות חדשה מאבלות ישנה ושאני אבלות דרבים מאבלות דיחיד פי' דט' באב אבלות ישנה ואבלות דרבים הלכך קילא ובטור י"ד סימן ש"צ ושצ"ב:

## משנה יא

**ארבעה אחים וכו'**. ביד פי"ד דהלי אישות ס"ד ובפ"א דהל' יבום סימן ט' י' י"א ובפ"ה סי' י"א ובטור א"ה סי' קס"א ובגמ' פ' ד' אחין ס"ד:

**אם רצה הגדול וכו'**. בגמ' מוקמינן לה באדם דאפשר ליה בספוקייהו דאי לאו הכי מייעצין שלא יכנוס כדי שלא יכניס קטטה לתוך ביתו וה"ה אפי' טובא אלא עצה טובה קמ"ל כי היכא דלימטיינהו עונה בחדש:

**ביאתה או חליצתה של א' וכו'** לשון ר"ע ז"ל עד שכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה. אמר המלקט הכי איתא בגמ' וניחלוץ לתרווייהו ומשני אמר קרא בית חלוץ הנעל בית א' הוא חולץ ואינו חולץ שני בתים ופריך ונייבם לחדא ברישא והדר ניחלוץ לחדא ומשני אמר קרא אם לא יחפוץ הא חפץ ייבם כל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה פי' כל שאינה עולה לב"ד ליבום שאינה זקוקה להתיבם דרחמנא פטרה דכתיב בית אחיו בית אחד הוא בונה ולא שני בתים והשתא אי חליץ לה הויא בההיא שעתא שני בתים והקשו תוס' ז"ל הרי חרש וחרישת דאינם עולין לחליצה ועולין ליבום ותרצו דהתם בני חליצה נינהו אלא דפומייהו הוא דכאיב להו ע"כ: עוד בסוף לשון ר"ע ז"ל הכא נמי לא סלקי לחליצה. אמר המלקיט ובגמ' פריך ואימא כי איכא חדא תתקיים מצות יבום כי איכא תרתי לא תתקיים מצות יבום ומסיק יבמת יבמתי ריבה:

**היתה אחת כשרה וכו' כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין לו**. איתה בפ"ק דמכילתין דף י"א וי"ב ואיתה שם בבית יוסף בשם רבינו ירוחם שכל העובר על זה מנדין אותו ואם התרו בו למלקות מלקין אותו ע"כ:

## משנה יב

**והנושא את קרובת חלוצתו**. דקסבר ר"ע חלוצתו כאשתו וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט כן היא מסקנת הגמ'. אבל בנמוקי יוסף תפס בפירושו תירוץ ראשון דכד מקשי בגמ' קרובת חלוצתו מדרבנן הוא דאסורא משני תני קרובת גרושתו ומאי דקתני בסיפא

ומודים בנושא קרובת גרושתו משום דלא תימא דרבנן אכולהו תלתא באבי הנזכרים פליגי קמ"ל דבהא מודו כיון שהיא מחייבי כריתות אע"פ שאין בה חיוב מיתת ב"ד. ירוש' ר' חייא בשם ר' יוחנן המחזיר גרושתו משנשאת פסולה מן הכהונה בלא כך אינה פסולה מן הכהונה אלא פסולה מלאכול בתרומה ר' זעירא בשם ר' יוחנן המחזיר גרושתו משנשאת בתה כשרה לכהונה ומאי טעמא כי תועבה היא היא תועבה ואין בניה תועבין:

## משנה יג

**איזהו ממזר.** תוס' פ"ק דמכילתין דף י"ד ובגמ' בפירקין דף מ"ד ובפ' עשרה יוחסין (קידושין דף ע"ד:)

**כל שאר בשר וכו'**. וגם חייבי לאוין דלא הוו שאר כגון עמוני ומואבי וממזר וכיוצא בהן נמוקי יוסף וק"ק לע"ד דא"כ ה"ל למיתני כל שהו בלא יבא דברי ר' עקיבא לפי פירושו ז"ל ואפשר שצ"ל למעוטי חייבי לאוין דלא הוי שאר דתנא דידן פליג אר' סימאי ואר' ישבב ושלשה מחלוקת בדבר וכמו שאכתוב בסמוך. אח"כ מצאתי בפי' הרמב"ם ז"ל שיעור דברי ר"ע כל שאר בשר וכל שהוא בלא יבא לפי שעיקר דעתו כל שאין לו ביאה בקהל הולד ממזר ואכי' הוא מחייבי לאויי ע"כ. וגם בתי"ט הקשה על לשון רש"י ז"ל שהעתיק ר"ע ז"ל דקשיא דהא מחזיר גרושתו דלאו קורבא הוא ואמר ר"ע לעיל דהולד ממזר. ובגמ' מ"ט דר"ע דכתיב לא יקח כו' ולר' סימאי דמרבה מהאי קרא אפי' שאר חייבי לאוין דלאו לשאר דאמר מן הכל היה עושה רע"ק ממזרים חוץ מאלמנה לכ"ג שעושה חללים ולא ממזרים ומדקאמר חוץ מאלמנה אלמא אפי' חייבי לאוין שלא מחמת קורבה מרבה כגון מחזיר גרושתו משנשאת וכגון נתינה לישראל דקיימא לן בלא תתחתן בם מז' אומות היא וכגון עמוני שנשא בת ישראל בניו ממזרים ולר' ישבב דאמר דר' עקיבא מרבה אפי' חייבי עשה כגון מצרי ואדומי קודם שלשה דורות דכתיב דור שלישי יבא להם ולא שני ולאו הבא מכלל עשה עשה שכך היה אומר ר' ושבב בואו ונצווח על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולר ממזר נפקא להו מולא יגלה ויו יתירה ושמעון התמני סבר לה כרבנן דפליגי אדר' יהודה לקמן רפי"א. ור' יהושע סבר אי בשומר' יבם של אביו משתעי או באנוסת אביו משתעי ליכתוב לא יגלה כנף אביו לחודיה ולישמעי' דיש ממזר מחייבי כריתות לרבנן או מחייבי לאוין לר' יהודה וכ"ש מאשת אב לר' יהודה דהויא במיתה לא יקח איש את אשת אביו למה לי למיכתב אלא ש"מ מדכתביה הא קמ"ל דלא יבא ממזר עלה קאי דמינה הוא דהוי ממזר משום דמחייבי מיתות ואלא יגלה כנף אביו לא קאי ואי קשיא כנף אביו למאי כתביה אי בשומרת יבם לעבור עליו בשני לאוין ערות אחי אביך לא תגלה ולאו דלא

יגלה כנף אביו ואי באנוסת אביו אשמועי' דאסורה ובברייתא דמייתי בגמ' אמרי' הכל מודים בבא על הנדה ואפי' שמעון התמני אע"ג דקאי בכרת אין הולד ממנו ממזר ועל הסוטה אע"ג דמחייבי לאוין היא לבעלה דילפינן לה מרבויא דאחרי אשר הוטמאה מודה ר' עקיבא דפליג אדרבנן במתני' במחזיר גרושתו וקאמר דהולד ממזר אע"ג דלאו חייבי לאוין דשאר הוא הכא מודה דאין הולד ממזר וכ"ש לאידך בר פלוגתא דשמעון התמני דלא הוי ממזר משום דסוטה לאו בחייבי לאוין דשאר היא דהא תפסי בה קדושין לאשה דאף לאחר שזינתה לא פקעי מינה קדושיה הראשונים. ועל שומרת יבם שנשאת לא' מן השוק בלא חליצה ואפי' לר' עקיבא וטעמא הוי דנדה תפסי בה קדושין שנאמר ותהי נדתה עליו אפי' בשעת נדתה תפסי בה קדושין סוטה נמי דהא תפסי בה קדושין דאף לאחר שזינתה לא פקעו מינה קדושיה הראשונים כדאמרן שומרת יבם מדאפקיה רחמנא ללאו דידיה בלשון הויה דכתי' לא תהיה אשת המת ש"מ בת הויה היא וה"ק קרא לא תהיה אשת המת לא תתקדש אשת המת בקדושין לאיש זר אלמא קידושין תפסי בה ועיין בהרי"ף ז"ל שפי' סוגיא זו והלכה כדבריו והכי הילכתא ולא משום דתנן והלכה כדבריו דהא קיימא לן אין למדין הלכה לא מפי משנה ולא מפי תלמוד אלא משום דתני לה גבי הלכתא פסיקתא דתנן בפ"ג דקדושין כל מקום שאין לה עליו קדושין אבל יש לה על אחרים קדושין הולד ממזר ואיזה זה הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה הרי"ף ז"ל וכן פירשו תוס' ז"ל. וכתוב בתשובות הרשב"א ז"ל סי' של"ה וקרוב אני לומר דלא אמרו אין למדין אלא במקום שאמרו הלכה כנגד הכלל האמור בגמ' כגון שאמרו הלכה כפלוני איחיד במקום רבים וא"נ הלכה כר' אליעזר כנגד ר' יהושע וכיוצא. אבל במקום שאינו כנגד הכלל המסור למה אין למדין מיגרע גרע כשאמר הלכה ע"כ. והביא שם ראיות לזה ע"ש וביד רפט"ו דהלכות איסורי ביאה ובטור א"ה סי' ד':

**ר' יהושע אומר כל שחייבין עליו מיתת ב"ד**. כתבו תוס' ז"ל יש מגיהין ר' יהודה במקום ר' יהושע דבפ"י יוחסין גבי כל האסורין לבא בקהל מותרין לבא זה בזה ר' יהודה אוסר ומפר' עלה דר' יהודה סבר דממזר מאחותו לא הוי ממזר אלא מאשת איש ופריך עלה תנינא מהך דהכא ואין נראה דהיאך היה בן עזאי אומר לקיים מילתיה דר' יהודה והא קשיש מיניה טובא דהא בן עזאי תלמיד חבר הוה דר' עקיבא כדאמרי' במי שמת ור' יהודה מתלמידי בתראי דר' עקיבא הוה ועוד דר' יהודה סבר כר' עקיבא דיש ממזר מחייבי לאוין אלא ודאי דר' יהושע גרסי' והתם פריך תנינא משום דה"ל למיתני וכן היה ר' יהודה אומר כדבריו אי הוה סבר כר' יהושע וכדפריך התם לעיל מינה גבי אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי ומיהו וכו' ע"כ. ובגמ' תני שמעון בן עזאי אומר מצאתי במגלת

יוחסין בירושלם וכתוב בה איש פלוני ממזר מאשת איש וכתוב בה משנת ראב"י קב ונקי וכתוב בה מנשה הרג את ישעיה. אשתו שמתה וכו' גרשה וכו' נשאת לאחר ומתה מותר באחותה יבמתו וכו' כך צ"ל. ואיתה ר"פ כיצד אשת אחיו ובטור א"ה סי' קס"ב. ובגמ' אמר רב יוסף כאן שנה רבי משנה שאין צריכה פי' בקונטרס דזיל קרי בו רב הוא עליה בחייה שלא נאסרה אחותה אלא בחייה והקשו תוס' ז"ל דבכמה מקומות שינה התנא מה שבפסוק בפירוש ועוד דגרשה ומתה מותר באחותה איצטרך למידק הא לא מתה אסורה דלא כתי' בהדיא ודרשי' לה בפ"ק מעליה בחייה כל שבחייה אפי' נתגרשה אלא נראה לר"י דיבמתו היא משנה שאינה צריכה דכיון דתנא אשתו כל שכן יבמתו ע"כ. ובירוש' יבמתו שמתה מותר באחותה הא באמה אסור לא כן א"ר יעקב בר אחא בשם ר' אלעזר שומרת יבם שמתה מותר באמה אלא בגין דתנינן חלץ לה ומתה מותר באחותה הא באמה אסור לפום כן תנא אחותה ע"כ:

## פרק ה

### משנה א

**רבן גמליאל אומר וכו'** סדר משנה זו שלא תטעה לשבש הגרסא שבספרים סדר יבם ויבמה אחת תחלה מפר' דין גט וחליצה וביאה שאחר מאמר ואח"כ מפרש דין מאמר ביאה וחליצה שאחר הגט ואח"כ דין מאמר וגט וביאה שאחר חליצה ואח"כ דין מאמר וגט וחליצה שאחר הביאה וכן סדר יבם ושתי יבמות רש"י ז"ל. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל אין גט וכו' פי' אין בגט השני שנותן היבם אחר הגט הראשון שנתן ליבמתו שום ממשות ולא נאסר בקרובות שניה וכן במאמר השני אין בו ממשות ולא נפסלה הראשונה בעבור זה אלא מותר ליבמה וכן בבעילה שניה וכן בחליצה שנים אין בה ממשות והרי הוא כאילו לא חלץ לשניה ומותר בקרובותיה ע"כ: עוד כתב וחכמי' אומרי' יש גט אחר גט וכו' פי' יש מעשים אחר הגט ואחר המאמר כלומר המעשים שנעשים אחר הגט ואחר המאמר עושים רושם כאילו נעשו תחלה אבל אחר בעילה אין מועיל שום מעשה כשהבעילה היא תחלה כדלקמן כגון שבעל ליבמתו ואח"כ חלץ לה או לצרתה אין אותה חליצה שנעשית אחרי הבעילה אוסרת עליו את אשתו וכן אם בא על הראשונה וחזר ובא על השניה אין הבעילה השניה אוסרת את הראשונה וכן המעשה שנעשה אחר החליצה אינו כלום ע"כ:

**ולא מאמר אחר מאמר.** כתבו תוס' ז"ל אתי אפי' כרבנן דר' עקיבא אע"ג דקדושין לדידהו תופסין בחייבי לאוין ותפסי קדושין אחר ביאה התם הוא משום דהוו קדושין דאורייתא

דע"י ביאה פקעה זיקה אבל הכא שהיא זקוקה לו אין לו לתפוס אלא מדרבנן ולא תקון רבנן שיהא מאמר אחר מאמר:

**ולא בעילה אחר בעילה**. היינו אחר בעילה כשרה אבל אחר בעילה פסולה כגון ביאה שאחר הגט יש אחריה ביאה כי היכי דיש אחריה מאמר ולא חליצה אחר חליצה. היינו אפי' אחר חליצה פסולה ע"כ:

**ולא בעילה אחר בעילה**. תוס' פ' אלו נערות דף לי:

**וחכמים אומרים יש גט וכו'**. כל הפרק ביד פ"ה דהלכות יבום וחליצה ובטור א"ה סי' ק"ע ובגמ' ע"כ לא פליגי אלא בגט אחר גט ובמאמר אחר מאמר אבל גט א' ביבמה ומאמר א' ביבמה מהני כלומר אם נתן גט ליבמתו פסלה ע"י עצמו וע"י אחים מ"ט אמור רבנן גט ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי אמרת לא מהני אמרי כו' ומ"ט אמור רבנן האי ביאה פסולה יש אחריה כלום וכדתנן נתן גט ובעל צריכה גט וחליצה ותנן נמי עשה מאמר בזו ובעל לזו צריכות שני גיטין וחליצה אי ביאה אחר הגט היא כמתני' קמייתא דנתן גט ובעל גזרה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה ואי ביאה אחר מאמר היא כמתני' בתרייתא דעשה מאמר בזו ובעל לזו גזרה ביאה אחר מאמר משום ביאה אחר ביאה ומ"ט אמור רבנן האי חליצה פסילה אין אחריה כלום כדתנן נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלים דאי הדר ועביד מאמר או גט לשלישית לא מהני משום דלמאי ליגזור ליגזור חליצה אחר הגט משום חליצה אחר חליצה פי' דלא ליתי למיחלץ לשתי יבמות זו אחר זו או שני יבמים ליבמה אחת זה אחר זה כל הני תיחלוץ ותיזול כלומר מאי איכפת לן כל ימיה תיחלוץ ותיזיל ליגזור חליצה אחר מאמר משום חליצה אחר ביאה אטו חליצה אחר ביאה מי לא בעיא גט למאמרו דהא דאמרי' אין אחריה כלום דבר העשוי לאחרים דאי עביד גט או מאמר בחברתה לא מיתסר בקרובותיה וחליצה אחר מאמר נמי בעי גט לביאתו ע"כ:

## משנה ב

**עשה מאמר וכו'** היינו בנתן גט סתם אף לזיקתו אבל אם נתן למאמרו שריא אף ליבם:

**עשה מאמר וחלץ צריכה הימנו גט**. הכא לא תני אין אחר חליצה כלום משום דאכתי צריכה גט למאמר ולא תני ליה אלא היכא דאחר חליצה אין צריך לעשות כלום תוס' ז"ל:

**הרי זו כמצותה**. כתב נמוקי יוסף דמתרץ בגמ' דלאו דוקא זו היא המצוה ע"י מאמר בלבד אלא ה"ק אף זו כמצותה ע"כ. ומ"מ אם בעל ולא קידש קאמר בגמ' דקנה ולוקה מכת מרדות על שנהג מנהג קלות ראש. והילך לשון הגמ' עשה מאמר ובעל ה"ז כמצותה לימא מסייע ליה לרב הונא דאמר מצות יבמין מקדש ואח"כ בועל אימא אף זו כמצותה

פשיטא סד"א כיון דאמר מר העושה מאמר ביבמתו פרחה הימנו זיקת יבמין וחלה עליו זיקת אירוסין ונשואין אימא לאו מצוה קעביד קמ"ל ע"כ:

## משנה ג

**חלץ ועשה מאמר וכו'** פי' חלץ תחלה ואח"כ עשה מאמר או נתן גט אחר חליצה או בעל לאחר חליצה קתני סיפא אין אחר חליצה כלום או בעל וכו' פי' בעל תחלה ואח"כ עשה מאמר או נתן גט אחר בעילה אי חלץ אחר בעילה אין אחר בעילה כלום הר"ס ז"ל ופשוט הוא. ולשון ה"ר יהוסף ז"ל נתן גט ובעל פי' או נתן גט או בעל ובעבור שאין חילוקי דינים כלל אומרם בבבא אחת ע"כ:

**נתן גט ועשה מאמר**. אח"כ באותה יבמה עצמה צריכה גט וחליצה דאפי' ר"ג מודה דיש מאמר אחר גט דמספקא ליה אי גט דחי אי לא ודילמא גט לא דחי ואהני מאמר יבמין בה וכ"ש לרבנן דאמרי גט דוחה קצת ומשייר קצת אהני מאמר למיקני שיורא דגט וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו ויבומי לא דמגט קמא קיימא עליה בלא יבנה:

**נתן גט ובעל**. אסור לקיימה דקם עליה בלא יבנה וצריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו גט לביאתו אפי' לר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין דהא הך כולה מתני' ר' עקיבא היא כדמפ' בגמ' הכא מודה דתפסי קדושי ביאה דגט לאו כחליצה דמי לאפקועי כולה זיקה הלכך לא עמדה עליו בלאו גמור וחליצה לזיקתי ובגט לחודיה לא מיפטרא כשאר כונס את יבמתו שיכול לפטרה בגט משום דהך ביאה פסולה הואי משום גט קמא ולא קניא לגמרי:

**אין לאחר חליצה כלום**. ואע"ג דחליצה פסולה היא דאי בעי יבומי לא מצי אפ"ה דחיא לגמרי ואין לאחריה כלום דאי הדר ומקדש לה במאמר או בביאה לא בעיא גט וכר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין נמוקי יוסף: בפי' ר"ע ז"ל צריך לכתוב סי' הגימ"ל קודם לשון המתחיל נתן גט ועשה מאמר:

**חלץ ועשה מאמר וכו'**. והביאוה תוס' ז"ל בפ"ק דב"ק דף י"ד ובגמ' חלץ ועשה מאמר האי מתני' דקתני דלא תפיס מאמר אחר חליצה ר' עקיבא היא אבל חכמים אומרים יש אחר חליצה כלום וכמו שפי' ר"ע ז"ל. ור' ס"ל בברייתא בגמ' אימתי יש אחר חליצה תפיסת קדושין בזמן שקדשה ישראל לשם אישות בקדושין גמורים ולא במאמר יבמים דודאי קדושין תופסי' בחייבי לאוין אבל קדשה לשם יבמות אינן קדושין שהרי אין כאן צד יבום והוו להו קדושי טעות ופי' נמוקי יוסף ז"ל לשם יבמות שאמר לה הרי את מקודשת לי בזיקת יבמין ואחר חליצה אין כאן צד יבום הלכך אינה צריכה גט למאמרו ע"כ. וכתב הרב אלפס ז"ל והא נמי דתנן בסוף פירקי' אבל לא אחר בעילה כלום ותנן נמי

הבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום אליבא דר"ע היא אבל לרבנן הבעילה נמי יש אחריה כלום כגון שתי יבמות הבאות מבית א' שנפלו לפני שני אחין ובא א' מהן על אחת וחזר הוא או אחיו וקדש את צרתה צריכה ממנו גט דקיימא לן דחייבי עשה היא וכסברת רב אחא בפ' קמא דפליג ארבינא דאמר בכרת וקיי"ל כרב אחא דמיקל ע"כ. ועיין עוד שם וגם בהרא"ש ז"ל ותוסיף לקח. ובירוש' נתן גט וחלץ אין לאחר חליצה כלום ולא כבר תנינן אין לאחר חליצה כלום בגין נתנינה דבתרה אחד יבמה אחת ואחד שתי יבמות ע"כ וכן תרצו בגמ' בסוף פירקי' אכמה בבות דמתני' דבפירקי' דתננהו איידי:

**חלץ ועשה מאמר או נתן גט**. אחר חליצה או בעל אחר חליצה אינו כלום כדתני בסיפא אין אחר חליצה כלום שאין מאמר וביאה תופסין בה אחר חליצה כר' עקיבא וגט דאחר חליצה לא הוה צריך למיתני לאשמועי' דאין כלום דלמאי ליהנו לאיתסורי בקרובותיה הא מיתסר וקאי מחמת חליצה אלא איידי דבעי למיתני גט דאחר בעילה כדקתני או בעל ועשה מאמר ונתן גט לאשמועי' דאין לאחר ביאה זיקת יבמין ובהאי גט סגי ליה בלא חליצה תנא נמי גט דאחר חליצה והכי מפר' בגמ':

**או בעל ועשה מאמר או נתן גט**. אחר ביאה אי חלץ אחר ביאה אין לאחר ביאה כלום זיקת יבמין דגט שנתן אחר מאה מגרש לה כאשתו גמורה ולא בעיא חליצה ואם רצה להחזיר מחזירה וחליצה שעשה אחר ביאה אינה מועלת כלום דאין עליה זיקת יבמין ומאמר דאחר ביאה לא הוה צריך למיתני דפשיטא לן דלא מהני דלמאי ליהני הא אפי' מאמר אחר מאמר ביבם אחד ויבמה אחת בתרא כמאן דליתיה דמי דמאי קעביד הא מיתסר וקאי בקרובותיה אלא איידי דתנא ברישא חלץ ועשה מאמר דאיצטרך לאשמועי' כר"ע דאין קדושין תופסין בחליצתו תנא נמי בעל ועשה מאמר והכי מפר' בגמ':

**אין אחר חליצה כלום**. ארישא קאי וכדפרישית לעיל ואלישנא דסיפא דקתני או בעל ועשה מאמר או נתן גט וחלץ הוה שייך למיתני אין אחר ביאה כלום ומפ' דלישנא קלילא הוא למיתני חדא והתרת יבמה לשוק עדיפא ליה למיתני רש"י ז"ל וכתבתי ג"כ ובסמוך בסי' ה':

**אחד יבמה אחת ואחד שתי יבמות**. גרסי' וכדכתיבנא ומ"מ מן הירוש' אינו מוכרח למחוק הספרים וגם דמפי' רש"י ז"ל משמע דגריס ליה כמו שהוא כתוב בספרים. ובגמ' מתני' דלא כבן עזאי דתניא בן עזאי אומר יש מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם א' ומתני' קתני עשה מאמר בזו ומאמר בזו צריכות שני גיטין. ויש נוסחא אחרינא במילתא דבן עזאי אלא שלזו הגירסא הסכים רש"י ז"ל:

## משנה ד

**צריכות שני גיטין**. לשתי יבמות כרבנן דיש מאמר אחר מאמר. וכתוב בתוי"ט ומכיון דיהיב כו' כמ"ש תוס' פ"ג דף ל"ב ע"כ וזהו מ"ש כאן תוס' ז"ל עשה מאמר בזו ומאמר בזו צריכות שני גיטין וחליצה הכא שייך להקשות דיתן גט לאחת מהן למאמרו ותשתרי אידך ולעיל פירשתי בפ"ד אחין ע"כ:

**צריכות שני גיטין וחליצה**. למ"ד חליצה פסולה צריכה לחזור הכא בעו שתי חליצות וקאי נמי צריכות אחליצה ובסמוך דקתני עשה מאמר ונתן גט צריכה גט וחליצה הא דלא קתני וצריכות חליצה לשון רבים איידי דקתני צריך לשון יחיד גבי גט נקט נמי גבי חליצה לשון יחיד תוס' ז"ל:

**מאמר בזו ובעל לזו צריכות שני גיטין וחליצה**. האי בבא משמע דגרסי' לה קודם בבא דמאמר בזו וגט בזו צריכה גט וחליצה וכדמשמע נמי מפי' ר"ע ז"ל אם לא נפל טעות: אמנם בפי' רש"י ז"ל מפורש כסדר לשון משנתנו וז"ל מאמר בזו וגט לזו פסל גט אחרונה את הראשונה דקם ליה בלא יבנה וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו דחליצה לא מפקעא קדושין וגט לא מפקע זיקה:

**מאמר בזו בעל את זו אסור לקיימה**. דהואיל וקמייתא אגידא ביה הוו להו שני בתים וצריכות שני גיטין זו גט למאמר וזו גט לביאתו וחליצה לאחת מהן ופוטרת צרתה אבל בגט לחודה לא נפקא בעלת ביאה הואיל דביאה פסולה היא. [הגה כתוב בספר הלבוש שם סי' ק"ע ס"ח ונ"ל דחליצה לאחת מהן דקאמר רש"י ז"ל ר"ל לבעלת המאמר דחליצה מעולה היא לפטור את חברתה אבל חליצת הבעילה היאך תפטור בעלת המאמר שהרי מן התורה אין לה עוד זיקה עליו ע"כ]:

**מאמר בזו וחלץ לזו**. בעלת מאמר הראשונה צריכה גט למאמר דחליצה דאידך לא מפקעא למאמרו:

**צריכות הימנו חליצה אחת**. ואסור בקרובות שניה דרבנן הוא דאמרי יש גט אחר גט ע"כ. וממה שכתבתי לעיל ראש פירקי' בשם נמוקי יוסף מוכח נמי כפי' רש"י ז"ל וגרסתו. גם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה כאשר הגהתי אלא שכתב שיש ס"א דגרסי לתרי הבבות כמו שהן בדפוס ע"כ:

**מאמר בזו וחלץ לזו הראשונה כו'**. ירושלמי דמכילתין ס"פ בית שמאי:

## משנה ה

**או בעל ובעל או בעל ועשה מאמר** כך צ"ל: בפי' ר"ע ז"ל צריך להגיה גבי או בעל תחלה ועשה מאמר בשניה או נתן גט לשניה וכו':

**אין אחר חליצה כלום**. אריש קאי ואסיפא צריך למימר אין אחר ביאה כלום עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט פי' אסיפא דקתני או בעל ועשה מאמר נתן גט וחלץ נמי קאי וכמו שכתבתי לעיל בשם רש"י ז"ל. ואביי ורבא תרוייהו אמרי תני אין אחר ביאה כלום ולא צריך למיתני נמי אין אחר חליצה כלום דכיון דתנינן אין אחר ביאה כלום הה"נ דאין אחר חליצה כלום ולישנא קלילא הוא למיתני חדא או ביאה או חליצה ותנא דידן דלא נקט ביאה ואע"ג דאיירי ביה משום דהיתר יבמה לשוק חביבא ליה לאורויי ומינה שמעי' דאין אחר ביאה כלום וטריחא ליה לתנא למיתני תרתי אין אחר ביאה כלום ואין אחר חליצה כלום:

**בין שני יבמין ליבמה אחת**. פי' רש"י ז"ל ככל הדין האמור למעלה ביבם אחד ובשתי יבמות ע"כ:

## משנה ו

**בין באמצע**. בין מאמר לגט כגון גט לזו וכו' כדפי' ר"ע ז"ל:

**באמצע ובסוף יש אחריה כלום**. מלות הללו מחקן ה"ר יהוסף ז"ל:

**הבעילה בזמן שהיא בתחלה וכו'** גמ' מתני' דלא כאבא יוסי בן יוחנן איש ירושלם שאמר משום ר"מ אחת בעילה ואחת חליצה בתחלה אין אחריה כלום באמצע ובסוף יש אחריה כלום ושלש מחלוקות בדבר ת"ק סבר ביאה דאיכא למיגזר גזרינן חליצה דליכא למיגזר לא גזרינן ור' נחמיה סבר ביאה נמי ליכא למיגזר ואבא יוסי בן חנן סבר לה כרבנן דגזרי בביאה וגזר חליצה משום ביאה ע"כ. ירושלמי ר' אילא בשם ר' יוחנן ר' נחמיה ור"ש ור' ישמעאל אמרו דבר אחד. וז"ל הבבלי א"ר יוחנן ר"ג וב"ש ור"ש ובן עזאי ור' נחמיה כולהו ס"ל מאמר קונה קנין חשוב ר"ג הא דאמר בריש פירקי' אין מאמר אחר מאמר אלמא חשיב קמא למיקם כל כח מאמר ב"ש דתנן לעיל בפ"ג שלשה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ואחד מופנה מת אחד מבעלי אחיות ועשה בה מופנה מאמר ואח"כ מת אחיו השני בש"א אשתו עמו והלזו תצא משום אחות אשה ופטורה אף מן החליצה ר"ש דתניא אמר להם ר"ש לחכמים לדבריכם שאתם חולקי' עלי בביאת בן ט' על יבמתו וחזר ובא אחיו שהוא בן ט' שנים ויום א' עליה שאתם סוברין דפסל שני ע"י ראשון כדתנן לקמן ס"פ האשה רבה ממה נפשך אם ביאת ראשון ביאה ביאת שני אינה ביאה ואם ביאת ראשון אינה ביאה ביאת שני נמי אינה ביאה והא ביאת בן ט' דכמאמר שויוה רבנן דהכי תניא בפ' האשה עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול וקאמר' ר' שמעון ביאת שני אינה ביאה אלמא מאמר ראשון חשוב לקנות כל כח מאמר. בן עזאי דתניא בברייתא דכתיבנא לעיל דקאמר בן עזאי ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם א' פי' דכל כח

שתקנו חכמים במאמר ראשון ר' נחמיה דתנן ר' נחמיה אומר אחת בעילה ואחת חליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריהם כלום והא ביאה פסולה דכמאמר שויוה רבנן דלא נפקא מיניה בגט דקא בעיא נמי חליצה לזיקתו וקתני אין אחריה כלום:

## פרק ו

### משנה א

**הבא על יבמתו** ביד וכו' פ' שני דהלכות יבום סי' ג' ובפ"ג דהלכות מטמאי משכב ומושב סי' ג' ובטור א"ה סי' ז' וסי' כ' וסי' קס"ו ועיי' בקולון שרש קס"ח:

**בין שוגג בין מזיד וכו'** כתבו התוס' ז"ל איכא למימר דמזיד ורצון תרי גופי נינהו דרצון היינו דמכוין למצוה ואע"ג דפשיטא הוא קתני ליה דהכי אורחיה בכל דוכתא אבל בפ"ש דב"ק גבי אדם מועד לעולם קשה מה בין מזיד לרצון וי"מ דהכי קאמר בין שיהא אותו שוגג ומזיד באונס שאנסו לעשות כן בין שיהא ברצון ע"כ. ועיין בפי' ר"ש יצחקי ז"ל במסכת מנחות פ' הקומץ רבה (מנחות דף כ"ה) עמוד שני:

**הוא אנוס והיא לא אנוסה** תימה דה"ל למנקט שניהם אנוסים דהוי רבותא טפי וי"ל דאגב דנקט ברישא הוא שוגג והיא מזידה נקט נמי הכי הוא אנוס והיא לא אנוסה א"נ לא קאמ' והיא לא אנוסה אלא ברצון אלא היא לא אנוסה אבל מזידה או שוגגת דהשתא תרוייהו לא מכוני לשם מצוה תוס' ז"ל. ועיין במ"ש בשם ספר שארית יוסף רפ"ק דמעילה. ובברייתא מוסיף בין ער בין ישן ומוקי לה בגמ' דהיינו בנים ולא נים וכו' ובגמ' מפיק לכולהו מקרא דכתיב ויבמה בעל כרחה בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון:

**אחד המערה וכו' קנה.** כתוב בנמוקי יוסף ומיהו הא דאמרי' דהוא מזיד קנה מסתבר דבדיעבד קאמר ואפי' מדרבנן אבל לכתחלה אסור לעשות כן מדרבנן והיינו דלא פי' בגמ' מתני' דלא כאבא שאול דאמר הכונס את יבמתו לשם נוי כאילו פגע בערוה וקרוב הדבר בעיני להיות הולד ממזר דהא הכא במזיד היינו לשם נוי שהרי נעשה לשם זנות בעלמא אלא ודאי אבא שאול מדרבנן הוא דקאמר והכא בדיעבד הוא דקאמר דקנה ורבנן דפליגי עליה דאבא שאול ודאי מודו דאסור לעשות כן אלא דפליגי אפי' לכתחלה אם בעל לשם נוי לא הוי כפוגע בערוה ע"כ:

### משנה ב

**וכן הבא על אחת מכל העריות וכו'** בגמ' ילפינן לה:

**וחייבי עשה** כגון מצרי ואדומי עד דור שלישי דאסירא העראה דידהו וקאי בעשה כדכתיב דור שלישי יבא ולא שני דהוי לאו הבא מכלל עשה דהוי עשה אתיא ביאה ביאה מלא יבא ממזר: בפי' ר"ע ז"ל כגון אלמנה לכ"ג וכו' פסלה לכהונה משום זונה נראה שנפל טעות וצריך להיות משום חללה דהא קיי"ל אין חלל אלא מאיסורי כהונה וכן פי' הרמב"ם ז"ל כל הבא על אחת מכל העריות שבתורה אפי' שלא כדרכה עשאה זונה ונפסלה לכהונה אע"פ שהיא מותרת לבעלה ישראל מאחר שהיא אנוסה וכמו כן בת ישראל לממזר ולנתין נעשית זונה וכמו כן אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט נעשית חללה אפי' באונס או בשגגה ע"כ:

**ממזרת ונתינה** ביד פ' י"ט דהלכות איסורי ביאה סי' ב':

**או פסולות כגון אלמנה וכו'** ודוקא ערירות או פסולות אבל ביאת זנות דפנוייה לא משויא לה זונה ולא פסלה מן הכהונה דלא אשכחן תנא דפסל אלא ר' אלעזר הוא דס"ל דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה רש"י ז"ל:

**אלמנה לכ"ג** נפסלה מן התרומה ונפסלה לכהן הדיוט. גרושה דפסולה לכהן הדיוט נפסלה אפי' מתרומה דבי נשא:

**ממזרת ונתינה לישראל** לאו אפסלה לכהונה קאי דהא פסולה וקיימא ולענין תרומה דבי נשא ליכא למימר ועוד ביאה כשרה מי מגרעא לה אלא לענין הערה נקט לה למילקי עלה בהעראה כגמר ביאה ולשון פסלה נקט משום אחריני. [הגה נראה שר"ל דודאי ממזר בן כהן אוכל תרומה וכדמשמע בפירקין דלקמן]:

## משנה ג

**אלמנה לכ"ג גרושה כו'** ביד פ"ז דהלכות תרומות סי' כ"א:

**ר' אלעזר ור"ש מכשירין** ת"ק דידהו הוא ר"מ ובגמ' מפרש טעמא דכולהו ותניא בגמ' אר"מ ק"ו ומה קדושי רשות כגון בת כהן לישראל פוסלין קדושי עבירה לא כ"ש אמרו לו לא אם אמרת בקדושי רשות שכן אין לו להאכיל במקום אחר אפי' נשאת תאמר בקדושי עבירה שכן יש לו להאכיל במקום אחר בראייה לו וכן בסיפא גבי בוגרת ת"ק הוי ר"מ וטעמייהו מפר' בגמ':

**נתאלמנו או נתגרשו וכו'** ביד הלכות איסורי ביאה פי"ט סי' ג' ופסק שם מן הנשואין פסולות אע"פ שלא נבעלה וכתב שם הרב המגיד שלמד כן ממה שאמרו סתם מן הנשואין פסולות ולענין כתובה אמרו שכל אלמנה מן הנשואין היא בחזקת בעולה וכ"ש באיסור של תורה עכ"ל ז"ל. וכתוב בבית יוסף ולי נראה דמיתורא דמתני' דקתני מן הנשואין

פסולות שהיא משנה שאינה צריכה למד הרמב"ם ז"ל לומר דכיון שנכנסו לרשות הבעל לנשואין אע"פ שלא נבעלו פסולות ע"כ וכן כתב בכסף משנה ג"כ:

## משנה ד

**כהן גדול לא ישא** ביד כו' פי"ז דהלכות איסורי ביאה סי' י"א י"ב י"ג י"ד:

**לא ישא את הבוגרת** ואפי' קדשה כשהיא קטנה ובגרה תחתיו אסור לכנסה כשהיא בוגרת ואם עבר ונשא בוגרת או מוכת עץ או אנוסת עצמו או מפותת עצמו מותר לקיימה ריא"ז ז"ל:

**ר' אלעזר ור"ש מכשירין בבוגרת.** ירוש' ר"א ור"ש מכשירין בבוגרת ושוין שלא יקח את מוכת עץ מה בין בוגרת מה בין מוכת עץ בוגרת כלו בתוליה במעיה מוכת עץ יצאו בתוליה לחוץ ואית דמחלפין לא ישא את מוכת עץ ר"א ור"ש מכשירין במוכת עץ ושוין שלא ישא את הבוגרת מה בין בוגרת מה בין מוכת עץ בוגרת עברו ימי הנעורים מוכת עץ לא עברו ימי הנעורים ע"כ: ואיתא בת"כ סוף פ' ב' דפ' אמור:

**ומינהו המלך** בגמ' דייקי' מדקתני מינהו ולא קתני נתמנה דקשר של רשעים הוא שהכניסה מרתא בת בייתוס תרקבא דדינרי זהב לינאי מלכא עד דבעא לאוקומי ליהושע בן גמלא בכהני רברבא ומ"מ מצינו בו שתיקן תקנות גדולות בישראל כדאמרי' בבבא בתרא ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל: וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל גמלה בה"א מרתה בה"א:

**כ"ג שמת אחיו חולץ ולא מיבם** דאלמנה היא וא"ת מן האירוסין מ"ט לא יבא עשה דיבמה וידחה לא תעשה דאלמנה לא יקח וי"ל דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שניה דכיון דעבד ביאה ראשונה פרחה מיניה זיקת יבום וכדאיתא בגמרא נמוקי יוסף:

## משנה ה

**כהן הדיוט לא ישא כו'** ביד פט"ו דהלכות אישות סי' ז' ובפי"ז דהל' איסורי ביאה סי' ג' וספ"ז דהלכות תרומות:

**אא"כ יש לו אשה ובנים** פי' או בנים ולשון הרמב"ם ז"ל שם פט"ו לא ישא אדם עקרה וזקנה ואילונית וקטנה שאינה ראויה לילד אא"כ קיים מצות פריה ורביה או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה ע"כ:

**וחכ"א אין זונה כו'** תוס' פ' אין מעמידין (עבודה זרה דף ל"ו) ואיתא בת"כ פ"א דפרשה אמור:

## משנה ו

**לא יבטל אדם מפריה ורביה וכו'** היו"ד בחיר"ק והב' בקמ"ץ וכתוב בתוי"ט והא דלא תנא לא יבטל כו' ונכון הוא וביד פט"ו דהלכות אישות סי' ב' ד' ז' י"ב י"ד ובטור א"ה סי' א'. וכתבו תוס' ז"ל ואע"ג דמרישא שמעינן לה דקתני כהן הדיוט לא ישא אילונית ולאו דוקא כהן וכו' מ"מ איצטרך הכא לדיוקי דבגמ' דדייק הא יש לו בנים מפריה ורביה בטיל מאשה לא בטיל או לדיוק אחרינא הא יש לו בנים בטל מפריה ורביה ומאשה בת בנים נמי בטיל או משום פלוגתא דב"ש וב"ה הדר תני לה ע"כ: ובגמ' מתני דקתני אא"כ יש לו בנים דדייקת מינה הא אם יש לו יבטל דלא כר' יהושע דתניא ר' יהושע אומר נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח את ידך וכתב הרא"ס ז"ל וז"ל בכל הספרים כתוב מתני' דלא כר' יהושע והרי"ף ז"ל לא כתבה והביא על מתני' דלא יבטל אדם מפרוה ורביה מימרא דרב נחמן דאסור לעמוד בלא אשה אע"פ שיש לו כמה בנים משמע דס"ל דאיתא למתני' ודר' יהושע ורב נחמן וכדמפ' תלמודא נפקת מינה למכור ס"ת כלומר לעולם יש לו ליקח אשה בת בנים כר' יהושע אם ספק בידו אבל אם אין ספק בידו אם אין לו בנים ימכור ס"ת ויקח אשה בת בנים ואם יש לו בנים אינו מחויב למכור ס"ת כדי שיקח אשה בת בנים אלא יקח אשה שאינה בת בנים ואל יעמוד בלא אשה כדרב נחמן אבל לפי הספרים דגרסי מתני' דלא כר' יהושע משמע דפליגי ולר' יהושע אפי' קיים פריה ורביה ימכור ס"ת לישא אשה בת בנים אלא דהא איכא לר' יהושע בין כשיש לו בנים ובין אם אין לו אם נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אם אין לו בנים חייב לגרשה כדי לקיים פריה ורביה ואם יש לו בנים אינו מחויב לגרשה דר' יהושע לא קאמר אלא לכתחלה ישא אשה בזקנותו שהיא בת בנים אבל אינו חייב לגרשה אם אינה בת בנים עכ"ל ז"ל: ובגמ' תניא ר' נתן אומר בש"א שני זכרים ושתי נקבות ובה"א זכר ונקבה ותניא אידך ר' נתן אומר בש"א זכר ונקבה ובה"א או זכר או נקבה ותרי תנאי אליבא דר' נתן ובגמ' מפרש טעמייהו ובגמ' אמר שמואל אע"פ שיש לו לאדם כמה בנים אסור לו לעמוד בלא אשה אפילו דלאו בת בנים כגון עקרה או זקנה או אילונית משום הרהור דלא טוב היות האדם לבדו:

**נשא אשה ושהה עמה** ס"א ושהתה עמו:

**ולא ילדה אינו רשאי לבטל.** אלא או יגרשנה או ישא אחרת עמה ואע"ג דאמרה דיירנא עמיה בסהדי שלא יקרב אלי לא שבקינן לה דכל כמה דאגידא ביה לא יהבי ליה איתתא אחריתי אלא יוציא ויתן כתובה ומותרת לינשא לשני ואע"פ שאין לו בנים כך מפורש

בגמ' בס"פ המדיר: ומשמע מן הירושלמי דלא ילדה לאו דוקא דה"ה אם היו לו בנים ומתו מונה לה משעה שמתו ויש שפירשו דכל שיש לה ולד אחד חי אין כופין אותו לגרשה דהא ילדה ומתני' ולא ילדה קתני אלא שיש מפרשי' אחרי' דהאי ולא ילדה ארישא דמתני' דמצות פריה ורביה אזכר ונקבה קאי א"כ כל שלא ילדה זכר ונקבה אינו רשאי לבטל ואם מת האחד שילדה אין מונין לה משעה שמת אלא משעה שפסקה מלדת והרשב"א ז"ל כתב שראשון נראה לו עיקר נמוקי יוסף: עוד כתב בשם הריטב"א ז"ל דהא דאמרי' בגמרא שאין ישיבת חו"ל עולה מן המנין לאו למימרא שאין ישיבת חו"ל עולה מן המנין לדרים בח"ל דא"כ בטלת כל תורת משנה זו וכל הסוגיא שעליה מבני בבל והא לא אפשר שתהא כולה שמעתא לבני ארץ ישראל ועוד שמצות פריה ורביה חובת הגוף היא אלא אין דברים אלו אמורים אלא באברהם אבינו שהיה עקר ולא זכה ליבנות עד שעלה לארץ שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול אלא בארץ ומייתי לה השתא ללמדנו דזמן הראוי לפקידה בעינן כדדייק סיפא דברייתא לפיכך וכו' ולומר דכי היכי דאברהם לא היה זמן ח"ל ראוי לו כן לאחרים חלה הוא או חלתה היא וכו'. עוד כתב ר"י ז"ל שאם עלה שום אדם מח"ל לא"י שלא יעלה לו מה שדר בח"ל כלל ואפי' דר כמה שנים כי אולי בזכות הארץ יבנה ממנה ומונה משעת כניסתו לארץ עשר שנים כמו שמנה אברהם אבינו עכ"ל ז"ל:

**גרשה מותרת לינשא לאחר**. מתני' רבי היא דשני אין שלישי לא דבתרי הויא חזקה ס"ל בין הכא גבי נשואין בין גבי מילה בברייתא דמלה ראשון ומת שני ומת שלישי לא תמול עד שיתחזק הולד בין גבי שור מועד דבעינן שהעידו בו שלשה פעמים בין גבו מי שלקה ושנה בב"ד בין גבי קביעות וסת דאשה או עקירת וסת וקיי"ל בנשואין ומילה כרבי דספק נפשות הם וכן במלקיות גם כן קיי"ל כרבי כדי לבער הרשעים אבל בוסתות ושור המועד קיי"ל כרשב"ג לקולא גבי וסתות משום דהוו דרבנן וגבי שור המועד משום שאין מוציאין ממון מחזקתו אלא בדבר ברור לפיכך אזלינן לקולא:

**מונה משעה שהפילה**. כיון דקתני סתמא אפי' הפילה תוך מ' יום לעיבורה דלא הוי אלא כמיא בעלמא מונה לה בשעה שהפילה ואם שהתה עשר שנים ולא נתעברה יוציא ויתן כתובה או ישא אשה אחרת עליה נמוקי יוסף: והכריח ורב אלפס ז"ל דכל הני דאיתא בגמ' דיוציא ויתן כתובה הייני דוקא מנה מאתים אבל תוספת לא וכמו שכתבתי באורך ס"פ אלמנה נזונת: ובטור אה"ע סי' ט' וסי' קנ"ד וכתוב שם בב"י בשם תשובת הריב"ש ז"ל דעת קצת מפרשי' דדוקא קתני מתני' שהתה עשר שנים ולא ילדה הא אם ילדה ולד של קיימא אע"פ שעדיין לא קיים מצות פריה ורביה אין כופין אותו להוציא מיהו

היינו בזו שלא הוחזקה עקרה עדיין ואפשר שתלד לו עוד שהרי כבר זכה ליבנות ממנה אבל בזקנה שאין לה תקנה אע"פ שילדה לו כיון שאין לו בנים כשיעור הצריך לקיום המצוה כופין אותו להוציא אין צריך לומר לדעת מי שאומר דשהתה עשר שנים ולא ילדה אירשא קאי כלומר שלא ילדה ולד קיימא השיעור הצריך ע"כ ונרמז קצת ממנו כבר בשם נמוקי יוסף:

**האיש מצוה על פריה ורביה אבל לא האשה**. רב יוסף יליף לה מקרא דכתיב אני אל שדי פרה ורבה לשון יחיד דההוא קרא דויברך אותם ויאמר להם אלהים פרו ורבו לשון ברכה בעלמא ולא למצוה:

**ר' יוחנן בן ברוקא אומר וכו'**. והגיה ה"ר יהוסף ברוקה בה"א. פ' השולח (גיטין ד' מ"ג) ובפ"ק דקדושין ד' ל"ה ובירושלמי ספ"ד דתענית ודפ"ק דמגלה ד' ס"ט:

## פרק ז

### משנה א

**אלמנה לכ"ג וכו'** תוס' דפ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ח:)

**הואיל והוא חייב באחריותם**. רפט"ז דהל' אישות ובפכ"ב סי' כ"ה וכולה מתניתין פ' ז' דהל' תרומות סי' כ' ובטור י"ד כולה פירקין בסימן של"א ובא"ה סי' פ"ה וסי' פ"ח וכתב רב אלפס ז"ל ודייקי רבוותא מדקתני במתני' בעבדי צאן ברזל וה"ה בנכסי צאן ברזל אם מתו מתו לו ולא קתני אם פחתו פחתו לו דוקא כעין מתו ממש דלא משמשו מעין מלאכתן כלל דכמאן דליתנהו דמו הוא דחייב באחריותן ומשלם דמים אבל אי איתנהו אע"ג דבלו טובא ופחתו אי משמשי מעין מלאכתן נוטלתן האשה ואינו משלם דמים שדין עבדי צאן ברזל ודין נכסי צאן ברזל אחד הוא כדין אלו כך דין אלו ואנן לא חזינן להאי דיוקא דהא קא מקשינן בגמ' למ"ד כל היכא דמיחייב באחריותן אכלי בתרומה מהא דתנן כהן ששכר פרה מישראל אע"פ שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה וקא מפרקינן ותסברא נהי דמיחייב באונסיה בכחישה וביתירות דמים מי מיחייב מדקא מפרקינן הכי גבי שכירות פרה מכלל דלגבי צאן ברזל מיחייב ואפי' בכחישה וביתרות דמים ולהכי אכלי בתרומה ושמעת מינה דליתה להאי דיוקא דדקו קמאי ז"ל אלא מיהו אע"ג דדינא דגמ' הכי לא מחייבי' ליה לבעל השתא בכחישות וביתרות דמים דכיון דלא נהגי עלמא הכי כל מאן דמקבל נכסי צאן ברזל וכתב להו אדעתא דמנהגא הוא דמקבל להו עליה הלכך לא מיחייב אלא לפום מנהגא עכ"ל ז"ל. ופי' בפי' כתובה לרבינו שמעון בר צמח נקראין צאן ברזל דרך משל כמו הצאן שאין להן צמר לגזוז אותם והם כמו ברזל

שאינו מוסיף שיקח התוספת וישאר העיקר כן הנכסים הללו הכל הן שלו לא הפירות בלבד ע"כ. ופי' מלוג כענין מליגת הראש שתולשין השער ועוזבין הראש כך הם הנכסים הללו הבעל גוזז הפירות ומניח הקרן ואין לו רשות בהן ואינו עליהם אלא כשומר בעלמא ולפיכך אפי' אם פשע בהן ונאבדו בפשיעתו פטור מפני שהיא עמו במלאכתו שהרי היא משועבדת לו והוי פשיעה בבעלים דקיי"ל דפטור:

## משנה ב

**בת ישראל שנשאת לכהן**. פ"ז דהלכות תרומות סי' י"ח י"ט:

## משנה ג

**בת ישראל כו'**. רפ"ח דהל' תרומות עד סי' ט"ו ובטור חו"מ סי' ר"י. בלשון ראשון דרבינו עובדיה ז"ל צריך להגיה ויש לעובר חלק בהם ואין וכו':

**שהעובר פוסל כו'** פ' מי שמת (בבא בתרא דף קמ"א:)

**אמרו לו מאחר שהעדת בנו**. הגהה כן מצאתי בכל הספרים ה"ר יהוסף ז"ל:

**על בת ישראל לכהן אף על בת כהן לכהן לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר**. כלומר אם לא הניח בנים אלא העובר אע"פ שהוא במעי כהנת לא יאכלו משום דשאינו ילוד אינו מאכיל אע"פ שבפי' הרמב"ם ז"ל מפרש לה בשהניח בנים אחרים כך נלע"ד אח"כ מצאתי שכן פירש מהרי"ק ז"ל שם בהלכות תרומות פ"ח והעתקתיו לשונו ז"ל ועיין שם עוד. ומ"ש התי"ט דמפרש הרב דהא דעובר אין לו זכייה ביש לו אחים וכו' כך משמע מסוף הדבור המתחיל ופוסל מן התרומה ומבואר יותר שם בפי' הרמב"ם ז"ל:

**מפני חלקו של עובר**. בברייתא דמייתי בגמ' מסיים עלה אמר להם זו שמעתי וזו לא שמעתי פי' לא שמעתי לאיסורא אלא להתירא ובגמ' פריך בשלמא למ"ד דטעמא דר' יוסי משום דעובר במעי זרה זר הוא היינו דקאמר להו זו שמעתי וזו לא שמעתי אלא אי אמרת דטעמא דר' יוסי משום דילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל מאי זו שמעתי וזו לא שמעתי איהי היא וקאי בקשיא. וכתבו תוס' ז"ל דרבנן היו סבורים דטעמא דר' יוסי משום דילוד מאכיל ולאו משום דעובר במעי זרה זר הוא:

**שהעובר פוסל ואינו מאכיל**. נראה לפרש שהעובר פוסל בעבדי אמו ואינו מאכיל את אמו דתרוייהו אעבדים ליכא למימר פוסל בעבדי אביו ואין מאכיל עבדי אמו דכיון דאשמועי' דפוסל היכי משכחת שיאכיל ובקונטרס פי' כולה מילתא אאמו ואע"ג דאעבדים קאי ה"ק שהעובר פוסל ואינו מאכיל את אמו וה"ה לעבדיו דפוסל תוס' ז"ל:

## משנה ד

**העובר והיבם וכו'**. תוס' פ' אע"פ דף נ"ח ובטור א"ה סי' קע"ג:

**ספק בן ט' שנים וכו'**. דינו כבן ט' ודאי ופוסל ואמילתא דלעיל קאי. ומפרש רבא דהכא מיירי בבן ט' שנים ויום א' מן הפסולין לכהונה כגון גר עמוני וכו' כמו שאכתוב בסמוך. וז"ל הרמב"ם ז"ל ואמרו בכאן בן ט' שנים ויום א' אמנם זה בפסול כהונה כמו אם חלל בן ט' שנים ויום א' שבא על הכהנת פסלה מלאכול בתרומה או תהיה גרושה וחלוצה ובא עצים בן ט' שנים ויום א' שהיא ג"כ נתחללה ונפסלה לכהונה ע"כ. [הגה"ה. נר' שצ"ל לתרומה דלכהונה כבר היא פסול ועומדת ע"כ]. ופירש"י ז"ל ומשום פוסלין נקט ולא מאכילין ולאו אבן ט' קאי אלא אשארא עובר ויבם ואירוסין וחרש ע"כ. ופריך בגמ' לפי גירסת ר"ח ז"ל והא מדקתני סיפא דמתני' ואם אינם ראוין לבא בישראל הרי אלו פוסלין מכלל דרישא לאו בפסולים עסיקי' ומשני רישא פסלי כהונה סיפא פסולי קהל וא"ת וכיון דתנא רישא פסולי כהונה למה לי למיתני בסיפא פסולי קהל דכ"ש הוא וי"ל דתנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא פסולי קהל. דוקא כן תרצו תוס' ז"ל לקיים גרסת ר"ח ז"ל. וז"ל הרי"ף ז"ל רישא פסולי כהונה סיפא פסולי קהל פי' קתני רישא להני פסולים גבי העובר והיבם וחבריו לפסול את הכהנות מן התרומה וקתני להו סיפא לפסול את הקהל מלינשא לכהונה ע"כ:

**ספק הביא שתי שערות וכו'** לעיל קאי לענין האירוסין דקתני פוסלין וה"ה קטן וכו' כדפי' רעז"ל. ופי' רש"י ונמוקי יוסף ז"ל שאם קדש קטן את האשה ספק הביא שתי שערות וקדושיו קדושין ספק לא הביא פוסל בבת כהן המאורסת לו מן התרומה ע"כ. וכפי' הרמב"ם ז"ל משמע דכן פי' ר"ע ז"ל אלא שהרכיב פירושו אתרי רכשי אהרמב"ם וארש"י ז"ל וז"ל הרמב"ם ז"ל ספק שהביא וכו' בחולץ ליבמתו ונפל הספק אם הביא שתי שערות וחליצה גמורה או לא חולצת ולא מתיבמת ע"כ. גם החכם הר"ס ז"ל כתב עליו דפי' ר"ע ז"ל כל זה שבוש דממה נפשך אשתו מתיבמת ע"כ:

**נפל הבית**. פ' ד' אחין דף נ"ד:

## משנה ה

**האונס והמפתה והשוטה**. הא דלא תנן קטן בהדייהו כו'. אבל בברייתא בגמ' קתני ליה בהדי שוטה. לא פוסלין ולא מאכילין ואפי' לר' אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה נראה דלא מיפסלא בתרומה דאין זה לאיש זר תוס' ז"ל:

**ואם אינם ראויין לבא בישראל הרי אין פוסלין**. כגון גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר גוי ועבד שכל אלו אם באו על כהנת לויה וישראלית פסלוה אם בת כהן היא מן התרומה ומלינשא לכהן ולויה וישראלית מלינשא לכהן:

**כיצד היה ישראל שבא על בת כהן תאכל בתרומה.** פי' היה זה המאנס או המפתה או השוטה ישראל שבא וכו' ה"ר יהוסף ז"ל:
**העבד פוסל וכו'** עוד סוף הפרק פ' ששי דהל' תרומות סי' י"ג י"ד ט"ו ט"ז. והאי בבא הביאו תוס' ז"ל בפ' כשם דף כ"ט. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל כיצד בת ישראל וכו' פי' כיצד אינו פוסל משום זרע אבל כיצד פוסל משום ביאה לא פירש ע"כ:
**ממזר פוסל ומאכיל.** ירושלמי דסוטה פ' ארוסה וכתב רש"י ז"ל בפירקי' דף ס"ח ממזר פוסל ומאכיל לא משכחת לה אלא באם אמו ואי ס"ד כהנהו דמפרש דדוקא חייבי לאוין דאית בהו הויה פסלי בביאתם אבל חייבי כרתות לא פסלי בביאתם משום דלאו בני הויה נינהו משכחת לה דממזר פוסל ומאכיל את אמו כיצד בת כהן שבא עליה אחיה מאמה והוא ישראל וילדה לו בן פסיל לה מן התרומה ובת ישראל שבא עליה אחיה מאמה כהן וילדה לו בן ה"ז ממזר ומאכילה אלא מדלא נקט אמו ש"מ ביאת אחיה אפי' בלא ילדה נמי פוסלתה ע"כ:
**ונשאת לעבד.** תימה דלא קתני ונכבשה עם העבד כדקתני ונכבש עם השפחה דנשואין לא שייכי בה תוס' ז"ל: ונלע"ד דאפשר דלא שייך לשון כבישה רק בזכר אלא דק"ק דה"ל למיתני וכבש את השפחה ושמא משום דהוי לשון גנאי לשניהם:

### משנה ו

**כיצד בת כהן שנשאת לישראל וילדה ממנו בת.** כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל:
**וזאת אומרת כו'** בברייתא קתני דזאת אומרת הריני כפרת בן בתי כוזא דהיינו ממזר שהוא גרוע שמאכילני בתרומה ואיני כפרת בן בתי כדא פי' שהוא כהן גדול שהוא חשוב מפני שפוסלני מן התרומה. ועיין בת"כ פ' אמור אכולהו פירקין ופרק ה' ופרק ו':

## פרק ח

### משנה א

**הערל וכל הטמאים וכו'**. ביד ר"פ ו' דהלכות תרומות ורפ"ז וסי' י' י"ב י"ג ובטור י"ד סימן של"א וכוליה פירקין בטור אבן העזר סי' ד' ה'. וכתבו תוס' ז"ל הערל פי' בקונטרס שמתו אחיו מחמת מילה וכן נראה דל"ד לערלה שלא בזמנה דמיבעיא לן בגמ' אי הויא ערלה דהתם כיוצא בו לא הוי בר מילה בשום מקום אבל אחר שמנה אע"ג דאי אפשר לו למול מפני הסכנה הוי ערל כיון שהגיע הזמן תדע וכו' ע"כ: וערל דאינו אוכל בתרומה ילפינן לה מפסח מג"ש תושב ושכיר תושב ושכיר ומתני' ר' אליעזר ודלא כר' עקיבא דמרבה לערל מאיש איש מזרע אהרן:

**וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה**. בגמ' מפיק לה ר' יוחנן משום ר' ישמעאל מקרא דכתיב איש איש מזרע אהרן:

**אם לא ידעה משנעשה פצוע דכה הרי אלו יאכלו**. אע"ג דמשתמרת לביאה פסולה ובגמ' מאן תנא משתמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה א"ר אלעזר במחלוקת שנויה ור"א ור"ש היא שהכשירו בפ' הבא על יבמתו סי' ג' אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן הארוסין לאכול בתרומה ורי יוחנן אמר אפי' תימא ר"מ שאני הכא שכבר אכלה ור' אלעזר שכבר אכלה לא אמרי' דאי לא תימא הכי בת ישראל שנשאת לכהן ומת בעלה תאכל שכבר אכלה ור' יוחנן התם פקע קנייניה הכא לא פקע קנייניה:

## משנה ב

**איזהו פצוע דכה וכו'**. רפי"ו דהל' איסורי ביאה וסי' ג' ד' ו':

**ואפי' אחת מהן**. בברייתא א"ר ישמעאל בנו של ר' יוחנן ב"ב שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא כסריס חמה וכשר ואיכא מאן דמפרש דלא פליג אמתני' ואפי' שהוא בידי אדם מכשיר שיש לחלק בין נפלה הביצה לגמרי לנפצעה מידי דהוה אניטל הטחול דכשר וניקב בסומכיה טריפה:

**וכרות שפכה**. סריס על שם שאין מימי רגליו עושין כיפה. וכתבו תוס' ז"ל וכרות שפכה כל שנכרת הגיד תימא לר"י דאמאי נקט פציעה בביצים וכריתה בגיד הא אמרינן בגמ' פצוע בכולן דכה בכולן כרות בכולן ואומר ר"י דמשום דגיד ע"י כריתה שופך דבלא כריתה מקלח נקט כרות שפכה בגיד ע"כ:

**ואם נשתייר מעטרה וכו'**. אכרות שפכה קאי ולא אפצוע דכה:

**השערה**. מלת השערה אית דל"ג לה:

## משנה ג

**עמוני ומואבי**. פ' כהן משוח שחטא דף י' וביד פי"ב דהל' איסורי ביאה סי' י"ח י"ט כ"ב כ"ג כ"ד וברפט"ו:

**אבל נקבותיהן מותרות מיד**. בגמ' בברייתא מפיק לה ר' יהודה מעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ור"ש מפיק לה מעל דבר אשר לא קדמו וכו' דרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדש דרכו של איש לשכור ואין דרכה של אשה לשכור. ומ"מ עיין ברב המזרחי סוף פרשת אלה הדברים. [הגה"ה בספר הלבוש דאבה"ע סי' ד' ס"ב מצאתי כתוב והנקבות מותרות מיד שנתגיירו דכתיב לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' ודרשינן מדכתיב עמוני ומואבי ולא כתיב עמון ומואב דהוי שם כלל האומה וכולל זכרים ונקבות ש"מ דאתי למעוטי עמוני זכר ולא עמונית נקבה וכן מואבי הזכרים ולא מואביות נקבות

אע"ג דגבי ממזר נמי כתיב לשון זכר ממזר ולא דרשינן ולא ממזרת והתם לא שייך לומר שם האומה קאמר אלא לשון זכר הוא שאני התם שהכתוב קראו ממזר שפירושו מום זר כלומר כל מי שיש בו מום זרות ואפי' נקבה ע"כ]:

**אחד זכרים ואחד נקבות.** דכתי' אשר יולדו הכתוב תלאן בלידה בין שהם זכרים בין שהם נקבות הכי דריש לה ר' יהודה ור"ש דייק דכתי' בנים אשר יולדו בנים ולא בנות:

**ר"ש מתיר את הנקבות מיד.** בהרי"ף והרא"ש ז"ל וכן ג"כ בירוש' ליתיה גם בקצת ספרים ל"ג ליה:

**ואם לדין יש תשובה.** מה לעמון ומואב שכן נתפרש טעמן על דבר עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט היא תשובה שהביא הרמב"ם ז"ל אמנם במסקנא בגמ' אמרי' מאי תשובה א"ר יוחנן דהכי פרכי ליה רבנן לר"ש עריות יוכיחו שלא אסר בהן [הכתוב] אלא שלשה דורות: [הגה בנמקי יוסף הלשון שתי דורות] בת בתו אסורה לו לבד דהוי דור שלישי שהן בכלל ועשה בהן נקבות כזכרים וכי פרכת מה לעריות שכן כרת ומצרי ואדומי אינם אלא עשה דלאו הבא מכלל עשה עשה חלל דחייבי עשה יוכיח כגון כ"ג שנשא אנוסה או מפותה שהיא לו בחייבי עשה דכתי' בתולה יקח ולא בעולה ואסורה הבת כבן וכי פרכת מה לחלל שכן יצירתו בעבירה ולפיכך נקבות כזכרים עריות יוכיחו שאין יצירתם בעבירה ואסר הכתוב בת בתו כבת בנו אף אני אביא מצרי ואדומי שיהיו שוין הנקבות כזכרים ומאי דקאמר לא כי ה"ק דגם בחלל לא מודינא לכו דאין חלל מחייבי עשה אלא מחייבי לאוין ול"ד כלל למצרי שהוא עשה:

**ממזרים ונתינים אסורין ואיסורן איסור עולם אחד זכרים ואחד נקבות כו'** בגמ' שאלו את ר"א ממזרת לאחר עשרה דורות מהו א"ל מי יתן לי דור שלישי וטהרנו כלומר דבר שאי אפשר הוא דלא חיי כדי שלא יטמעו כשרים בדורותיו ופרכי' והתנן ממזרים אסורים ואיסורן איסור עולם ומשנינן דידיע חיי דלא ידיע לא חיי דידיע ולא ידיע עד תלתא דרי חיי טפי לא חיי ע"כ. וכתוב בספר אגודה מנעורי הוקשתי אמאי לא פריך מקרא גם דור עשירי ונראה דהוא סבור דבדורות אחרונים לא חיי כדי שלא יטמעו בהן להכי פריך ממתני' ע"כ:

## משנה ד

**סריס חמה לא חולץ ולא חולצין וכו'**. פ' ו' דהל' יבום סי' ח' ובטור א"ה סי' עק"ב וסימני סריס שכתב כבר ר"ע ז"ל בין לדעת הרמב"ם ז"ל בין לדעת הטור אע"פ שלא נראה בו אלא אחד מהם הרי הוא סריס מה שאין כן באילונית דפליגי בה כמו שכתבתי לעיל רפ"ק:

**ר' אליעזר אומר לא כי וכו'**. מאי דקשה אמילתיה דר' אליעזר דהכא ממילתיה דבסוף פ' יוצא דופן נכתב שם. בסוף פי' ר"ע ז"ל והלכה כר"ע שאומר סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו ומיבמין את אשתו. אמר המלקט דייקא נמי דקתני ויבמו את אשתו וכו' והאי דנקט ר' עקיבא חולץ וחולצין איידי דא"ר יהושע חולץ אמר איהו נמי חולץ ור' יהושע איצטרך ליה למינקט חולץ משום דבעי למימר לא חולץ ולא חולצין דלא מצי למנקט לא מיבם דהוה משמע יבומי הוא דלא אבל מיחלץ שרי מיהו ר' עקיבא הוי מצי למיתני לא מיבם וכו' דכיון דפירש הטעם משום שלא היה לו שעת הכושר ממילא הוה ידענא דמיחלץ נמי לא חליץ אלא אגב כו' עוד בסוף לשון ר"ע ז"ל אבל אינו מיבם שהרי פסול לבוא בקהל אמר המלקט כתוב בנמוקי יוסף ומיהו אי הך יבמה היתה גיורת יבומי נמי מיבם דקהל גרים לא איקרי קהל ומדהתיר לחלוץ ש"מ האי תנא סבר דלר"ע חייבי לאוין דשאר דוקא הוא דהוי ממזר אבל חייבי לאוין גרידא לא הוי ממזר ולא יבא פצוע דכא חייבי לאוין גרידא נינהו ולפיכך חליץ אבל לאידך תנא דר"ע דבס"פ החולץ דסבר דבכל חייבי לאוין הוי ממזר א"כ הוי כחייבי כריתות ולאו בני חליצה ויבום נינהו ע"כ. ובספר תי"ט נפל ט"ס:

## משנה ה

**הסריס לא חולץ וכו'**. ביד פ' ו' דהל' יבום סי' ב' ובטור א"ה סי' עק"ב דכיון דלאו בר יבום הוא מיחלץ נמי לא חלצה דכתיב אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו וגו' וחלצה נעלו הא חפץ מיבם משמע דכל העולה ליבום עולה לחליצה נמוקי יוסף. ירושלמי דעלה דמתני' דלעיל בסמוך ודהכא ר' חייא בשם ר' יוחנן זו דברי ר' אליעזר ור' יהושע ור' עקיבא אבל דברי חכמים א' סריס אדם וא' סריס חמה אינו לא חולץ ולא חולצין לאשתו לא מיבם ולא מיבמין את אשתו זו מתניתא הסריס שחלץ ליבמתו לא פסלה בעלה פסלה מפני שהיא בעילת זנות וכן אילונית שחלצו לה אחים לא פסלוה בעלוה פסלוה מפני שהיא בעילת זנות ע"כ:

## משנה ו

**ר' יוסי ור שמעון אומרי' אנדרוגינוס וכו'** הרא"ש פ' על אלו מומין דף ס"ז וביד פ"ז דהל' תרומות סי' י"ד ט"ז י"ח ובטור א"ה סימן עק"ב ומפר' ר' יוחנן דס"ל לר' יוסי ור"ש דמאכילה אף בחזה ושוק דזכר מעלייא הוא וריש לקיש אמר מאכילה בתרומה דבזמן הזה הויא מדרבנן ואינו מאכילה בחזה ושוק ופרכינן תנן אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא אלמא זכר מעלייא הוא ומשני תני אם נשא נשוי פי' דבעיא גיטא מספק ופריך והא נושא קתני ומשני וליטעמך מאי אבל לא נישא אלא מאי נישא דיעבד נושא נמי דיעבד ולא

קשה לר"ל אמרי לא נושא לכתחלה משמע אבל לא נישא דיעבד נמי לא וקשיא לר"ל ודיקא מתני' כר' יוחנן ואיכא בין ת"ק לר' אליעזר דאמר חייבי' עליו סקילה כזכר דלת"ק חייבי' עליו משני מקומות ולר' אליעזר אין חייביין עליו אלא ממקום זכרות כזכר דוקא ועיין בנמוקי יוסף. בפי' ר"ע ז"ל והדר ביה ר' יוסי בברייתא אמר המלקט היא דעת רב. ושמואל אמר אדרבא מברייתא הדר ביה לגבי ר"ש דמתני' דהוא בר זוגיה ולא מיתעקרא מתני' כלל:

**אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא**. פי' נושא אשה ואשתו צריכה גט וכשימות אם יש לו את חולץ אי מיבם אבל לא נישאי כדין אשה הנשאת לבעל דדין זכר יש לו והשוכב עמו אפי' במקום נקבות הוי בא על הזכור דכתי' ואת זכר לא תשכב משכבי אשה איזהו זכר שיש לו שני משכבות הוי אומר זה אנדרוגינוס נמוקי יוסף: ועיין עוד במ"ש נ"י שם בשם הרשב"א ז"ל לישב פי' הרמב"ם ז"ל: ופי' בערוך [ע' אנתרופי] אנדרוגינוס אנדרו זכר גינס נקבה שכן בלשון יון קורין לזכר אנדרו ולנקבה גיניקא ע"כ:

**ר' יהודה אומר טומטום וכו'**. דין טומטום ביד פ"ו דה' יבום סי' ג' ובגמ' וגם שם ס"פ על אלו מומין. תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר טומטום לא יחלוץ שמא יקרע ונמצא נקבה ואפי' ימצא זכר שמא סריס חמה ואיכא בין ר' יוסי בר' יהודה לאבוה לפסול במקום אחים ולחלוץ שלא במקום אחים פי' דלר' יהודה דאמר מפני שהוא כסריס אם חלץ לה טומטום זה ויש לו אחים לא פסלה על האחים ומתיבמת ולר' יוסי בריה הוא דהא שמא קתני וספיקא הוא ופסלה על האחים דילמא לאו סריס הוה וחליצה הוא: ולחלוץ שלא במקום אחים פי' אם אין שם אח אלא הוא לר' יהודה לא בעיא חליצה מיניה שהוא כסריס ודאי ולר' יוסי בר' יהודה בעיא חליצה מספק דהאי דקאמר לא יחלוץ במקום אחים קאמר:

**ר' אליעזר אומר אנדרוגינוס וכו'**. תוס' פ' המפלת (נדה דף כ"ח) ומחק הר' יהוסף ז"ל מלת אנדרוגינוס מדברי ר' אליעזר. ובגמ' אמר רב חסדא לא לכל אמר ר' אליעזר אנדרוגינוס זכר מעלייא הוא שאם אתה אומר כן במוקדשין יקדש ובברייתא מוכח דלר' אליעזר טומטום ואנדרוגינוס לא קדשי וכן נמי תנן בס"פ שני דתמורה ר' אליעזר אומר הכלאים והטרפה ויוצא דופן טומטום ואנדרוגינוס לא קדשים ולא מקדישין ש"מ וכתבו תוס' ז"ל הכא בפירקי' ר' חליעזר גרסי' במשנתנו וכן בתמורה גבי לא קדשים ולא מקדישין ע"כ. וכן מוכח מן הברייתא דאיתא בגמ' דגרסי' ר' אליעזר ביו"ד דתניא אמר רבי כשהלכתי ללמוד תורה אצל ר' אלעזר בן שמוע חברו עליו תלמידיו כתרנגולים של בית בוקיא שהן חריפים ולא הניחוני ללמוד אלא דבר אחד במשנתנו ר' אליעזר אומר

אנדרוגינוס חייבי' עליו סקילה כזכר ותמהתי על ספר תוי"ט שכתב בהיפך והביא ראיה מכאן דצריך להגיה בתוספת דר' אלעזר גרסי' בלי יוד והמבין יעיין ויבחין הנכון מפשטן של דברים וה' יצילנו משגיאות אמן:

## פרק ט

### משנה א

**יש מותרות וכו'**. רפ"ק דנדרים:

**כהן הדיוט שנשא**. בגמ' מפרש דה"ה דמצי למיתני קידש והאי דתנא נשא משום דבעי למיתני בצדה חלל שנשא כשרה דהוי דוקא אבל קידש לחוד לא שויא חללה תנא הכא נמי נשא וההי"נ שנשא בתולה שהרי כשמת נעשית אלמנה אלא משום דקבעי למיתני סיפא כהן גדול שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט דדוקא אלמנה שנתחללה בביאתו ונאסרה לאחיו ההדיוט אבל בתולה חזיא ליה להתיבם מש"ה קתני אלמנה:

**חלל שנשא כשרה ויש לו אח כשר** גרסי'. אלא שהרמב"ם ז"ל נראה דגריס כשר שנשא כשרה ויש לו אח חלל וז"ל אמרו כשר וכשרה ר"ל כהן כשר וכהנת כשרה והנראה מזאת המשנה שהכהנת אסורה לחלל וזה מאמר דחוי לפי שעיקר אצלנו לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים אלא מותר חלל בכהנת כשרה ע"כ:

### משנה ב

**ואלו מותרות ליבמיהן**. ביד פ"ו דהג' יבום סי' י"ג ובטור א"ה סי' קע"ד אע"ג דהני אסורות לבעליהן ובעמוד והוציא קאי ואיהו גופיה לא הוי בר הקמת זרע באשה זו אפ"ה אחיו מקים לו זרע ומותרות להתיבם לו נמוקי יוסף:

**אסורות לאלו ולאלו וכו'**. תוס' פ"ק דסוטה דף ו':

**כ"ג שנשא את האלמנה**. מפני שנתחללה בביאתו אסורה ליבמה אפי' כהן הדיוט וכן פי' ר"ע ז"ל כבר:

**ושאר כל הנשים מותרות לבעליהן וליבמיהן**. בגמ' מסיק דתנא דידן תנא ושייר בכולהו חלוקות וכן נמי גרסי' בירושלמי מתני' דהכא מסייעא לר' יונה דאמר לית כללי דרבי כללים משום דהך כלל דאמר ושאר כל הנשים אינו דוקא דהא פצוע דכא כדאי' נמי בגמ' דכהן פצוע דכא שנשא ישראלית אסורה לבעלה ומותרת ליבמה כשר. והכשר שנשא כשרה ויש לו אח פצוע דכא אסורה ליבמה ומותרת לבעלה פצוע דכא שנשא ישראלית ויש לו אח פצוע דכא אסורה לבעלה וליבם גיורת מותרת לזה ולזה. ובירוש' גרסי' המחזיר גרושתו משנשאת חולצת ולא מתיבמת והביאו רב אלפס ז"ל לעיל פ'

שני דף ת"ז ופי' שם נמוקי יוסף חולצת דבני חייבי לאוין תפסי בהו קדושין הלכך לא מפטרי בלא חליצה אבל לא מתיבמת כיון דהוות קיימא עליה דאת באיסור ה"נ קיימא באיסור עליה דיבם ול"ד ליש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן ע"כ ואפשר שהיה צריך להיות ול"ד דיש אסורות לבעליהן ומתרות ליבמיהן. ואיכא נמי ט"ו עריות שמותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן וצרת סוטה מותרת לבעלה ואסורה ליבם הבא על אחות חלוצתו אסורה לו ומותרת ליבם ואחיו שנשא אחות חלוצתו מותרות לבעל ואסורה ליבם. והקשו תוס' ז"ל וא"ת והא אלו קתני דהכי פריך בפ"ק דקדושין גבי ואלו שאין מעניקין להם וגבי אלו דברים שאין להם שיעור ואומר ר"י דהכא לא נקט אלו אלא לפרושו הא דקתני עניינים הרבה ברישא יש מותרות יש אסורות ולהכי לא שייך למפרך ועוד דבכל מקום ששונה שני עניינים אלו שיש ואלו שאין משייר אע"ג דתני אלו כי ההיא דאלו נערות שיש להם קנס דשייר מצרי ואדומי ופסולי כהונה ובפ' המזבח מקדש דתנן אלו שפסולן בקדש ולא חשיב ניתנין למעלה שנתנן למטה וכו' בחוץ בפנים בפנים בחוץ ופסח וחטאת ששחטן שלא לשמן דחשוב להו בברייתא עכ"ל ז"ל ועיין בתוס' דפ"ק דסוטה ריש ד' ו':

## משנה ג

**שניות מד"ס כגון אם אמו**. ואשמועי' תנא דאפי' באיסורא דרבנן לא מתיבמות אלא חולצות שהעמידו דבריהם במקום מצות עשה:

**שניה לבעל ולא שניה ליבם**. בהלכות יבום פ"ו סי' י"ג:

**אין לה כתובה**. ר"ע ז"ל פי' כפי' הרי"ף והרמב"ם ז"ל אבל רש"י ז"ל פירש וכן בירוש' אין לה כתובה אפי' נכסי צאן ברזל שהכניסה לו שאף הן נקראין כתובה ולא בלאות אפי' של נכסי צ"ב הקיימין. ועיין במ"ש בספי"א דכתובות בענין ולא פירות בשם רש"י והתוס' והמפרשים ז"ל. ובטור א"ה סי' קט"ז ועיין בתוס' פ' נערה שנתפתתה (כתובות דף נ"ב) שפירשו מתני' אליבא דרבא דהלכתא כותיה לגבי אביי דהאי אלמנה לכ"ג דקתני דיש לה פירות דהיינו פירות ממש כשיעור שאכל. ואותן פירות עצמן לא יתן הבעל אא"כ נשבית דאי אפילו לא נשבית א"כ היתה נשכרת וכל הנשים היו רוצות בכך שלא יפדו ויהיו הפירות שלהן ע"כ בקיצור: בפי' ר"ע ז"ל שאם לותה אלמנה למזונותיה אין הבעל חייב לשלם למלוה אמר המלקט וכו' ועיין במ"ש בשמם ז"ל ובשם הרא"ש ז"ל בס"פ אלמנה ניזונת: בסוף פי' ר"ע ז"ל לפי שהללו מד"ס וצריכין חיזוק וכו' אמר המלקט היינו טעמא דרבי אבל רשב"א אומר דאלמנה לכ"ג יש לה כתובה מפני שהוא פסולה על ידו והוא פסול כדתנן בבכורות ספ"ח הנושא נשים בעבירה פסול עד שידיר הנאה

וכל מקום שהוא פסול והיא פסולה קנסו אותו רבנן בכתובה אבל שניות שהוא כשר והיא כשרה קנסו אותה שלא יהיה לה כתובה כדי שלא תתעכב אצלו אבל כיון דלית לה כתובה שבקא ליה ונפקא אבל הכא ממילא נפקא לה הואיל והוא נפסלת על ידו והוא נפסל על ידה ותמיד יש קטטה ביניהם ובגמ' מפר' רב חסדא דאיכא בין רשב"א ובין רבי ממזרת ונתינה לישראל מ"ד דאורייתא הא נמי דאוריי' ויש לה כתובה ומ"ד מפני שהוא מרגילה הא היא מרגלא ליה פי' רש"י ז"ל הואיל ואינה גרועה מחמתו טרחא ומהדרא לינשא לישראל כדי להעלות זרעה ואע"ג דבנה נמי ממזר דקיי"ל הלך אחר פסולן אפ"ה היכא דאיכא תקנתא לממזרים כר' טרפון דאמר בס"פ האומר דקדושין יכולין ממזרים הזכרים ליטהר טרחא ומנסבא לישראל וסתמא דמתני' דקתני ממזרת ונתינה לישראל יש להם כתובה דיוקא כותיה דרבי ואיכא נמי תו בגמ' שנויי אחריני במאי דאיכא בין רבי לרשב"א: בסוף פי' ר"ע ז"ל דחלוצה לכהן דאורייתא היא אמר המלקט דאמרי' במתני' דהתם דלוקה כהן הדיוט על החלוצה ומרבינן לה מקרא דכתי' גרושה אין לי אלא גרושה חלוצה מנין ת"ל ואשה ומ"מ בגמ' דהכא וגם בפ' עשרה יוחסין (קידושין דף ע"ה) אמרינן דחלוצה אינה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא: ועיין במ"ש בפ"ד דגיטין סי' ה':

## משנה ד

**וכן בת כהן ללוי לא תאכל לא בתרומה** וכו': נ"א ברוב הספרים לא יאכלו לא בתרומה וכו'. ירוש' דפירקין ודפ' בתרא דמעשר שני ניחא בתרומה לא תאכל במעשר מה נפשך כהנת היא תאכל לויה היא תאכל ר' אילא בשם ר' יוחנן כמ"ד אין נותנין מעשר לכהונה ע"כ ובטור י"ד סי' של"א:

## משנה ה

**בת ישראל שנשאת לכהן וכו'**. עד סוף הפרק ביד פ"ו דהלכות תרומות סימן י"ז י"ח י"ט ובטור יו"ד סי' של"א:

**מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה**. דכתיב ויליד ביתו עכ"ל ר"ע ז"ל אמר המלקט האי דרשא לא מייתי לה בגמ' אלא בתורת כהנים:

**מת ולה ממנו בן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר**. כתב הר' יהוסף ז"ל ברוב הספרים ל"ג זה: סימן הויו הכתוב בפי' ר"ע ז"ל קודם לשון המתחיל נשאת ללוי צריך למחוק אותו:

**מת בנה מלוי תאכל כו'** דהדרא אכלה משום בנה מכהן ומפקי' לה מדכתי' ובת כהן כי תהיה אלמנה ובת קרא יתירא הוא דה"מ למיכתב וכי תהיה דהא לעיל מיניה כתיב ובת

כהן כי תהיה לאיש זר אלא ודאי לדרשא אתא לאשמועינן דבת ישראל אוכלת בשביל בנה הכהן ואם בת כהן היא שנשאת לזר ומת בלא בנים חוזרת ואוכלת וכשהיא חוזרת לבית אביה חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק דכתי' מלחם ולא כל לחם פרט לחזה ושוק ודוקא אם חוזרת לבית אביה הכהן אבל בת ישראל החוזרת לאכול בתרומה בשביל בנה הכהן כדאמרן במתני' חוזרת לכל דליכא מיעוטי והכא תניא בתוספתא וכ"ה שם ביד פ"ו סי' ז' ח':

**בת כהן שנשאת לישראל**. פ"ו דה' תרומות סי' י"ח:

## פרק י

### משנה א

**האשה וכו'** פ' י' דה' גרושין סי' ה' ז' וסי' ט' דפ"ח דה' יבום ואיתא ר"פ אמרו לו ובטור א"ה סוף סימן י"ז:

**ואמרי לה מת בעליך** שאמר לה עד אחד עכ"ל ר"ע ז"ל אמר המלקט דהא מדקתני הכא בסיפא דמתני' ואם נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו פי' שנשאת על פי שנים עדים שלא הוצרכה ליטול רשות מב"ד מותרת לחזור לו דהא אנוסה היא ששנים אמרו לה ואונס בישראל מישרא שרי מכלל דהכא ברישא על פי עד אחד ומש"ה הוצרכה להיתר ב"ד ולפיכך תצא מזה ומזה וכו' כדפי' ר"ע ז"ל ומפר' בגמ' שאם באה אשה אחת לומר לה שמת בעלה ונשאת על פיה ואח"כ באו שתי נשים ואמרו זה בעליך חי ואתון הוא דלא ידעתון ליה כדכתיב ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו אם היא מכחישתן הוו להו תרי ותרי ולא תצא ואם שתקה הוו להו תלתא לגבי חדא ותצא דבפסולי עדות הלך אחר רוב דעות:

**ונשאת** משמע אפי' נכנסה לחופה ולא נבעלה דהא לא שרינן בסיפא אלא בשנתקדשה בלבד וכן כתב הריטב"א ז"ל נמוקי יוסף: ועיין בתוס' דפ' הזורק דגיטין דף פ' גם שם בחידושי הרשב"א ז"ל שנתנו טוב טעם אמאי לא דייק תלמודא הכא נשאת אין זינתה לא כדדייק תלמודא התם כמ"ש שם סי' ו' משום דהכא ודאי לא הוצרך לשנות זנות דפשיטא דאין חילוק בין נשאת לזנתה: ועוד כתב שם דמשני צריכה גט כדי לברר איסורו של ראשון כלומר שעושין קיום לקדושי שני כדי לאוסרה על הראשון ולעשות הולד ממנו ממזר קודם גירושין שני וכדתנן והולד ממזר מזה ומזה ע"כ:

**ואין לה כתובה** דמ"ט תקינו לה רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הא תהא קלה בעיניו להוציאה:

**ולא פירות** פירשו בירוש' וכן רש"י ז"ל שאין מוציאה ממנו פירות שאכל דאע"ג שאינו חייב בפרקונה היינו משום דקנסו רבנן לדידה אבל מה שאכל הוא קודם שבא הראשון כדין אכל:

**ולא בלאות** פי' ר"ע ז"ל כדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ורוב המפרשים ודלא כרש"י ז"ל שפי' דאפי' שחקי בגדים שהיו לה לא תוציא משם ועיין במ"ש בסי' ה' דפרק שמיני דגיטין:

**והולד ממזר מזה ומזה** אומר ר"י דאפי' לאחר שנתן הראשון גט הוי ממזר מן השני מידי דהוי אראשון שהולד ממזר ממנו תוס' ז"ל וביד פט"ו דהלכות איסורי ביאה סי' י' ובטור א"ה סי' ד' וסי' קע"ו:

**לא זה וזה מיטמאין לה** וכתוב בנמוקי יוסף ומ"מ הראשון יורש אותה דע"כ לא קנסו שלא חטא אלא במציאתה ובמעשי ידיה כדי שלא ישאנה אבל בירושה דאחר מיתתה לא קנסוהו כלל והיינו דלא קתני אינו זכאי בירושתה ע"כ:

**ולא בהפרת נדריה** פי"א דהלכות נדרים סי' ח' ובטור י"ד ראש סי' רל"ד:

**נפסלה מן הכהונה** דזונה היא: [הג"ה ה"ר יהוסף ז"ל כתב נפסלה מן הכהונה פירוש משום דהויא זונה אסורה בכל אלו ואין להקשות הרי גרושה היא וא"כ פשיטא שאסורה לכהן דהכא מיירי אע"פ שלא נתגרשה אלא שמתו שניהם אפ"ה נפסלה מן הכהונה ע"כ:] ומילתא דפשיטא היא אלא בת לוי מן המעשר איצטריכא ליה לאשמועי' דקנסוה שלא תאכל מעשר ראשון וז"ל הרמב"ם ז"ל ברפ"א דהלכות מעשר ראשון והובא בש"ע ובספר הלבוש י"ד סי' של"א סעי' ס"ז: לפיכך בת לוי שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה המעשר ואוכלת אבל מי ששמעה שמת בעלה או העיד לה עד אחד ונשאת ואח"כ בא בעלה קנסו אותה חכמים שתהיה אסורה במעשר ע"כ אלא שיש להסתפק דהאי שתהיה אסורה במעשר דקתני שמא ר"ל שלא יתנו לה בתורת לויה אבל שלא תאכל אפי' בתורת חולין כישראל הא מנלן:

**יורשין כתובתה וכו'** ואיתא בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף נ"ג:)

**מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין** בטור א"ה סי' קע"ו:

**ר' יוסי אומר וכו' ר' אלעזר אומר וכו' ר"ש אומר וכו'** בגמ' פליגי רב הונא ור' יוחנן דרב הונא אמר בתראי מודו לקמאי קמאי לא מודו לבתראי ור' יוחנן אמר איפכא וטעמייהו מפורש בגמ':

**רש"א ביאתה כו'** פ"ק דמכילתין דף י"א:

**ואם נשאת שלא ברשות וכו'** הם דברי ר"ש והכי מוכח בגמרא:

## משנה ב

**נשאת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן שלא ע"פ ב"ד תצא וחייבת בקרבן יפה כחן של ב"ד שפטרוה מן הקרבן** כך צ"ל: ומפר' ר' אמי בגמרא דר' יוסי דקאמר בסיפא דמתני' כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו קאי אהאי בבא דת"ק קאמר לא שנא ע"פ עדים דאשת גיסו שריא פי' שאמרו לו מתה אשתך ולאחות אשתו אמרו מת בעליך ונשא את אחות אשתו דאשת גיסו שריא לבעלה כשיבא ל"ש על פי עד אחד שהיא נשאת. ע"פ ב"ד דאשת גיסו אסירה מ"מ אשתו שריא כדקתני נשאת ע"פ ב"ד תצא וההיא מותרת לבעלה וקתני סיפא נמי ואח"כ באת אשתו מותרת לחזור לו וקאמר ליה בעל פי ב"ד פליגנא עלך דהואיל ופוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו פי' הואיל ואשת גיסו אסורה אשתו נמי אסורה דאיסורא תלינן בגט דהא בהא תליא שיאמרו גירש זה ונשא זה אבל בעל פי עדים מודינא לך דכיון דאשת גיסו שריא ולא צריכא גט אשתו נמי שריא בלי ספק ור' יצחק נפחא אמר לעולם אסיפא כדנקיט ואזיל סדרא דמתני' בנשאת בעד אחד ומאי פוסל ואינו פוסל איכא דשמעיה ר' יוסי לת"ק וכו' כדפי' ר"ע ז"ל לקמן במקומו בפירקי' סי' ד':

**הורוה ב"ד וכו'** רפ"ק דהוריות והתם דייק מינה מדלא קתני התירוה ב"ד ש"מ דמשום הכי חייבת בקרבן משום דלא נגמרה הוראתה עד שיאמרו לה מותרת את לעשות:

**והלכה וקלקלה** בגמ' מאי קלקלה ר' אלעזר אומר זנתה ר' יוחנן אמר אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ותניא כותיה ולמ"ד זנתה כ"ש אלמנה וכו' דלהכי לא שריוה רבנן דכיון דאיכא לאו ופסול זרע לא שריוה אדעתא דהכי ומ" ד אלמנה לכ"ג וכו' אבל זנתה לא מ"ט אתון הוא דשויתון יתה פנויה:

**חייבת בקרבן** חטאת נקבה מן הצאן. וביד פ"ה דהלכות שגגות סימן ה':

## משנה ג

**האשה שהלך בעלה ובנה וכו'** תוס' פ"ק דמכילתין דף י"ד: ואיתא בתוס' פ' ב' דכתובות דף כ"ו וביד ספ"ג דהלכות יבום ובטור א"ה סס"י י"ז:

**אמרו לה מת בעליך ונשאת** אפשר לפרש ליבם אם ישנו או לאחר אם אין יבם קיים היה באותה שעה שהעידו הראשונים אבל עכשיו מת בודאי תצא דקנסינן ליה אע"פ שכבר מת משום דאיבעי לה לאמתוני ולחקור האמת ולית לה כתובה ולא שום תנאי כתובה: ומצאתי שמחק ה"ר יהוסף ז"ל מלת תצא מזו הבבא ואיני יודע טעם למה:

**אמרו לה מת בעליך** ונתקדשה בר"פ ובס"פ בתרא דגיטין:

**ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לו** שהרי לא עשה בה עבירה ולמה נקנסה ואפי' גט אינה צריכה מן האחרון ולא טעו למימר אשת איש יוצאה בלא גט כדאמרי' בנשאת דהתם אי לאו דדייקא לא הוות מנסבא אבל בקדושין תלו למימר דבטעות הוו שהיתה סבורה שמת בעלה ולא היה אמת או יכולין לתלות ולומר תנאי היה לו בקדושין ולא נתקיים הלכך אינה צריכה גט מן האחרון ומותרת לחזור לראשון דכיון דאינה צריכה גט איגלאי מילתא לכ"ע דעדיין לא נתקדשה ואע"פ שנתן לה גט האחרון לא פסלה מן הכהונה אם ימות בטלה הראשון דהא לאו גט הוא כלל שהרי היה בעלה חי נמוקי יוסף: וביד פ' י' דהלכות גירושין סי' ו':

**זה המדרש דרש ר' אלעזר בן מתיא** גמ' אמר רב יהודה אמר רב הוה ליה לר' אלעזר למידרש ביה מרגניתא ודרש ביה חספא דה"ל למידרש כדתניא אשה גרושה מאישה אפי' שלא כתב לה בגט אלא הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם פסולה לכהונה אם מת בעלה והותרה להנשא ואסורה לחזור אליו אם הוא כהן והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה ומ"מ גם דָּרַשׁ ר' אלעזר בן מתיא אמת הוא וכן פי' הרמב"ם ז"ל וכתבו המפרשים ז"ל דה"ה דשריא למקדש: ואיתא בת"כ פ"א דפ' אמור:

## משנה ד

**ונשא את אחותה** ואח"כ באת אשתו מותרת לחזור לו אי הוה מיירי שאחות אשתו היתה פנויה בההיא פשיטא דלא בעיא אחות אשתו גט אפי' לר' עקיבא אלא משמע ליה לתלמודא דאע"ג דאזיל אשתו וגיסו למדינת הים דאהנו הני נשואין לאסור אשת גיסו אגיסו אפ"ה אשת גיסו אסירה ואשתו שריא ולא אמרי' מתוך שנאסרה אשת גיסו אגיסו תאסר אשתו עליו ואפי' לר"ע דאמר כל עריות שאמרו אין צריכות הימנו גט חוץ מאשת איש שנשאת על פי ב"ד ואשת אח ואחות אשה דאלו צריכות גט וכיון דצריכה גט אחות אשתו ממנו ממילא נאסרה אשתו עליו משום אחות גרושתו אפ"ה מודה ר"ע במתני' דההיא אחות אשה דברייתא דר"ע מיירי כגון שקידש אשה והלכה למדינת הים ושמע שמתה עמד ונשא את אחותה דאמרי אינשי הך קמייתא תנאי הוה לה בקדישין והאי דאיתא הכא שפיר קא נסיב לה אבל נשואין כי מתני' דאשתו הראשונה היתה נשואה מי איכא למימר תנאי הוה לה בנשואין בתמיה הא כ"ע ידעי דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הלכך קים להו דנשואי שניה לאו כלים נינהו:

**ואם מתה הראשונה מותר בשניה** אע"פ שהיתה שעה אחת אסורה עליו שריא ליה השתא מיהא דהא בחייה כתיב נמוקי יוסף. וכ"ש דאם מתה השניה מותר בראשונה בטור א"ה סי' ט"ו וסי' קנ"ט: ועיין במ"ש לעיל בפירקי' סי' ב'. וז"ל הרא"ש ז"ל ומיהו

אי מתניתא כר' אמי מיתוקמא לא קיי"ל כר' יוסי אלא בכל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו דהיא נמי פלוגתא דידיה ודת"ק אבל במאי דקאמר על פי עדים דאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו ובהא מודה לת"ק בדבר זה לא פסק שמואל הלכה כר' יוסי כי לא פסק אלא באשתו ע"פ ב"ד דפליגי ביה אבל במה שר' יוסי ות"ק מתירין אשת גיסו ע"פ עדים היינו משום דסברי כר"ש דמפליג באשה שהלך בעלה למדינת הים בין נשאת ע"פ ב"ד ובין נשאת בעדים ואנן קיימא לן דלא עבדינן עובדא במאי הוה ליה למיעבד הלכך על פי עדים נמי אסורא שמא יאמרו גירש זה ונשא זה את אשתו אחר שנשאת לשני שגרשה וכן באשת גיסו אע"ג דלא שייך למימר גירש זה ונשא זה כשבאת אשתו עם גיסו מ"מ זימנין דאתי גיסו תחלה ושייך למימר דגרש זה ונשא זה שמא מתה אשתו וצריכה גט ואף אם תבא אשתו אח"כ כיון שכבר נתן גט לאחותה נאסרה אשתו עליו כי הרואה שגירש אחותה שמא אינו יודע שזו היתה אשתו תחלה ויאמר זה נושא אחות גרושתו הלכך חיישי' לפירוקא דר' אמי לאסור אשת גיסי אגיסו אפי' נשאת בעדים אליבא דהלכתא דלא מפלגינן בין עד אחד לשני עדים וחיישינן נמי לדר' יצחק נפחא למיחש לתנאה ואחיו שקידש אשה וכן הוא שקדש אחות אשה כל הדרכים האלו בה וכן הלכתא עכ"ל ז"ל ועיין בספר הלבוש דאה"ע סי' ט"ו סעיף כ"ח:

## משנה ה

**אמרו לו** פ' הבא על יבמתו (יבמות דף נ"ד) וביד פ' ב' דהלכות איסורי ביאה סי' ט': בפי' ר"ע ז"ל לשון המתחיל מותר וכו' עד שהשלישית אחותה שניה צריך להגיה אחותה של שניה הא שריא וכו': עוד שם ותנן אנס אשה צריך להגיה ותניא אנס אשה וכו': גם בסוף אותו לשון ולא אסרה שלישית עליו נראה שצ"ל לא אסרה חמישית עליו וכן הוא ברש"י ז"ל אע"ג דבנמוקי יוסף כתוב כמ"ש בר"ע ז"ל: ופירש"י ז"ל שם בפ' הבא על יבמתו אמרו לו מתה אשתך וכו' כגון דינה בת לאה מיעקב ויוכבד בת לאה מחצרון ושרה בת חצרון מקטורה ורבקה בת קטורה מבתואל ומלכה בת בתואל מחנה וראובן נשא את מלכה והלך למדינת הים א"ל מתה אשתך ונשא את רבקה שהיא אחותה מאביה חזרו לו ואמרו לו מתה רבקה ונשא את שרה אחותה מאמה אמרו לו מתה שרה ונשא את יוכבד אחותה מאביה א"ל מתה יוכבד ונשא את דינה אחותה מאמה חזרו ואמרו לו כולן קיימות מותר בראשונה במלכה אשתו ובשלישית שרה לפי שרבקה לא היו קדושיה קדושין וביאתה באונס הוא ומותר בשרה אחותה דתנן נישאין על האנוסה ובחמישית דינה ואע"פ שהיא אחות יוכבד הרביעית לפי שביאת יוכבד פתוי הוא ואינה קדושין לפי שהשלישית היו קדושיה קדושין:

**ופוטרות צרותיהן** אם מת וחלצו האחין לאחד. מהן פוטרות צרותיהן:
**ואסור בשניה** מפני הראשונה וברביעית מפני השלישית ע"כ: וכתבו שם תוס' ז"ל אמרו לי מתה אשתך וכו' בתלתא הוי סגי אלא הא קמ"ל דאע"פ שיש ערבוב שכל חמשתן שלשלת אחוה וצריך להוציא האסורות לא גזרינן הנך דשריין אטו הנך דאסירן ע"כ. עוד כתבו שם תוס' ז"ל ופוטרות צרותיהן איצטריך אע"ג דס"ד דמוטב שיחלוץ הצרות גזרה שלא יחלוץ לשניה או רביעית ע"כ: ומחק ה"ר יהוסף ז"ל מלות ונמצאו כולן קיימות:

## משנה ו

**בן ט' שנים וכו'** פ"ה דהלכות יבום סי' י"ח י"ט ובטור א"ה סי' ק"ע:
**והאחין פוסלין על ידו** שפוסלין אותה אליו בביאותו לא קניא לגמרי אלא כמאמר בעלמא והא קיימא לן דיש מאמר וגט וביאה וחליצה אחר מאמר נמוקי יוסף:

## משנה ז

**בן ט' שנים וכו'** ביד שם סי' כ' ובטור שם ובהא פליגי ת"ק ור"ש דת"ק סבר בן ט' קניא ומשיירא ושניהם תופסין בה וכיון דבעיא גט משני קם כוליה ביתא עליה דכיון שלא בנה שוב לא יבנה ור"ש ס"ל דביאת בן ט' ספק קניא ספק לא קניא אי קניא קניא לגמרי אי לא קניא כלל וכגון דביאת שני בשגגה דאי במזיד הא קיימא לן ביאתו ביאה ונהרגת עליו: ומתני' דחשיב ביאה כמאמר וקתני דמהני מאמר בין ביבם א' ושתי יבמות כי סיפא דקתני ואח"כ בא על צרתה בין שני יבמים ויבמה אחת כי רישא דלא כבן עזאי דאיהו אמר יש מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת ואין מאמר אחר מאמר בשני יבמות ויבם א' שכל כחו וקנינו שהיה לו לעניין מאמר נתן בראשונה ודחה את השניה והכי נמי סתם לן תנא לעיל פי רבן גמליאל דלא כבן עזאי כדכתבי' התם:

## משנה ח

**בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו ואח"כ בא על צרתה וכו'** ביד שם סי' כ':
**פסל לראשונה ע"י עצמו**. וכ"ש לשניה דבית א' הוא יפונה ואינו בונה שני בתים וכיון דאין ביאתו בראשונה קנין גמור מהניא ביאת שניה להצריכה גט וכיון דיהיב גט קם ליה כוליה ביתא בלא יבנה:
**בן ט' וכו' חלצות ולא מתייבמות** ביד שם פ"ו סי' ל' ובטור א"ה סימן קס"ז וסימן עק"ב וסוף סי' קע"ד: בפי' ר"ע ז"ל ותנן בפ"ד אחין מי שעליה זיקת יבם א' וכו' אמר המלקט ובגמ' אמר רבא הא דאמור רבנן זיקת שני יבמין מיחלק חלצה יבומי לא מייבמה לא תימא היכא דאיכא צרה כגון הך דלעיל דתנן פ"ד אחין ג' אחין נשואין ג' נשים נכריות

וכו' חולצות ולא מתייבמות גזרה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות אלא אפי' ליכא צרה דהא הכא ליכא צרה ומיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה:

**נשא אשה ומת ה"ז פטורה** ירוש' פ"ק דקדושין דף נ"ט מייתי לה וכן נמי תניא בברייתא שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום והתוס' ז"ל כתבו ואע"ג דלא תקינו רבנן נשואין לקטן מ"מ אומר ר"י דליכא איסורא דלא חשיבא ביאת זנות ומצוה נמי איכא להשיא אשה לבנו קטן כדאמרי' בהנשרפים דעליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וגו':

## משנה ט

**בן ט' וכו'** תוס' פ' ד' אחין (יבמות ד' ל"ב) אם לא ידע הראשונה משהגדיל דהואיל ולא ידעה לא יצאת מידי נפילה הראשונה:

**השניה או חולצת או מתייבמת** הראשונה חולצת ולא מתייבמת גרסי' וכתב החכם ה"ר אפרים אשכנזי ז"ל השניה או חולצת או מתייבמת נ"ל כשהוא מייבם תחלה ואח"כ חולץ לראשונה ודו"ק ע"כ וז"ל הירושלמי דפירקי' ודפ"ד אחין השניה או חולצת או מתייבמת הראשונה חולצת ולא מתייבמת הכא את אמר חולצת והכא את אמר מתייבמת הדא דאת אמר חולצת ר"מ ור"ש והדא דאת אמר מתייבמת ר"ש ורבנן ר' אבין ור' ביסנא בשם ר' אחא והוא שיבם ואח"כ חלץ אבל אם חלץ בתחלה אסור שמא קנה מאמר ונפטרה בחליצת חברתה ע"כ: ובגמ' דידן פריך דכי היכי שעשו ביאת קטן בן ט' כמאמר בגדול לפסלה על האחין כן יעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול לדחות אשתו גמורה מיבום כדתנן לעיל בפ"ד אחין בשלש נשים חולצות ולא מתייבמות הכא נמי אמאי קתני מתני' או חולצת אי מתייבמת ותירץ רב לא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול ושמואל ור' יוחנן אמרו עשו ועשו ופרכי' ויעשו הכא נמי ואמאי מייבמה שניה ומשני דתנאי היא דתנא דלעיל דארבעה אחין גזר משום צרה ואשמועי' בגדול וה"ה בקטן והא דאמר גדול משום דבגדול קאי והאי תנא דהכא ס"ל נמי עשו אלא דלא גזור משום צרה ואשמועי' בקטן וה"ה בגדול והאי דקאמר בקטן משום דבקטן קאי והאי שמעתתא אמרה ר' אלעזר בי מדרשא ואיקפד עליה ר יוחנן משום דלא אמרה בשמיה:

**ר"ש אומר מייבם וכו'** והכי נמי אמרי' בפ"ד אחין במאמר בגדול דפליג ר"ש:

**אחד שהוא בן ט' שנים ויום א' וכו'** בגמ' רמי עלה דהא תנן בנדה פ' יוצא דופן בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים שנה והוא סריס לא חולץ ילא מייבם וכו' ומשני רב שמואל בר רב יצחק דהיינו דוקא כשנולדו לו סימני סריס דיקא

נמי דקתני והיא סריס ש"מ אבל כל כמה דלא חזינן ביה סימני סריס תלינן ביה קטנות וחיישי' דלמא מייתי: וביד בהלכות יבום פ"ה סי' כ"ב ובטור א"ה סימן קס"ז:

## פרק יא

### משנה א

**נושאין על האנוסה ועל המפותה**. איתא בירושלמי ר"פ הנשרפין ובת"כ פ' י' דפ' קדושים גמ' מנא ה"מ דת"ר בכל העריות דבפ' קדושים נאמר שכיבה וכאן נאמר קיחה לומר לך דרך ליקוחין אסרה תורה אמר לו רב פפא לאביי אלא מעתה גבי אחותה דכתיב אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו ה"נ דרך קיחה הוא דאסור דרך שכיבה שרי א"ל לקוחין כתיבי בתורה סתם הראוי לקיחה קיחה הראוי לשכיבה שכיבה ורב מפיק לה מקרא אחרינא:

**נושא אדם וכו'** בפ"ק דמכילתין דף ד' וגם בירושלמי פ"ק וכתב הר"ן ז"ל בס"פ הזורק דגיטין בשם הרשב"א ז"ל דמדקתני סתמא משמע דלא שנא מפותה בפני אחד ול"ש בפני שנים לא אמרינן דכיון שבעל בפני שנים דבעל לשם קדושין שלא הוזכר דבר זה אלא בגרושה בלבד שהיו ביניהם קידושין קודם לכן וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"י דהלכות גירושין סי' י"ט שלא כדעת מקצת גאונים ז"ל: וביד פ"ב דהלכות איסורי ביאה סי' י"א י"ג ובטור א"ה סי' ד' ובספר מרכבת המשנה להר"י אברבנאל ז"ל בפ' כי תצא דף ע"ו ע"ב כתב ואמנם כפי דעת ר' יהודה האוסר שישא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו יתכן לפרש הכתוב שאמר לא יקח איש את אשת אביו שכמו שלא יקח איש את אשת אביו שהיא אשתו בקדושין ככה לא יגלה כנף אביו שהרמז בו אל האנוסה והמפותה לבא אליה וידרוש החכם הנז' יתור הכתוב בזה הדרך ע"כ:

### משנה ב

**הגיורת שנתגיירו בניה עמה** הכא בהורתם ולידתם שלא בקדושה איירי וכן דייק לישנא שנתגיירו וכל כה"ג גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואפי' קורבה דאם לית להו וכ"ש קורבה דאב וכשלידתם בקדושה ואין הורתם בקדושה יש להם שאר האם ואסורות ביבום דבר תורה ואשת כל אחד לחבירו אשת אח שלא במקום מצוה וכשהורתם בקדושה יש להם אפי' שאר האב והן כישראלי' גמורים מן התורה נמוקי יוסף:

**אפילו הורתו וכו'**. וביד פ"א דהלכות יבום סי' ח' ובטור יו"ד סי' רס"ט ובאבן העזר סי' קנ"ז:

## משנה ג

**חמש נשים וכו'** עד סוף סי' ד' פ"א דהלכית יבום סי' ד' י' י"א ובטור א"ה סי' קע"ו. וכתב שם ביד הרב המגיד בסימן י' ופשוט הוא שאם רצו כולן לחלוץ לכל אחת הרשות בידן אבל לפי שמצות יבום קודמת פי' במשנה דרך ליבם כל אחד אחת ע"כ: וצריך לדקדק אמאי נקט תנא המשל בחמש ולא ביותר או בפחות וכן קשה נמי לקמן פט"ו דקתני קידש אחת מחמש נשים וגזל אחד מחמשה וכו' וגם שם ביד נקט כלשון משנתנו. ואפשר לומר מפני שהוא מספר הנראה לעינים כמספר אצבעות היד: ירושלמי בכל אתר את אמר אין חליצה אחר חליצה והכא את אמר הכין כאן בודאי כאן בספק. בכל אתר את אמר שבכל מקום שאין אומרים ייבם אין אומרים חלוץ והכא את אמר הכין כאן בודאי כאן בספק:

## משנה ד

**ובני הזקנה** פי' אחרי חליצת בני הכלה חולצין או מיבמין שאם היא אשת אחיו הרי היא יבמה ואם היא אשת בן הכלה הרי היא אשת בן אחיו ומותרת לו שכבר נחלצו. וז"ל ה"ר יהוסף ז"ל פי' כשלא יש לכלה בנים אחרים או אפי' יש לה בנים לכלה מייבמין כשכבר חלצו בני הכלה תחלה אבל כל זמן שלא חלצו בני הכלה אסורין בני הזקנה לייבם משום חשש שומרת יבם וכן יש לקמן על משנת מי שלא שהתה וכו' והם א' חולץ ואחד מיבם ע"כ:

**מתו הכשרים** פי' הודאים דאי לא תימא הכי אינך משום דאעירוב הוו פסולין בתמיה: ולבני הכלה כצ"ל וה"פ ולנשי בני הכלה הודאין שמתי הספקות הללו אחד מהם חולץ לה תחלה והשני מייבם ממה נפשך: וביר'ש' אמר ר' יוחנן כיני מתני' לנשי בני הכלה לנשי בני הזקנה: וכתבו תוס' ז"ל ספק אשת אחיו ואשת בן אחיו אומר בירושלמי זאת אומרת מותר לאדם לישא אשת בן אחיו פי' אע"פ שיכול לבוא לידי בטול מצות יבמים אם ימות ותפול לפני האחים אפ"ה מותר מכאן יכול להיות ראיה לפי' ריב"ן שפי' בהבא על יבמתו והנושא בת אחותו דוקא בת אחותו אבל בת אחיו אינו עושה כ"כ מצוה דמבטל מצות יבמים ע"כ: ושם בפ' הבע"י סוף דף ס"ב כתבו פי' רשב"ם ז"ל דה"ה בת אחיו אבל אחותו נקט לפי שמשדלתו בדברים ושכיח שנושא בתה ור"ת אומר דדוקא דנקט בת אח תו לפי שהיא בת מזלו כדאמרי' רוב בנים דומין לאחי האם ע"כ: אכן מצאתי בהגהת ה"ר יהוסף ז"ל הכלה ס"א בני פירוש וחוזר על מתו כשרים דלעיל כלומר מתו בני הכלה ע"כ:

## משנה ה

**כהנת שנתערב וכו'** תוס' דס"פ היה נוטל ובגמ' פ' השולח (ניטין דף מ"ב) ובפ"ק דתמורה דף ח': וכתבו התוס' שם פ' השולח הרי אלו אוכלין בתרומה והא דאמרי' בפ"ק דכתובות גבי עשרה כהנים ופירש אחד מהן ובעל הולד שתוקי שמשתקין אותו מדין כהונה מדכתיב והיתה לו ולזרעו שיהא זרעי מיוחס אחריו הא אמרי' בפ' נושאין על האנוסה דזרעו מיוחס אחריו דרבנן וכי גזור רבנן בזנות בנשואין לא גזור א"נ הכא לאחר שנולדו נתערבו ע"כ:

**וחולקין חלק אחד.** בגמ' פריך חלק אחד פשיטא ומשני אימא חלק כאחד פי' כשבאו לגרן יחד אבל זה בלא זה אין חולקין להם דקסבר האי תנא אין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו דדילמא אתי לאסוקי ליוחסין דסברי כהן הוא ותנא דמתני' היינו ר' יהודה דבמקומו היו מעלין מתרומה ליוחסין אבל במקומו של ר' יוסי לא היו מעלין מתרומה ליוחסין וליכא למיחש לדידיה:

**ושחררו זה את זה.** ביד פ"ב דהלכות איסורי ביאה סי' ט"ו: וכתב רש"י ז"ל ה"ג ואין חולקין בקדשי המקדש כגון עורות קדשים ואין נותנין להם קדשים להקריב ע"כ: ועל לשון שני שפי' ואין נותנין להם קדשים בבכור וחרמין קאמר קשה לר"י מדתניא בערכין חרמי כהנים עד שלא באו ליד כהן הרי הן כהקדש משבא ליד כהן הרי הן כחולין לכל דבריהם א"כ היאך מניחין אותם בידם ואומר ר"י שיתנו זה לזה ויתנו ביניהם עכ"ל ז"ל: וכתב רש"י ז"ל אחר שפי' לנו התנא בבכור וחרמים שנותנין לו הדר ואורי לן מאי קעביד בבכור שלו ירעה עד שיסתאב ולא יקריבנו תם דא"כ המקריב יעכבנו שלא יאכל את בשרו ואפי' בזמן הבית מיירי ע"כ: אמנם התם בפ"ק דתמורה דף ח' מפרשינן דבזמן הזה מיירי ואילו הוה דידן בעינן למיהב יתיה לכהן במומו אבל הני כל חד וחד מדחי לכהן לומר כהן אנא והתם קתני בה ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים וכן הוא שם ברש"י ובהרגמ"ה ז"ל ומצאתי שם כתוב בגליון ויאכלו במומן לבעלים י"מ עד שנה אבל משנה ואילך עובר בבל תאחר וי"מ דדוקא בבכור ודאי אבל בבכור תערובות ליכא בל תאחר ע"כ: בסוף פי' ר"ע ז"ל אלא נשרפת כמנחת כהנים שהיא כליל. אמר המלקט ובגמ' פריך היכי מצי מקטר להו ודילמא מנחת ישראל היא ושירים גמורים הם והרי הן בלאו דלא תקטירו ממנו אשה לה' כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו ומשני דמסיק להו לשם עצים כר' אליעזר דבפ' התערובות ולרבנן מפזרן על בית הדשן מקום שנותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה משום דלא אפשר משום דשמא זר הוא ושירים גמורים הן ובבל תקטירו משום הכי מפזרן:

**ונותנין עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים**. תוס' ס"פ היה נוטל וביד פי"ט דה' א"ב סי' י':

### משנה ו

**מי שלא שהתה אחר בעלה וכו'**. א"א לפרש אחר בעלה אחר מיתת בעלה משום סיפא דקתני והם פי' שני האבות אוננין עליו דבשלמא הוא אונן עליהם משכחת לה אפי' בנשואין דשני ואע"ג דקמא מית ליה כגון שלקטו עצמותיו לסוף שנים מרובות דכל אותו היום שלוקטו הוא אונן עליהם מדרבנן אלא הם אוננין עליו היכי משכחת לה קמא הא מית ליה ולא בגרושה משכחת לה וכמו שנפרש בסמוך:

**אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון**. בספר הפרפראות להבדיל וגו' וסמיך ליה אשה כי תזריע שצריך להמתין שלשה חדשים להבחין בן זרע לזרע ולפרוש מן האשה סמוץ לוסתה ע"כ: וביד פ"ח דהל' יבום סי' ו' ז' ח' ובטור א"ה סי' ג' וסי' קע"ו ובחשן המשפט סי' רע"ו:

### משנה ז

**היה אחד ישראל וכו'**. בסי' י"ז דפ"כ דה' א"ב עד סוף אותו פרק ובטור א"ה סי' ז':

**ואינו חולק בקדשי המקדש ואין נותנין לו** וכו': כצ"ל

**הוא אינו כו'**. פ' החולץ (יבמות דף ל"ז) וביד פ"ה דהל' נחלות סי' ג':

**ופטור על מכתו ועל קללתו של זה ושל זה**. איכא תנא אליבא דר' יהודה דסבר דדוקא אם קלל או הכה בזה אחר זה אבל בבת אחת חייב דהויא התראת ודאי ואיכא תנא אליבא דר' יהודה דפטר אפי' בבת אחת ומאן דפטר יליף לה מדנאמר ברכה למטה נאמר ברכה למעלה מה למעלה שאין בה שותפות אף למטה שאין בה שותפות ואיתקש הכאה לקללה בפרשת משפטים אע"פ שפסוק אחד מפסיק ביניהם:

**נוטל חלק אחד**. תימא אמאי לא פריך בגמ' חלק א' פשיטא כדפריך לעיל ושמא משום דתנא ליה לעיל תנא לה נמי הכא תוספת ז"ל:

## פרק יב

### משנה א

**מצות חליצה בשלשה דיינים**. פ"ד דהל' יבום סי' ה' ט"ו ט"ז ובטור א"ה סי' קס"ט:

**אפי' שלשתן הדיוטות**. מפיק לה בגמ' אליבא דתנא דמתני' דס"ל דסגי בשלשה ממלת זקני דמיותר דהא כתיב השערה דמשמע סנהדרין. בפי' ר"ע ז"ל שתהיה חליצה בחמשה לפרסומי מילתא. אמר המלקט לפרסומי מילתא דוקא דאפי' לר' יהודה דפליג בברייתא

ואמר דבעינן חמשה הדר ביה מדתנן בריש סנהדרין חליצה ומיאונים בשלשה ולא קפליג כמה דפליג ברישא דההיא משנה דהתם:

**במנעל חליצתה כשרה**. מתני' ר"מ אבל ר' יעקב אומר משום ר"מ חולצין במנעל לכתחלה ודלא כתנא דמתני'. מנעל עור רך סנדל עור קשה ומבושל כך פי' רש"י ז"ל. ונמוקי יוסף כתב בשם הרבה מהמפרשים ז"ל דסנדל כולו מחתיכה אחת מה שע"ג הרגל וגם השואילא שתחת הרגל. וגם כשתפירותיו לצד חוץ הוי סנדל וכשתפירותיו לצד פנים הוי מנעל וי"א בהיפך עיין בשו"ע אה"ע סי' קס"ט סעי' י"ו:

**באנפיליא חליצתה פסולה**. בר"פ כל הגט פליגי דשמואל ס"ל דחליצתה פסולה להתירה לשוק וגם נפסלה מן האחין שלא תתיבם עוד דקמו עלה בלא יבנה דלא כתיב אשר לא בנה אלא אשר לא יבנה כיון שחלץ שוב לא יבנה ובני מערבא ס"ל דלהתיבם לאחים לא נפסלה דלאו כלום היא:

**שיש לו עקב כשר**. עקב הוא כל דבר המעכב את הרגל בתוך המנעל שווילא או עקב ממש הוא במשמע לפי שכשאין בו שווילא או עקב למנעל הרגל יוצא חוץ למנעל ונקט רש"י ז"ל שווילא לרבותא דאף על גב שיש למנעל עקב מן הפנתא סביב כיון דלית למנעל שווילא למטה אע"פ שאינה חסרה אלא מעט במקום העקב פסולה נמוקי יוסף:

**מן הארכובה ולמטה**. פי' נחתך רגלו מן הארכובה ולמטה נמוקי יוסף: אבל הרי"ף ז"ל הכריח דמתני' דקתני מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה לאו דנקטעה רגלו אלא כגון שקשר רצועות הסנדל למטה מן הארכובא ואשמועי מתני' דשוקו נמי מעל רגלו קרינן ביה וה"ג בירושלמי אמר רב כיני מתני' בקשור מן הארכובה ולמטה וגרסי' נמי התם וכו' ע"ש והיא דעת כמה מפרשים ואיתה להאי בבא בפ' משקלי עלי דף י"ט. ובגמרא פריך ורמינהי רגלים פרט לבעלי קבין שפטורין מן הראיה אלמא שוק לאו רגל הוא ומשני שאני הכא דה"מ למיכתב וחלצה נעלו מרגלו וכתב מעל רגלו דמשמע מדבר שהוא על רגלו ומ"מ למעלה מן הארכובה לא דמעל כתיב ולא מעל דמעל. ועיין במה שכתב בית יוסף בשם ספר אורחות חיים באה"ע סי' קס"ט דף רי"ז ע"ב דהרמב"ם ז"ל ס"ל דאם חלצה בימין שלו החתוכה חליצתה כשרה אע"פ שבפירושו שבלשון ערב כתב שהיא פסולה אני אומר שחזר בו ובית יוסף דחה דקדוקו ז"ל שם וגם בכ"מ דפ"ד דהלכות יבום:

## משנה ב

**חלצה בסנדל שאינו שלו**. ביד שם סי' י"ח י"ט והביאוה תוס' ז"ל פ' לולב הגזול (סוכה דף ל"ב) ודס"פ כסוי הדם (חולין דף פ"ט) ובגמ' פ' במה אשה (שבת דף ס"ו:)

**בסנדל של עץ**. כשר. והוא שיהיה מחופה עור עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט דאי בשאינו מחופה עור לא אתיא מתני' רק כר"מ דאמר קב הקטע נעל הוא ומותר לצאת בו בשבת ונראה שאלו הסוויקוס אינו נקראין מחופה עור לענין חליצה כי העור שנותנין בראשו שנכנס בו ראש הרגל אינו נקרא חפוי ולא הוי מנעל לא לענין חליצה ולא לענין שבת עיין בנמוקי יוסף דף חל"ח:

**או בשל שמאל**. ירושלמי פ' במה אשה ובבבלי ר"פ ואלו קשרים:

**חלצה בלילה חליצתה כשרה. ר"א פוסל**. ביד שם פ"ד סי' ה' ט"ז ובטור א"ה סי' קס"ט: ובגמ' בשנוייא בתרא מוכח דחלצה בלילה חליצתה כשרה היא דעת ר' ישמעאל בן אלישע דאה ויחי הוא ת"ק דמתני' הוא נמי הכשיר חליצה בינו לבינה כמו שהכשיר ר' עקיבא לקמן במתני' סוף סי' ה'.

**בשמאל חליצתה פסולה ור' אליעזר** גרסי' ביוד. ופשוט הוא דבשמאל חליצתה פסולה דקתני דפירושו ברגל שמאל שלו אבל היא יכולה לחלוץ ביד שמאלה לכ"ע דהא גדמת חולצת בשניה וכ"ש ביד שמאלה והא דקאמר בירוש' שחולצת ביד ימין היינו למצוה בעלמא אבל עכובא ליכא וכן פירשו תוס' ז"ל הכא בפירקי' וגם בכ"ק דחולין דף כ':

## משנה ג

**חלצה ורקקה אבל וכו'**. ביד שם פ"ד סיי י"ג י"ד ובטור א"ה סי' קס"ט. ופשוט הוא דר' אליעזר גרסי' ביוד:

**שהוא מעשה מעכב** ורקיקה מעשה הוא: וכתבו תוס' ז"ל בפ' אלו נאמרין (סוטה דף ל"ג) דע"כ ל"פ ר"א ור"ע אלא ברקיקה אבל קריאה לכ"ע לא מעכבא כדתנן סתמא ברישא דמתני' וא"כ ר' יהודה דאמר במתני' דהתם ככה עד שתאמר כלשון הזה וככה משמע עכובא כמאן מרבותיו ס"ל דדבר תימה הוא לומר שאם לא קרא כלל אינו מעכב ואם קרא בלשון חול מעכב ומסתברא טפי למימר דס"ל דקריאה מעכבת ופליג אתנא דמתני' דסבר ר' יהודה לא נחלקו ר"א ור' עקיבא בדבר זה והכי אמרי' בעלמא כגון בפ' ר"א דמילה גבי פלוגתא דב"ש וב"ה ע"כ:

## משנה ד

**החרש שנחלץ וכו'**. ירושלמי רפ"ב דתרומות ורפ"ק דחגיגה ובגמ' אמר רבא השתא דאמרת קריאה מעכבת דהא חרש וחרשת חליצתם פסולה לפי שאינם בואמר ואמרה לפיכך אלם ואלמת שחלצו חליצתן פסולה ומתני' דקתני לא קראה חליצתה כשרה אליבא דכ"ע כר' זירא דאמר ראוי לבילה אין בילה מעכבת בו שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו והכא נמי אע"ג דקריאה לא מעכבא בראוי לקריאה אבל בשאין ראוי מעכבא.

וביד פ"ד סי' י"ג ט"ז ובטור א"ה סי' קס"ט. וכתב הר"ן ז"ל בפ' שני דגיטין דף תקס"ד הא דאמרי' דהיינו טעמא דחרש וחרשת משום דלאו בני קריאה נינהו וקטן משום דאיש כתוב בפרשה ולא פסלינן להו משום דלאו בני כוונה נינהו דהא קיימא לן דחליצתם פסולה עד שיכונו שניהם והני לאו בני כונה נינהו וכן גבי כתיבת הגט פסלינן להו אם אין גדול עומד על גביהן משום דלאו בני כונה נינהו משום דב"ד מזהירין אותן לעשות לשמה והוי כגדול עומד על גביהן דאמרי' גבי כתיבת הגט ומיהו כונה דידהו בגט מעלייא מכונה דידהו בחליצה דאילו גבי כתיבת הגט מכשירין אפי' שוטה בגדו' עומד על גביו ואילו בחליצה אמרי' בתוספתא דיבמות דשוטה שנחלץ חליצתו פסולה והיינו טעמא וכו' ע"ש. בסוף פי' ר"ע ז"ל ר"מ היא דאילו רבנן וכו'. אמר המלקט בהאשה רבה דף צ"ו קאמר ר"מ עשו חליצת בן ט' כגט בגדול פי' כמו שהגט שנותן האח הגדול פוסלה על האחין כן חליצת הקטן ובני מערבא ס"ל דפסולה דקתני הכא דוקא להתירה לשוק אבל לא נפסלה מן האחין ואתיא מתני' כרבנן עיין בגמ' ר"פ כל הגט:

**קטנה שחלצה וכו'** פ"א דהל' יבום סי' י"ז י"ח והביאוה תוס' ז"ל פ' הלוקח בהמה (בכורות דף כ"ב) ובירושלמי פ' החולץ:

**תחלוץ משתגדיל.** פי' תחלוץ דוקא כי אסורה להתייבם כיון שכבר חלצה ובכאן גילה על כל המשניות שכל החליצות הפסולות אסורות מלהתיבם הר' יהוסף ז"ל. ובגמ' אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ דאמר קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין דאיש כתי' בפרשה ומקשינן אשה לאיש אבל חכמים דהיינו ר' יוסי סבר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה:

**ואם לא חלצה חליצתה פסולה.** בירוש' דפירקין ודפ' ארוסה גריס כשרה וכן היא גירסת הרי"ף ובתוספתא דיבמות פי"ב הויא פלוגתא דתנאי דר"א ס"ל אם לא חלצה חליצתה פסולה וחכמים אומרים אומרים אם לא חלצה חליצתה כשרה. וכתי' בנמוקי יוסף ולהכי איקימנא בגמ' מתני' כר"מ דסתם מתני' כותיה דאילו לר' אליעזר אע"ג דבפ' הבא על יבמתו משמע דס"ל דמקשי' אשה לאיש מ"מ בתוספתא קאמר דחליצתה פסולה ומתני' קתני דחליצתה כשרה ע"כ בקיצור. ונראה דגריס גם הוא כשרה כגירסת הירושלמי ואיתה בתוס' רפ"ק דבכורות:

## משנה ה

**חלצה בשנים וכו'**. ביד שם פ"ד סי' ט"ז ובגמ דפירקין דף ק"ד:

**ר"ש ור' יוחנן הסנדלר.** כתב הרב רבינו שמעון בר צמח בפירושו למסכת אבות הסנדלר שהיה עושה סנדלים וייחסו אותו על שם אומנותו ואע"פ שנוספה בו ריש באחרונה ואין

בלשון הקדש תוספת כי היא אות שרשית הרבה נמצא בלשון ארמית בשמות האומניות בירושלמי פרק לא יחפור ובמסכת חלה יש חליטר והוא מוכר חלוטין וכן שם הנחתומר והוא הנחתום וכן פי' ה"ר יהודה ב"ר יקר ז"ל וכן פלטר לוקח פת למוכרו בפלטיא וכל דבר הנמכר בשוק המוכרו קרוי פלטא כמו שאמרו בירושלמי דשביעית חמשה אחין מלקטין ירק ואחד מוכר על ידיהם וא"ר יוסי ב"ר בון ובלבד שלא יעשו פלטר ומפר' התם דלא יהא מזבן כל שעה ע"כ:

**שחלץ בינו לבינה**. ה"ר יהוסף ז"ל הגיה שחלצה בינו לבינה. גמ' בינו לבינה היכי ידעינן ופי' נמוקי יוסף משום דאפי' מודים ויהיו נאמנים אלינו אין זה כלום דאין דבר שבערוה פחות משנים ומשני בגמ' אמר שמואל ועדים היו רואין אותו מבחוץ:

**בבית האסורין בא מעשה וכו'**. גמ' אמר רב בבית האסורין היה מעשה ולבית האסורין בא מעשה וכן בירוש' ר' יוחנן הסנדלר עבר קומי חבושין דר' עקיבא והוה מכריז ואמר מאן בעי מחטין מאן בעי צנורין חלצה בינו לבינה מהו אודיק ליה רישיה מן כוותיה א"ל אית לך כושין כלומר כשר. ועיין במ"ש לעיל סי' ב':

## משנה ו

**מצות חליצה וכו'**. ביד שם ובגמ' ר"פ ד' מיתות:

**שנאמר וקראו לו זקני עירו**. ומהאי קרא אמרי' בסנהדרין פ"ג שהיבמה הולכת אחר היבם להתירה א"ר אמי אפי' מטבריא לצפורי ואע"פ שב"ד של טבריא היה יותר חשוב ואילו בעלמא אמרינן צדק צדק תרדוף הלך אחר ב"ד יפה הכא שאני שנאמר וקראו לו זקני עירו ולא זקני עירה:

**ובלשון הקדש** במסכת סוטה נפקא לן מקרא בפ' ואלו נאמרין. בפי' ר"ע ז"ל חולצת ורוקקת וקוראה ככה יעשה לאיש. אמר המלקט קאי אמאי דאמר רב יהודה בגמרא דאמר רב יהודה מצוה הכי דקוראה וקורא וחולצת ורוקקת וקוראה כדקתני במתניתין ואי אפיך לית לן בה ותניא נמי הכי וכצ"ל לשון הגמרא ורוקקת וקוראה מאי קמ"ל מתני' היא הא קמ"ל מצוה הכי ואי אפיך לית לן בה תנ"ה בין שהקדים חליצה לרקיקה וקריאה ובין שהקדים רקיקה לחליצה מה שעשה עשוי ע"כ:

**וכשהקרא**. ה"ר יהוסף ז"ל הגיה על פי רוב הספרים וכשהוקרא וכתב ס"א וכשהקרא:

**כפר עיטם** הוא נפתוח האמור בספר יהושע ואית דגרסי כפר עכו וכן הוא בהרי"ף והרא"ש ז"ל וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל והגיה עוד הוחזקו להיות מקרין את כל הפרשה ע"כ וכתב ס"א התקינו שיהו מקרין וכו':

**על כל העומדין**. לאו דוקא עומדין אלא כלומר כל המצוין שם. ואית דל"ג רק ב' פעמים חלוץ הנעל. וכתוב בהגהות מיימן בשם רב יהודאי גאון ז"ל שגם היבמה אומרת שלשה פעמים חלוץ הנעל וכך כתב המרדכי. וכתוב בשו"ע בטאה"ע בסוף סי' קס"ט בסוף פי' סדר חליצה וז"ל כתוב בה"ג אמר הקב"ה למשה אמור אל היבם שלא ירצה ליבם רעוע בגופך מאנת לקיים מצוה לפיכך תחלוץ מנעלך כאבל וכמנודה שדרכן להיות יחפים ובטפה סרוחה שבגופך יכולת לקיים לאחיך זרע לכך וירקה לפניו טפה סרוחה והדיינים עונין חלוץ הנעל כאבל חלוץ הנעל כמנודה חלוץ הנעל כמורד במצות סיני ובשם רביני יחיאל מפריש מצאתי מקוננת בפני הב"ד שבעלה יהיה כמת בלא זרע והיבם משיב לא חפצתי וכו' ר"ל איני חושש אם יהיה בלי זרע ומאי חולצת נעלו לומר לו שיתאבל על אחיו כי מעתה הרי הוא כמת וישכח אחרי שאינו מקים זרע ורוקקת לפניו כלומר לא מחמת יופייך חמדתיך וקוראה כך להלבינו על אשר לא יבמה וגם העומדים שם קוראים ג"פ חווץ הנעל לפרסם בָּשְׁתּוֹ ע"כ:

## פרק יג

### משנה א

**בש"א וכו'**. פי"א דהלכות גירושין סי' ג' י' ומייתי לה בגמ' פ"ק דמכילתין דף י"ד ללשון ראשון דרש"י ז"ל ובפ' המדיר (כתובות דף ע"ג) ותוס' ס"פ הזורק: ובגמ' ת"ר איזהו מיאון כל שאמרה אי אפשי בפלוני בעלי אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי יתר על כן א"ר יהודה אפי' יושבת באפריון והולכת מבית אביה לבית בעלה ואמרה אי אפשי בפלוני בעלי זהו מיאון יתר על כן א"ר יהודה אפי' היו אורחין בבית בעלה והיא עומדת ומשקה עליהם ואמרה להם אי אפשי בפלוני בעלי ה"ז מיאון אע"ג דליכא ב"ד יתר על כן א"ר יוסי ב"ר יהודה אפי' שגרה אצל חנוני להביא לה חפץ משלו ואמרה אי אפשי בפלוני בעלי אין לך מיאון גדול מזה אע"פ שאפשר להיות דמשום דאטרחא הוא להביא לה חפץ משלה: וקטנה שלא מיאנה ועמדה ונתקדשה משום ר' יהודה בן בתירא אמרו קדושיה הן הן מיאונה וכתב נמקי יוסף בשם הרמב"ן ז"ל אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי כלומר הם פתוני לקבל הקדושין:

**אין ממאנין אלא ארוסות**. תלתא טעמי יהיב בגמ' לב"ש ורבא יהיב טעמא רביעאה לפי שאין אדם טורח וכו':

**בש"א בבעל ובה"א וכו'**. גרסי' ול"ג במשנה בש"א בבעל ולא ביבם. וגם ה"ר יהוסף מחק מלות ולא ביבם. ובפי' ר"ע ז"ל צ"ל בבעל אבל אם מת וכו':

**ובה"א בבעל וביבם**. בגמ' פליגי ר' אושעיא ועולא דר' אישעיא אמר דהא דאמרי ב"ה ממאנת ביבם דוקא למאמרו שלא תהא צריכה גט מן היבם אבל חליצה שהיא בשביל זיקה לא עקרא ועולא סבר ממאנת אף לזיקתו דנשואי קמא קא עקרא:

**ובה"א בפניו ושלא בפניו**. גמ' תניא אמרו להן ב"ה לב"ש והלא פישון הגמל מיאנה אשתו שלא בפניו א"ל ב"ש לב"ה פישון הגמל במדה כפושה מדד שהיה מפסיד נכסי מלוג שלה לפיכך מדדו לו במדה כפושה לרעתו:

**ובה"א בב"ד ושלא בב"ד**. ע"כ לא קאמרי ב"ה אלא דלא בעינן מומחין אבל שלשה מיהא בעינן ואתיא מתני' דפ"ק דסנהדרין דקתני חליצה ומיאונין בשלשה אפי' לב"ה וכן מוכח בברייתא ור' יוסי ב"ר יהודה ור"א ב"ר שמעון מכשירין מיאון בשנים ופסק רב נחמן דהלכתא כותייהו:

**אמרו להם ב"ה לב"ש**. ק"ק אמאי הכא הקדים דברי ב"ה לדברי ב"ש ועוד אמאי קתני בלשון אמרו להם וספר תוספת י"ט לא כתב אלא דמשום דב"ש יהבי טעמא למילתייהו נקיט להו בלשון אמרו להן ואפשר להיות דה"ק להו ב"ה לב"ש אודו לן מיהא דקטנה ארוסה ממאנת אפי' ד' וה' פעמים א"ל ב"ש גם בזה לא מודינן לכון דאין בנות ישראל הפקר וכו':

**ותמאן ותנשא** הויו של ותמאן במקום או וכדפי' ר"ע ז"ל וכן תקון לשון ר"ע ז"ל אלא תרתי מילי נינהו וה"ק ממאנת וממתנת מליארס לאחר עד שתגדיל כדי שלא תחזור ותמאן בשני או אם רוצה וכו': בטור א"ה סי' קנ"ה:

## משנה ב

**איזוהי קטנה. כו'** פי"א דהלכות גירושין סי ז' ובטור א"ה סי' מ"ג וסי' קנ"ה:

**שהשיאוה לדעתה** ירוש' איזהו לדעתה וכו' ויש שפירשו לדעתה כבת עשר כבת אחד עשר שלא לדעתה כבת חמש כבת שש וכתבו הרשב"א והריטב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל כשהכניסוה לחופה לדעתה אע"פ שקבלו הם הקדושין ה"ז צריכה למאן והיינו דקתני שהשיאוה אמה ואחיה ולא קתני שקדשוה והיינו נמי דא"ר חנינא בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן דמשמע שהיא מקבלת אותם וכשהיא מקבלת אותם ויודעת לשמור צריכה מיאין כיון שהיו נשואין קודם הקדושין אבל כשקדשוה אמה ואחיה אפי' לדעתה אינה מקודשת כלל ואינה צריכה מיאון לפי שלא מצינו שתקנו חכמים שליחות לקטן ע"כ:

**אינה צריכה למאן** פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה שלו אינה צריכה מיאון בפני שנים אבל תלך ותנשא ותעשה מה שתרצה:

[הגהת בנוסחאות שבידינו אין שם מלת ותנשא אלא שתלך ותעשה רצונה: וכתבו עליו ז"ל שאין פירושו מחוור דנשואין הן הן המיאונין כדאמרי' בגמ' ור"ח פי' מדקאמר ר' חנניה בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן ש"מ דבפנויה היא ואם לא נבעלה כלל שריא לעלמא ואפי' גדלה דאי לא תימא הכי מאי איכא בין ר' חנניה בן אנטיגנוס לר' יהודא בן בתירא דאמר בברייתא נשואיה עם אחר הן הן מיאוניה ואמר שמואל בתרוייהו דהלכה כמותן הנה הוקשה לו ז"ל קושיא זו לומר דאילו לינשא לכתחלה קאמר נשואין הן הן מיאונים כדר' יהודה בן בתירא וכתב עליו הרשב"א ז"ל מה שדקדק ממנו רבינו לומר דכפנויה היא ואפי' גדלה תחתיו ולא בעל אין אני רואה הכרח בדבר זה לפי שיש לפר' דאינה צריכה למאן דקאמר הייינו לומר שאם מתה אינו יורשה ואינו מיטמא לה ואינו זכאי במציאתה ובמעשי ידיה ובהפרת נדריה וכענין שאמר ר' אליעזר בכל קטנה בברייתא בהדיא וזה פי' נכון ואפשר דלר' חנינא בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה יוצאה בכדי אלא במיאון דאינה צריכה מיאון דקאמר אינו אלא לדברים אלו בלבד ולר' אליעזר נמי אמרי' בגמרא דאפי' לדידיה בכדיה לא תיפוק אלא שאין מעשיה כלום לדברים אלו אלא דלר"ח ביכולה לשמור צריכה מיאון ולדברי ר"א. בין יכולה בין אינה יכולה אין מעשיה כלום ומיהו בכדי לא נפקי לכולהו ע"כ נמוקי יוסף: ועוד כתב שאינה יכולה קדושיה י"מ שאינה יכולה לשמרם שאינה מבחנת בין קדושין לדבר אחר ומקשו עלה וכו' עד לפיכך פירשו הכא שיכולה לשמור קדושיה הוינו שיכולה לשמרם במקחה וממכרה שלא תתאנה והיינו שהגיעה לעונת הפעוטות וכן משמע מפירוש הרמב"ם ז"ל במשנה. וי"מ דהכא קאי אירשא שנתקדשה ע"י אחיה ולהכי סגי לה כשהגיעה שיודעת להבחין בין קדושיה ודבר אחר וההיא דהתם וכו' כשנתקדשה ע"י עצמה הוא דבעינן שתהיה כפעוטות להצריכה מיאון אבל פחות מכא אינה מיאון ע"כ בקיצור אבל רב אלפס ז"ל לא כתב רק אינה צריכה למאן כלומ' כמי שלא נתקדשה דמיא ע"כ:] וביד פ"ד דהלכות אישות סי' ז':

**ר' אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום**. ואית דל"ג מלת כלום אבל בברייתא בגמ' גרסי' לה ומסיים בה ואין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במעשי ידיה ולא בהפרת נדריה ואינו יורשה אינו מיטמא לה כללו של דבר אינה כאשתו לכל דבר אלא שצריכה מיאון ור' אליעזר. גרסי' ביוד ור' יהושע פליג עליה בברייתא ואמר דמעשי קטנה כלום ובת ישראל לכהן תאכל בתרומה ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה וזכאי במציאתה ובמעשי ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומיטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון ופי' רש"י ז"ל ר' יהושע אומר זכאי במציאתה וכו' דרבנן אפקרוה גביה

והפקר ב"ד הפקר ומיטמא לה אם כהן הוא ואע"ג דנשואין דידה דרבנן הא אוקימנא בהאשה רבה דף פ"ט כיון דירית לה היא לה כמת מצוה ע"כ ודעת ר' יהושע היא ג"כ דעת ב"ש וב"ה בברייתא והיא ג"כ דעת ר' יוחנן בן גודגדא דבמתני' דבפ' הניזקין ובספ"ז דמס' עדויות:

## משנה ג

ירושלמי תני ראב"י אומר כל עקעה שהיא מן האיש כאלו שהיא אשתו בגט ושאינה מן האיש כאילו אינה אשתו במיאונים ומתני' דקתני הממאנס באיש מותר בקרובותיה וכו' נתן לה גט הוא אסור וכו' נראה שהם דברי ראב"י ותנא והדר מפרש והכי מפרש נמי בגמרא וכן פי' ר"ע ז"ל:

## משנה ד

**הממאנת באיש הוא מותר וכו'**. ביד עד סוף סי' ה' פי"א דה' גירושין סי' ט"ז ופ' י"ז דהלכות איסורי ביאה סי' י"ח ובתשובת הרשב"א ז"ל סי' אל"ף רט"ו מייתי לה בגמ' פרק אלמנה ניזונת (כתובות דף ק"א) ואמר שמואל התם דעוד יש שני חילוקים אחרים בין ממאנת ליוצאה בגט כשהיא קטנה דממאנת אין לה כתובה וכדתנן התם במתני' בס"פ אלמנה מזונת אבל קטנה יוצאה בגט יש לה כתובה ועוד אשמועי' שמואל התם דעוד יש חילוק אחר דלא תנן בשום משנה והוא דממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים ואע"ג דליכא לספוקי בקטנה במעוברת עכ"ז לא חלקו חכמים בתקנתן בנשואות: ובטור א"ה סי' ו' וסי' קנ"ה: וכתוב בנמוקי יוסף פ' מי שמת דף רל"א בשם תשובה לגאון דהממאנת לא מבעי מוהר דהדרי אלא אפי' קדושין נמי הדרי דכיון דהוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו טוב הוא שיאמרו קדושין תופסין באחותה אבל קטנה היוצאה בגט כיון דאסור הוא בקרובותיה אי הדרי קדושין אתו למימר קדושי טעות היו ולכך חזרו ונמצא קדושין תופסין באחותה ובשאר קרובותיה ויתירו לו קרובותיה ע"כ בשינוי לשון קצת:

**מיאנה בו והחזירה נתן לה גט ונשאת לאחר ונתאלמנה או נתגרשה**. בגמ' פריך טעמא דנתאלמנה או נתגרשה הא מיאנה מותרת לחזור לראשון אלמא אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא מקמא ורמינהי הממאנת באיש ונשאת לאחר וגרשה לאחר ומיאנה בו כל שיצאת הימנו בגט אסורה לחזור לו אע"פ משיצאת משל אחריו במיאון לא בטליה לגיטא דקמא ומשני עולא כגון ששלשה בגיטין דכיון שהוציאה שלשה פעמים בגט מחזייא כגדולה ולא אתי מיאון ומבטל גט אבל קודם שתשלש בגיטין אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה ואם רוצה לחזור חוזרת לה עם הראשון ור' אלעזר אמר תברה מי

ששנה זו לא שנה זו ורישא ר' ישמעאל ב"ר יוסי וסיפא רב דרב נמי תנא הוא ואיהו אמר שעל זה שכרו אחד בד' מאות זוז ושאלו את ר' עקיבא בבית האסורים ואסר ואת ר' יהודה בן בתירא בנציבין ואסר ור' ישמעאל ב"ר יוסי פליג עליה ואמר שעל זה לא הוצרכו לשאול דפשיטא דמיאון אחר גט מותרת לחזור לראשון דלאיסור כרת דהיינו איסור אשת איש התרת בלא גט אלמא אין מעשה שלה כלום לאיסור לאו דמחזיר גרושתו לא כ"ש דגליא מילתא דקטנה היא ולא היה גיטה כלום וס"ל דמה ששאלו היה ענין אחר דאיתיה בברייתא בגמ' ומודה רב דאתי מיאון ומבטל גיטא לגבי אחיו שתהא מותרת לאחיו דלא תהוי גרושת אחיו דאפי' לדידיה לא אסרנא אלא איידי דמכרת ברמיזותיו אזיל ומפתה לה עד דממאנת בבתרא אבל אחיו ליכא למימר הכי שהרי אינה מכרת בקריצותיו ורמיזותיו שלא היתה אשתו מעולם ואיכא מאן דגזר אחיו אטו הוא אליבא דרב דאי לא הא לא קיימא הא וכן פסק הרי"ף ז"ל: ועוד מפר' בגמ' דטעמא דבמיאון דידיה אחר גט דידי' לא חיישי' שמא יפתנה אחר שנשאת לאחר והיא מכרת בקריצותיו ורמיזותיו כיון שהיתה נשואה עמו משום דהא טרח אחר שגירשה לשוב לקחתה ולפייסה שתעמוד עמו ולא נתפייסה אלא חזרה ומיאנה בו הילכך ליכא תו למיחש שמא ישוב עוד לפתותה אבל אם מתוך גט נשאת לאחר יש לחוש שמה יפייסנה: סימן הה"א הכתוב בפי' ר"ע ז"ל באמצע לשון המתחיל זה הכלל צריך למחוק אותו משם ולכותבו אחר סוף אותו הלשון:

## משנה ה

**לאחר וגירשה לאחר ומיאנה בו כל שיצאת הימנו בגט וכו'**. כך היא הגירסא בירוש' ובהרי"ף ז"ל:

## משנה ו

**המגרש את האשה והחזירה וכו'**. ביד פ"ז דהלכות יבום סי' י"ב י"ג ובטור א"ה סימן קע"ג והביאוה תוס' ז"ל בפ"ק דמכילתין דף י"ג ובפ' ד' אחין (יבמות דף כ"ח) ועי' בפ' החולץ (יבמות דף מ"א:)

**ורבי אליעזר אוסר**. דגזר כל הני אטו יתומה בחיי האב שהחזירה דאמרי' במתני' דלאחר וכו' כך צ"ל בפי' ר"ע ז"ל: ונראה דר' אליעזר גרסי' ביוד אע"פ שאינו כן ברוב הספרים:

**קטנה שהשיאה אביה וכו'** רפי"א דהלכות גירושין:

**והחזירה אסורה ליבם** כך היה הגירסא בירוש' ובהרי"ף ז"ל: ובירושלמי נראה שהיה להם גרסא זו במשנה וכן ראיתי ג"כ מוגה במשנת החכם הר"ר יוסף אשכנזי ז"ל בשם רוב הספרים וזו היא הגירסא ומודים חכמים לר' אליעזר בזמן שגירשה קטנה והחזירה קטנה מפני שהיו גירושיה גירושין גמורין ולא היתה חזרתה חזרה גמורה אבל אם גרשה

קטנה והחזירה גדולה או שגדלה תחתיו מותרת ליבם ע"כ הלשון שהוא שם במשנה פי' או שגדלה תחתיו דאם בא עליה אחר שגדלה ביאה ראשונה שבא עליה בגדלותה הויא לה קדושין. ובפסקא שם ומודים חכמים וכו' מ"ט דר' אליעזר מפני שעמדה עליו באיסור שעה אחת פי' באיסור גרושת אחיו שהיא לו בכרת מודים חכמים לרי אליעזר בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה שהיא כיתומה בחיי האב קדושיה וגירושיה תורה חזרתה אינה תורה. צרתה מהו רב אמר צרתה אסורה ר' יוחנן אמר צרתה אסורה ר"ש בן לקיש אמר צרתה מותרת ע"כ. אבל בגמ' דילן מייתי לה בברייתא להאי ומודים חכמים וכו' והביאה הרי"ף ז"ל ועיין שם בנמוקי יוסף שנראה משם דהאי בעיא דירוש' דצרתה קאי אקטנה יתומה בחיי האב דמודו בה רבנן וכן מצאתי מבואר בפסקי הרא"ש ז"ל וכן נמי איתא להאי ברייתא בפ' המדיר (כתובות דף ע"ד) וגם המגיד משנה כתב ובגמרא תניא ומודים חכמים לר' אליעזר וכו'. ואפשר שיש טעות בירושלמי. וכתב רש"י ז"ל שם בפ' המדיר דאיכא מאן דמפרש דתנא דברייתא דקאמר התם משום ר' אליעזר אמרו חולצת ולא מתיבמת אהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו היא דפליג בלבד ולית ליה לתנא דברייתא אליבא דר' אליעזר הא דתנא דמתני' דאמר רב מגרש גדולה והחזירה נמי אסר ר' אליעזר ע"כ:

**דברי הכל אסורה ליבם**. מלות דברי הכל נמחקו במשנת ה"ר יהוסף ז"ל:

## משנה ז

**הלזו** מלת הלזו נמחקה:

**מת בעלה של קטנה תצא משום אחות אשה**. גרסי' ברוב הספרים ולא גרסי' מלת הקטנה וביד שם פ"ז סי' ט"ו ובטו' א"ה כולה מתני' עד סוף סימן י"א בסי' קע"א וסימן קע"ה:

**ר' אליעזר**. ברור ופשוט הוא דביוד גרסי' ליה וס"ל לר' אליעזר דאע"ג דאמרי' שיתרחק האדם מן המיאונים מיאון דמצוה שאני דאין לה תקנה אחרת שאם יגרש הקטנה לא יוכל ליבם את הגדולה משום אחות גרושה ואם יחלוץ לגדולה לא יוכל לקיים הקטנה משום אחות חלוצה הלכך מצוה ללמד אותה למאן ויהא מיבם את הגדולה. ואיתה בפ"ק דנדה ד' ח' וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה ז"ל ואם לא מיאנה הקטנה והגדילה ל"ש בא עליה לאחר שהגדילה לא שנא לא בא עליה מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה דקיי"ל יש זיקה ע"כ:

**רבן גמליאל אומר אם מיאנה וכו'** קסבר ר"ג המקדש אתות יבמה ונפטרה יבמה והלכה לה ואתו קדושין ומבטלי לזיקה והכא הקדושין הוו דבעלה משגדלה דקדושי קמאי לאו כלום נינהו אבל אם לא בעל לא דמשום בעילה דמשגדלה הוא דנפקא הך יבמה: ואיתא

למילתיה דר"ג פרק כיצד אשת אחיו (יבמות דף י"ח) וכתבו שם תוס' ז"ל פי' בקונט' תמתין גדולה עד שתגדיל הקטנה ויבעול ואין הלשון משמע כן דלא הל"ל הלזו אלא ותצא משום אחות אשה הואיל דתמתין נמי אגדולה קאי אלא נראה דתמתין הקטנה מלבעול עד שתגדיל אבל בקטנות אסור לבעול אע"ג דסבר אין זיקה חשובה ליאסר עליו קרובותיה מ"מ מכוער הדבר כיון דבהאי ביאה לא מיפטרא גדולה ע"כ. ואיתא נמי בפ' הערל (יבמות דף ע"ט) ותוס' פ' המדיר (כתובות דף ע"ג) ובתשובת הרשב"א ז"ל סימן שנ"ח:

**רבי יהושע אומר אי לו על אשתו ואי לו על אשת אחיו** גרסי' וכמ"ש לעיל פ"ג סי' ה'. וסבר ר' יהושע דיש זיקה הלכך מיתב נמי לא יתבא תותיה אלא תצא בגט וזו לא תתיבם משום אחות גרושה אלא בחליצה:

## משנה ח

**מי שהיה נשוי וכו'** עד סוף סי' י"א ביד בפ"ה דהלכות יבום וחליצה מסימן כ"ג עד סוף הפרק:

**קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה** דלא ידעי' בהי מינייהו ניחא ליה אי בקטנה דאתיא לכלל דיעה אי בחרשת דגדולה ובת ביאה היא ובין שנפלו לו מאחיו פקח ואפי' מאחיו חרש נמי מספקא לן בהי הוה ניחא ליה וכיצד תקנתם מפרש רב בגמ' דכונס את החרשת ומוציאה בגט וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ. ומה שמוציא החרשת בגט משו' דחליצת הקטנה פסלה לה. ואליבא דר"א דפסקי' דהלכתא כותיה גמ מתני' דלעיל הכא נמי מלמדין את הקטנה שתמאן בו. וכונס את החרשת ואם רצה לגרשה כותב לה גט אחר שיבא עליה ותותר לזר כך כתב הרמב"ם ז"ל שם בהלכות יבום פ"ה. ובהשגות אמר אברהם זה המחבר עשה גמרא מדעתו כי בגמ' אמרו תמתין עד שתגדיל ותחלוץ ולא התירו למאן ביבם ולא אפי' בבעל אלא כדי לקיים מצות יבום של תורה ע"כ. וכתב הרב המגיד כסובר הראב"ד ז"ל שלא א"ר אלעזר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו אלא באחת גדולת ואחת קטנה שיבום הגדולה מן התורה ועל זה נפסקה הלכה כמותו אבל כאן ששניהם מדבריהם לא אמרו בקטנה שתמאן ודעת רבינו כדעת ההלכות וכו' ע"כ:

**פקחת וחרשת וכו'**. ירוש' פקחת וחרשת ביאת הפקחת פוטרת את החרשת ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת אלא פוסלת את הפקחת. גדולה וקטנה ביאת גדולה פוטרת את הקטנה ואין ביאת קטנה פוטרת את הגדולה אלא פוסלת את הגדולה ע"כ:

## משנה ט

**מי שהיה נשוי וכו'**. ירושלמי אפי' לא בא על הקטנה פוסל את החרשת שאילו לא בא על הקטנה ומתה היה מותר בחרשת ועכשיו שבא עליה אפי' מתה פסל את החרשת ע"כ. סימן היו"ד הכתוב בפי' ר"ע ז"ל קודם דבור המתחיל פסל את החרשת צריך למחוק אותו: בפי' ר"ע ז"ל ואית ספרים דגרסי אם בא על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל את הקטנה. אמר המלקט היא גירסת רש"י והראב"ד ז"ל וגם הרשב"א ז"ל הכריע והסכים עמהם וכן משמע ג"כ דגרסי תוס' ז"ל בד"ה תיתיב גביה ולפי זה יוציא שתיהן בגט והקטנה תמתין. עד שתגדיל ותחלוץ. ופי' רש"י ז"ל פסל את הקטנה משום גזרה דילמא קדים ובעיל חרשת ברישא וכדאמרי' בגמ' ואע"ג דממה נפשך היא שריא ליה הואיל וראשונה היא אי קנויה היא הא קנויה היא אי לאו קנויה היא נכרית בעלמא היא ע"כ וגירסא ראשונה היא גירסת הגאונים. והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל והברייתא דבגמ' מסייעת לגרסת רש"י ז"ל וכתב הרב המגיד דאפשר שרבינו וההלכות סוברים דהך ברייתא פליגא אמתני' וה"ל הלכה כסתם מתני' עד כאן:

**פסל את החרשת**. פי' רש"י ז"ל שמא קטנה קנויה כולה וקנין החרשת משויירת עד כאן. וכתב הרמב"ם ז"ל שם בפרק ה' ומלמדין הקטנה שתמאן ויוציא החרשת בגט עד כאן אבל הראב"ד ז"ל השיג עליו דכיון ששתיהן יוצאות למה מלמדין אותה שתמאן וכתב בעל הטור ז"ל עליו שיראה מדבריו שסובר שהחרשת תצא בגט והקטנה תשאר אצלו ע"כ. והרב המגיד כתב עליו דהראב"ד ז"ל ולדבריו תמתין עד שתגדיל ותצא בגט וחליצה וכתב מהרי"ק ז"ל דאפשר שר"ל דקטנה תשאר אצלו כמו שכתב הטור וקאמר שאם בא להוציאה משתגדיל צריכה גט וחליצה או אפשר שהוא מפרש דברי הראב"ד ז"ל שאינו רשאי לקיימה שלא כדברי הטור ע"כ:

## משנה י

**לא פסל את הפקחת**. והחרשת צריכה גט פסל את החרשת והחרשת יוצאה בגט והפקחת בגט וחליצה כך כתב הרמב"ם ז"ל שם ספ"ה וכתב הרב המגיד ז"ל כתב רבינו שהחרשת צריכה גט והטעם שאעפ"י שביאת הפקחת פוטרתה מן הזיקה מ"מ כבר נתבאר שיש ביאה אחר ביאה אפי' בשתי פקחות להצריכה גט והוא שבא עליה לשם אשות או לשם יבמות ומה שכתב בסיפא שהחרשת יוצאה בגט פשוט הוא שביאתה ביאה כשרה היתה ומספיק בה בגט ומה שהפקחת צריכה גט וחליצה הטעם מפני שביאתה היתה ביאה פסולה ע"כ. ירוש' פקחת וחרשת בא היבם וכו' אפי' לא בא על

הפקחת פוסל את החרשת שאילו לא בא על הפקחת ומתה היה מותר בחרשת ועכשיו שבא עליה אכי' מתה פסל את החרשת ע"כ:

## משנה יא

**גדולה וקטנה וכו'**. ירושלמי אפי' לא בא על הגדולה פסל את הקטנה שאילו לא בא על הגדולה ומתה היה מותר בקטנה ועכשיו שבא עליה אפי' מתה פסל את הקטנה ע"כ:

**ר' אלעזר אומר** בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו. כך נראה שהיא גרסת הרי"ף והרמב"ן והרא"ש ז"ל ומגיד משנה ועיין עוד בהרא"ש ז"ל. והכא במתני' ר' אלעזר גרסי' בלי יוד והוא ר' אלעזר בן שמוע וכן פי' רש"י ז"ל וקאי ר' אלעזר בשיטת ר' אליעזר דלעיל בפירקי' דקאמר נמי מלמדין וכו' עיין בנדה פ"ק דף ח' אע"פ שמשאר מפרשים הנזכרים לא משתמע אלא דגם הכא גרסי' ר' אליעזר ביו"ד. וכתוב בב"י בטואה"ע סוף סי' קע"א וטעמו של ר' אלעזר מבואר דברישא כיון שבא על הגדולה תחלה קיים מצות יבום וכשחזר ובא על הקטנה קנאה דיש ביאה אחר ביאה ואסור לקיים את השניה ולפיכך מלמדין אותה שתמאן ובסיפא אע"פ שבא על הקטנה תחלה כיון שלא קיים מצות יבום מן התורה כשבא אח"כ על הגדולה קנאה קנין גמור מן התורה ונדחית הקטנה מפניה ואסור לקיימה ולפיכך מלמדין את הקטנה ע"כ. ובגמ' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' אליעזר דאמר לעיל בפירקי' מלמדין את הקטנה שתמאן בו וכן אמר ר' אלעזר בן פדת הלכה כר' אלעזר בן שמוע דמתני' וצריכא ליה לשמואל ולר' אלעזר בן פדת לאשמועי' בתרוייהו דכן הלכה דאי איתמר בקמייתא גבי אחיות משום דאכתי לא קיים מצות יבום הילכך מלמדין את הקטנה אשתו למאן ותתיבם יבמתו אבל בהא דאיקיים מצות יבום בשתיהן אימא לא אמר שמואל הלכה כר' אלעזר אלא יוציא שתיהן בגט ואי אשמועי' בהא משום דגדולה רמיא קמיה ליבומי מש"ה מהדרינן אמיאון דקטנה כדי שתתיבם גדולה אבל בההיא דלעיל דאחות גדולה אחות אשתו דלא רמיא קמיה נימא דלא ילמדו הקטנה למאן בשביל יבומיה של גדולה צריכא:

## משנה יב

**יבם קטן שבא על יבמה קטנה**. מתני' דלא כר' מאיר דתניא קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין דברי ר' מתיר. ומדכתי' כי ישבו אחים יחדו דדייקי' מינה הא אחיו שלא היה בעולמו לא שמעי' מכללא שאם היה בעולמו אפי' בן יום אחד:

**בא על יבמה גדולה וכו'**. תוספות פ' כיצד אשת אחיו (יבמות דף כ'.) בפי' ר"ע ז"ל דעד תלתין יומין מוקי אינש נפשיה ולא בעיל. אמר המלקט ר"מ הוא דסבר הכי בברייתא גבי טענת בתולים כל שלשים יום דברי ר"מ ואפי' לר' יוסי דפליג עליה גבי ארוסתו ואמר

דאם נסתרה עמו אינו יכול לטעון רק לאלתר אבל לא לאחר זמן דוקא בארוסה משום דלבו גס בה לא מוקי אנפשיה אבל אשת אחיו דבוש הימנה מוקי דעד תלתין יומין מוקי נפשיה. ואיתה למתניתין בירושלמי פ"ק דכתובות ותוס' פ"ק דב"ב דף ה':

**כופין אותו שיחלוץ לה.** בגמ' פריך ועד שכופין אותו לחלוץ נכפיניה ליבם ומשני א"ר אמי בשגיטה יוצא מתחת ידה. וכתב הריטב"א ז"ל דמהא מתני' שמעי' דכל היכא דיבמה לא חזיא ליבם מחמת איסור כופי' אותו לחלוץ ומיהו אם היא גרמה האיסור במתכוין אין כופין ותהא עגונה כל ימיו וכדקתני סיפא ואם נתכוונה לכך אפי' בחיי בעלה מבקשי' ממנו לחלוץ לומר שמפייסין אותו שלא יעגן אותה אבל אין כופין אותו וכן אתה אומר שאם נתן לה בעלה גט פסול שאסרה על היבם כופין אותו לחלוץ לדברי הכל והא דאמרי' בזמן שהוא מודה אפי' לאחר י"ב חדש כופי' מסתברא דהא קמ"ל כל היכא שהודה לדבריה לאחר שלשים יום שלא בעל ומרע לחזקה דידיה אם חזרה וטענה גם לאחר י"ב חדש שלא נבעלה וגיטה יוצא מתחת ידה והוא אומר בעלתי עתה כופי' אותו לחלוץ דכיון שהוא הודה שעברו שלשים יום ולא בעל רגלים לדבר להאמינה שלא בעל גם לאחר כן נמוקי יוסף:

**מבקשים הימנו שיחלוץ לה.** בטור א"ה סי' קס"ז יג המדרת הנאה ס"א הנייה:

**כופין אותו שיחלוץ** לה בין שהיו לה בנים בשעת נדר בין שלא היו לה כופין אותו לחלוץ. ועיין במ"ש בשם הר"ן ז"ל ס"פ המדיר:

**לאחר מיתת בעלה מבקשין.** ולא אמרי' כופין שנתן אצבע בין שניה שלא הפר לה שהרי אין יכול להכיר עד שיבעול ואי ס"ל דמצי מפר דפלוגתא היא בנדרים בפ' נערה ומייתי לה בפ"ד אחים ס"ל כמ"ד בכתובות היא נתנה אצבע ולהכי מבקשין ולא כופים תוס' ז"ל. בטור א"ה סי' קס"ה:

## פרק יד

### משנה א

**חרש שנשא פקחת וכו'**. ביד פ"ד דהלכות אישית סי' ט' ובפ' ב' דה' גירושין סי' י"ז ושם פ' י' סי' כ"ג:

**אם רצה יוציא.** מלת להוציא נמחקה:

**כשם שהוא כונס ברמיזה** פ' מי שאחזו (גיטין דף ע"א) ורמיזה דוקא נקט תנא ולא קפיצה כמו שכתבתי בפ הנזקין סי' ז':

**נשתטית לא יוציא וכו'**. רוב פרק זה בפירקין דלעיל דף ק"י:

**נתחרש הוא או נשתט** שם פ' מי שאחזו דע"א והרכנת הרא"ש משמע משם פ' מי שאחזו ריש דע"א דהוי רמיזה. ומשמע דהכא אין צרי' לבודקו בהרכנת הראש ג' פעמי' כדאמרי' התם גבי נשתתק משום דהכא כשם נכנס ברמיזה כל דהו כך הוא מוציא ברמיזה כל דהו בלא בדיק' שלש פעמים. אח"כ דקדקתי וחפשתי וראיתי שרבינו יעקב בעל הטורים ז"ל באה"ט סי' קכ"א הביא דין חרש שמוציא ברמיזה כשם שכנס ברמיזה אחר שהביא דין מי שנשתתק שבודקין אותו שלש פעמים משמע דעלה קאי ודרמיזה דחרש הוי נמי בבדיקה שלש פעמים כדין מי שנשתתק וכן ג"כ העתיק רבינו הגדול מהרי"ק שם בספר שלחן ערוך שוב חפשתי ומצאתי שבבית יוסף שם אה"ע סי' ק"כ האריך במי שנשתתק וכתב בכתב ידו שיכתבו ויחתמו ויתנו גט לאשתו אם צריך לבודקן אם לאו וגם בכסף משנה פ"י דה"ג. שוב מצאתי שכתב באה"ע בסי' קכ"א בב"י חקירה זו מבוארת וז"ל ומפשט המשניות דפ' חרש והניזקים נראה שחרש גמור שנשא כשהוא חרש ברמיזה סגי ליה לגרש ואינו צריך בדיקה דבדיקתו אינה מוציאה אותו מחזקת דעתא שגישתא דהא אם נשאה כשהוא פקח ונתחרש אינו מגרש אפי' ע"י בדיקה והיכא דנשאה כשהוא חרש מש"ה שרינן ליה לגרש אע"ג דדעתיה שגישתא כשם שכנס ברמיזה ולא היו קדושין גמורים כך מוציא ברמיזה וכן משמע לכאורה מדברי הפוסקים ז"ל מדלא הזכירו בדיקה אלא בנשתתק אבל מצאתי לרבינו ירוחם שכתב בח"ג שגם החרש צריך בדיקה כדין מי שנשתתק ולמה שכתבתי בסמוך דלהרשב"א ז"ל אלם מעיקרו ג"כ אינו מגרש אלא בבדיקה דומיא במי שנשתתק אפשר דגם חרש בעי בדיקה עכ"ל ז"ל:

**נשתטית לא יוציא נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית.** בגמ' דייק אביי דגבי דידה דהוי מתקנת חכמים כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר כדמפר' בגמ' קתני לא יוציא אבל גבי דידיה דהוי מדאוריתא קתני לא יוציא עולמית. ועיין בהר"ן ז"ל פ' התקבל דף תקפ"ד. ועוד דייק אביי התם בפ' מי שאחזו דעולמית דקתני אתרוייהו אנתחרש ואנשתטה אנשתטה כדאמרי' והא דקתני ליה אחרש אשמועי' אפי' יכול לדבר ע"י כתב פי' שיודע לכתוב על הקלף כתבו ותנו גט אתם פלוני ופלוני אעפ"כ לא יוציא. ביד פ"א דהל' גירושין סי' ב' ובטור א"ה סי' מ"ד וסי' קי"ט וסימן קכ"א וכולה פרקין באבן העזר סימן עק"ב וסימן קע"ה:

## משנה ב

**העיר רבי יוחנן בן גודגדא.** רבנן הביאוה לבית המדרש להביא ראיה לדבריהם מאמרו לו אף זו כיוצא בה וא"ת לריב"נ למה אינה מתגרשת והלא אינה חוזרת כשמרמזין לה וי"ל דמ"מ בשעת נתינת הגט משלחה וחוזרת היא ואינה מבינה עד שמוציאין אותה בעל

כרחה ויש גורסין במשנה ועל קטנה בת ישראל שאוכלת בתרומה כמו שהוא בגמ' ובפ' הנזקין ואין צריך לגרוס זו כאן שהרי לא הביאו העדות אלא ראיה לדבריהם וקטנה למה יזכירו תוס' ז"ל. וכן בבבלי ובירושלמי ליתה אבל ברב אלפס ובהרא"ש ז"ל גרסי' לה:

**על החרשת שהשיאה וכו'**. וביד פ"ג דהל אישות סימן י"א ובגמ' אמר רבא מעדותו של ר' יוחנן דאמר גבי חרשת לא בעינן דעת אשה בגט שמעינן דאם אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי אע"פ שאמר לאשתי הפקחת כנסו שטר חוב זה ולא הודיעה שהוא גיטה הרי זה מגורשת מי לא אמר ר' יורנן לא בעינן דעתה ה"נ לא בעינן דעתה:

**א"ל אף זו כיוצא בה**. פי' אף זו שנשאת כשהיא פקחת ונתחרשה כיוצא בה כשם שחרשת שהשיאה אביה שאע"פ שנשואיה נשיאי תורה מתקדשת כך זו הפקחת שנשאת ואח"כ נתחרשה אע"פ שנשואיה נשואי תורה מתגרשת הרי"ף ז"ל:

## משנה ג

**שני אחים חרשי' וכו'**. ירוש' צרתה מהו נשמעינה מן הדא בתו פקחת נשואה לאחיו חרש צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום ע"כ:

**או לשני אחים וכו'**. איתה למתני' פ' מי שאחזו (גיטין ד' ע"א.) וכולה מתני' עד ואת אשת אחיו בחליצה. ביד פ"ז דהל' יבום סימן ט"ז י"ז י"ח:

**שני אחים פקחים וכו'**. ירוש' צרתה מהו נשמעינה מן הדא בתו חרשת נשואה לאחיו פקח צרתה חולצת ולא מתיבמת:

## משנה ה

**ואת אשת אחיו בחליצה**. בגמ' יהיב טעמא למה לחרשת וחרש וקטנה תקינו רבנן נשואין ולקטן וּשׁוֹטֶה לא תקינו נשואין וכן למה קטנה ממאנת וחרשת אמאי אינה ממאנת וכן למה קטנה יש לה כתובה כדתנן בס"פ אלמנה נזונת הממאנת אין לה כתובה דמשמע הא קטנה שגרשה יש לה כתובה וחרשת אמאי לא תקינו לה כתיבה כמה דתנינן בהדיא בברייתא דלית לה כתובה והביאו הכל הר"ף והרא"ש ז"ל:

## משנה ו

**שני אחין אחד חרש וכו'**. ירוש' צרתה מהו נשמעינה מן הדא בתו חרשת נשואה לאחיו חרש צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום ע"כ:

## משנה ז

**שני אחי' וכו'**. ירוש' מהו שתאכל בתרומה נשמעינה מן הדא בת ישראל פקחת שנשאת לכהן חרש אינה אוכלת בתרומה מת ונפלה לפני היבם אם היה פקח אוכלת חרש אינה אוכלת ע"כ:

### משנה ח

**שני אחים פקחים נשואים וכו'**. ביד פ"ו דהל' יבום סי' ו':

### משנה ט

**שני אחים א' חרש וא' פקח וכו'**. ירוש' מהו שתאכל בתרומה נשמעינה מן הדא בת ישראל פקחת שנתארסה לכהן פקח לא הספיק לכונסה לחופה של נשואין עד שנתחרש הוא או שנתחרשה היא אינה אוכלת בתרומה מת ונפלה לפני היבם ואפי' חרש אוכלת בזה יפה כח היבם מכח הבעל שהיבם חרש מאכיל והבעל חרש אינו מאכיל עד כאן:

## פרק טו

### משנה א

**האשה וכו'**. ביד פ' י"ב דהלכות גירושין ס' ט"ו ורפי"ג וסי' ב'. ובטור א"ה כוליה פירקין בסי' י"ז וסי' קנ"ח:

**מת בעלי תנשא**. פ' האשה רבה (יבמות דף צ"ג) ובפ' שבועת העדות (שבועות דף ל"ב:)

**קטטה בינו לבינה**. בגמ' מפרש דהיינו שאומרת גרשתני בפני פלוני ופלוני ושאילנא להו ואמרו להד"מ דלא היתה מעיזה פניה לומר שקר גדול כזה אם לא היתה השנאה גדולה. וכתוב בקולון שרש ע"ב דף ס"ו וז"ל ודוחק לומר דלשון קטטה בינו לבינה יהיה מוכרח שתעמוד בפניו שהרי בכמה מקומות בתלמוד מצינו בינו לבינה שאין רוצה לומר שיהיו הדברים פנים אל פנים כגון דברים שבינו לבינה נאמנת וכגון דברים שבינו לבינה הבעל מיפר וכן בפ' בתרא דיומא דברים שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר ע"כ:

**ר' יהודה אומר וכו'**. גמ' תניא א"ל לר' יהודה לדבריך פקיחת תנשא שוטה לא תנשא אלא אחת זו ואחת זו תנשא וכן נראה שצריך להגיה מלת לדבריך בפי' ר"ע ז"ל. ירוש' כמה דאת אמר במתני' דבפ' שני דכתובות אם יש עדים שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת ואימור אף הכא כן שניא היא בעדי מיתה מאחר שאם יבא הוא מכחישׁ. והיא נאמנת לומר מת יבמי ליתׁ יכול דתנינן שאין האשה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא ולא מתה אחותי שתכנס לביתה א"ר בא בעלה שנשאת לו לרצונה נאמנת יבמה שנפלה לו בעל כרחה אינה נאמנת עד כאן:

### משנה ב

**בה"א לא שמענו אלא בבאה מן הקציר בלבד**. א"ל ב"ש אחת הבאה מן הקציר ואחת הבאה מן הזתים ואחת הבאה ממדינת הים לא דברו בקציר אלא בהווה חזרו ב"ה וכו' כך היא הגרסא בהרא"ש ז"ל ובקצת מקומות וכן בפ"ק דעדויות וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל

אבל בגמ' גרסי' אלא בבאה מן הקציר ובאותה מדינה וכמעשה שהיה א"ל ב"ש אחת הבאה מן הקציר ואחת הבאה מן הזתים ואחת הבאה ממדינה למדינה לא דברו וכו':
**חזרו ב"ה להורות וכו'**. עי' במ"ש בפ"ט דמסכת פרה סימן ו':

## משנה ג

**בש"א תנשא. כו'** תוס' פ' נערה דף נ"ג:
**שאין האחים וכו'**. שם בתוס' דפ' נערה ודפ' שני דייני דף ק"ז ודפ' המפקיד (בבא מציעא דף ל"ח:)
**והלא מספר כתובתה נלמוד**. כתב הריטב"א בשם רבו ז"ל שאין מדרש זה אלא לענין מנה ומאתים שהוא בכל הנשים מתקנת חכמים אבל לא לגבי תוספת וכ"ש לגבי נכסי צ"ב ואע"פ שאמרנו בפ' אע"פ תנאי כתובה ככתובה דמיא אין זה אלא לענין דברים הנפרטים שם מדפריש להו התם וכמו שפי' ר"י ז"ל נמוקי יוסף. ובפ' האשה שנפלו (כתובות דף פ"א) דייקי' ממתני' דקתני בלשון הכתובה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים דהא אינה יכולה להנשא לאחר. וכתוב בשו"ע ובספר הלבוש אה"ע סי' י"ז סל"ה וז"ל ספר הלבוש יש מי שאומר שאם נפל למים שאין להם סוף אע"פ שהיא אסורה להנשא היינו משום חומרא דאשת איש אבל לענין ממון מחזקינן ליה למת וגובה כתובתה ואע"פ שאין היורשים יורדין לנחלה אלא על פי שני עדים לענין כתובה ילפי' לה מספר כתובתה דכתבי' לכשתנשאי לאחר תטלי כתובתיך והכא כיון דקיי"ל אם נשאת לא תצא קרינן ביה לכשתנשאי לאחר ע"כ והוא מהרשב"א ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל בר"פ נערה שנתפתתה דלא ממעטינן מהאי לישנא דלכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אלא כל היכא דאגידא ביה ומיעכבא משום לתא דידיה אי נמי מתה שאי אפשר לה להנשא כלל אבל כל היכא דלא מיעכבא מחמתיה כגון באשה שהוחזקה קטלנית אם נשאת לשלישי כיון דתפסי בה קדושין ונשואין לכשתנשאי לאחר קרינן בה ויש לה כתובה משני ואפי' משלישי אית לה אם הכיר בה שהיא קטלנית אבל אם לא הכיר בה היא הטעתו ולית לה כתובה ע"כ בקיצור:
**חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש**. כתבו תוס' ז"ל שם בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף נ"ג) לאו משום דאית להו מדרש כתובה הדרי בהו אלא מק"ו שאמרו להם ב"ש התרתם הערוה החמורה וכו' דהא אמרינן בפ' האשה שנפלו מאן שמעת להו מדרש כתובה ב"ש משמע דלא חזרו ב"ה משום מדרש כתובה אלא משום הק"ו ואעפ"כ בהא הלכה כב"ש דדרשי לשון שטר דהא אשכחן כמה אמוראי בפירקין דדרשי לשון שטר ואשכחנא נמי כמה תנאי קיימי כותייהו דב"ש בריש המקבל דדרשי לשון הדיוט ר' מאיר ור' יהודה

והלל הזקן ור' יהושע בן קרתא ור' יוסי ומיהו קשה מב"ה אהלל הזקן ושמא אע"ג דב"ה הם תלמידי הלל הזקן פליגי עליה א"נ כי לית להו לב"ה מדרש כתובה היינו לגרע כחה אבל ליפות כחה אית להו ולהכי חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש ביבמות דהתם הוי ליפות כחה ולאו משום ק"ו וההיא דהמקבל נמי הוי ליפות כחה ובתר חזרה אמרה הלל הזקן ומיהו ב"ש אית להו מדרש כתובה אפי' לגרע וקיימא לן כותייהו דהא הכא בשמעתין לגרע כחה הוא ע"כ בקיצור מופלג. וביד רפ"ז דהל' נחלות ובטור א"ה סי' ק' ובח"מ סי' רפ"ד:

## משנה ד

**הכל נאמנין להעידה חוץ מחמותה וכו'** בין אעדות דמת בעלה בין אעדות דמת יבמה. חמותה ואפי' אינה חמותה עתה רק מצפה להיות חמותה כגון שהיא אם יבמה ולא אם בעלה ומעידה שמת אינה נאמנת מספר הלבוש. ובתשובת שאלות כתיבת יד להחכם הר' יצחק בר מרדכי ז"ל מצאתי כתוב ואילו בת יבמתה לא קתני דא"כ שית הויין דליכא לשנויי עלה כדמשני בגמ' גבי בעיין דבת חמיה ע"כ בקיצור עוד כתוב שם שאין חילוק בחמש נשים הללו בין מעידות למסיחות לפי תומן כיון דחשודות לקלקל לא חלקו בהן חכמים ע"כ: בפי' ר"ע ז"ל ויבמתה יראה שמא סופה להיות צרתה ע"כ. אמר המלקט הוא פי' רש"י ז"ל. אבל בירוש' קאמר יבמתה ואפי' היתה אחותה וכן כתב ג"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ז דהלכות גירושין סי' ג'. והדין מייתי לה נמי שם פי"ב סי' ט"ז וכולה מתני' עד סוף סי' ה' שם סי' י"ח י"ט כ' כ"ב ב"ד ובטור א"ה סי' קנ"ח:

**ובת בעלה.** ובברייתא ר' יהודה מוסיף אף אשת אב והכלה אמרו לו אשת אב הרי היא בכלל בת הבעל כלה הרי היא בכלל חמות ובגמ' מפרש טעמיה דר' יהודה דחמות סניא לכלה דאמרה קא אכלה לגירסני וכלה סניא לה לחמות מטעם דמגלה לברה כל מאי דעבדא ובת הבעל סניא לאשת אב דאמרה קא אכלה לגירסניה דאם ואשת אב סניא לבת הבעל מטעם אחר דמגלה לאביה כל דעבדא ורבנן ס"ל כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם האחר אם הוא שונא את זה גם זה שונאו ואם הוא אוהבו גם זהו אוהבו הלכך לא בעינן לאיסיפינהו דמטעמא קמא שמעינן דאין נאמנות דכיון דחמות סניא לכלה משום דקא אכלה לגירסנא כלה נמי סניא לחמותה דסניא לה וכיון דבת הבעל סניא לאשת אב אשת אב נמי סניא לה לדידה ור' יהודה ההוא בדברי תורה כתי' שאם רבו מסביר לו פנים הוא מחכים ואם לאו אינו מחכים מרבו:

**מה בין גט למיתה.** פ' כיצד אשת אחיו (יבמות דף כ"ה:)

**עד אומר מת ונשאת.** לאו דוקא נשאת אלא התירו וכו'. והתוס' פ' שני דכתובות דף כ"ב פירשו דהכא מיירי שבאו בזה אחר זה כדמשמע מפי' הגמ' דקאמר דונשאת לאו דוקא ומאי לא תצא לא תצא מהתירה הראשון שהותרה קודם שבא העד השני וכאן כתבו וז"ל עד אומר מת ושנים אומרים לא מת תצא אבל אחד ואחד בזה אחר זה לא תצא אבל לא תנשא:

**שנים אומרים מת וכו'**. אע"פ שלא נשאת תנשא אחד וא' בבת אחת לא תנשא ובזה אחר זה מותר להנשא מן התורה אי לאו משום לזות שפתים עכ"ל התוס' ז"ל: בפי' ר"ע ז"ל הלך אחר רוב דעות וכו' אמר המלקט ומתני ר' נתמיה היא דסבר הכי בין לקולא בין לחומרא וביד פ"ה דהל' עדות סי' ב':

## משנה ה

**ואחת אומרת לא מת וכו'**. וזו שאומרת לא מת לא תנשא בגמ' פריך הא אשתו תנשא הא אין צרה מעידה לחברתה וכתבו תוס' ז"ל ואומר ר"י דדייק מדקתני וזו שאומרת לא מת לא תנשא דלא ה"ל למיתני אלא אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת תנשא ואנא ידענא דאאומרת מת קאי דההיא דלא מת שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא ע"כ ומשני לא מת איצטריכא ליה דאע"ג דאי שתקה פשיטא לן דלא תנשא בעדות חברתה איצטריך לאשמועי' היכא דמכחשא ליה נמי לא תנשא דמהו דתימא כיון דאתי מערערא גליא דעתה דלצעורי לצרה קאתיא ולעגנה שלא תנשא ותמות נפשה עם פלשתים קעבדא הלכך אפי' היא תשתרי קמ"ל:

**אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג וכו'** בגמ' פריך וליפלוג ר"מ ברישא ומשני ר' אלעזר במחלוקת שנייה ולא תימא סתמא דברי הכל היא אלא ר' יהודה ור' שמעון היא דאמרי צרה לא מכחשא פי' אין הכחשתה הכחשה וסיפא דמתניתין ר"מ היא דמדקאמר אשה אומרת לו מת סתם משמע אפי' צרתה יש לה כח להכחיש ור' יוחנן אמר אפי' תימא ר"מ מודה ר"מ דכל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא דמקלקלה שלא תנשא קמכוונא ורבנן סברי כבר הימנוה לקמייתא. וכתב הרא"ש ז"ל והלכה כר' יוחנן משום דר' אלעזר הוא תלמידו ואע"ג דר' יוחנן נשאר מוקשה בגמ' לפי סברת המקשה כיוא דנשאר מוקשה אבל ר' יוחנן לא חש לאותה קושיא ומוקי מתני' דקתני ואשה אומרת לא מת ה"ז לא תנשא דוקא באשה דעלמא ולא בצרה אבל אם היה הלכה כר' אלעזר משום דר' יוחנן נשאר מוקשה אז הויא הלכה כסתמא בתראה דהכחשת צרה נמי הויא הכחשה ע"כ:

**ר' יהורה ור' שמעון וכו'**. ירושלמי פ' היו בודקין:

**הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים** הרי אלו ינשאו. הא אחת מודה והאחת אינה מודה לא ינשאו שתיהן אלא האחת רש"י ז"ל:

**עד אומר מת ועד אומר וכו'**. תוס' פ' שני דכתובות דף כ"ב פירשו דהכא מיירי בבאו בבת אחת ואפי' אם נשאת תצא אבל אם באו בזה אחר זה ס"ל לעולא התם דאם נשאת לא תצא דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ע"כ:

**אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת**. אי אמרינן דאשה אחת מכחשת את העד היכא שבאין יחד אם אמת הוא כן ה"ל למיתני הכי דה"ל רביתא טפי ובירוש' מצא רבינו יצחק דאה"נ ומייתי ברייתא הכי תוס' ז"ל: [הג"ה מכחשת פי' יכולה להכחיש:] וז"ל נמוקי יוסף ויש מי שאומר דאשה לגבי עד כשר אע"פ שהתירוה על פיה או אפי' נשאת תצא כיון שעד כשר מכחישה וכן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב אשה אומרת מת או שהיא אומרת מת בעלי ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא והרמב"ן ז"ל מודה כשהתירוה על פי אשה מן הטעם שאמרנו הרשב"א ז"ל. ובסיפא דמתני' דתנן עד אומר מת ועד אומר לא מת ה"ז לא תנשא ולא קתני ואם נשאת תצא דקדק הרמב"ם ז"ל שאם נשאת לאותו שאומר מת לא תצא עשאה הרב כשנים אמרי' מת ושנים אומרים לא מת שאם נשאת לאחד מעדיה שלא תצא ואף בזו נחלק עליו הרמב"ן ז"ל ואמר דעד א' בהכחשה לאו כלים הוא כיון שבאו בבת אחת וראיה וכו' עד אלא ודאי ליתא והא דלא קתני הכא אם נשאת תצא משום דמתני' בנשואין דהיתר מיירי ולא בנשואין דאיסורא ומיהו בירוש' גרסי' וכו' ע"ש:

## משנה ו

**וצרתה אסורה**. בגמ' בפירקין דלקמן דף ק"כ בברייתא מסיים עלה ר' אליעזר אומר הואיל והותרה היא הותרה נמי צרתה ויש לפרש הואיל והותרה ונשאת ג"כ וטעמיה משום דאיהי לא מקלקלה נפשה ולא משום דצרה מעידה לחברתה. ועיין במה שכתבתי בפירקי' דלקמן סוף סי' ב':

**ר' עקיבא אומר לא זו הדרך מוציאתה מידי עבירה וכו'**. כך צ"ל כאן ובסמוך:

## משנה ז

**מת בעלי ואח"כ מת חמי וכו'**. בפירקי' דקי"ז מפ' דחמותה אסורה משום דאמרי' לא בעלה מיית ולא חמוה מיית והאי כו' וכתבו שם תוס' ז"ל ומ"מ מתירין אותה לינשא דכיון דחזיא דחמותה אסורה אף היא לא מקלקלה נפשה ע"כ. וביד פ"ט דהל' תרומות סי' ד' ופסיק שמואל בגמ' דהלכה כר"ט בהני תרתי ודייק לה נמי אביי מדתנן בסמוך ניתן לי בן במדינת הים מת בני ואח"כ מת בעלי נאמנת מת בעלי ואח"כ מת בני אינה

נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתיבמת וחוששין לדבריה יתור לשון הוא אלא למעט לדבריה הוא דחוששין הא לדברי צרה אין חוששין כר"ט ש"מ:

**קידש וכו'**. פ"ט דהלכות אישות סי' כ"א ובטור א"ה סי' מ"ט:

**ישלם כתובה לכל אחד**. אפי' לדברי הגאונים ז"ל שאמרו דארוסה אין לה כתובה אלא בשכתב הכא משכחת לה בשכתב סתם לארוסתו ולא נודע שמה והלכו העדים למדינת הים א"נ במידה שכתב ואינו יודע לאיזו כתב וכל אחת אומרת לי קידש וכתב ודעת הרשב"א ז"ל שיש כתובה לארוסה אע"פ שלא כתב נמוקי יוסף. ושם בפ"ט דהלכות אישות פתב הרמב"ם ז"ל דרך אחרת וכגון שכתב כתובה לאחת מהן ואבדה וכל אחת אומרת לי הוא שכתבת ונאבדה וע"ש עוד במגיד משנה: וה"מ דמניח כתובה ביניהם ומסתלק כשקדש בכסף או בשטר אבל אם קדש בביאה דעביד פריצותא ואיסורא דרבנן דהא רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה לפיכך קנסוהו חכמים שיתן כתובה לכל א' ואחת:

**גזל וכו'**. פ"ט דהלכות תרומות סי' ד' ובגמ' דייקי' קידש קתני אבל בעל דעשה בה מעשה וגינה אותה אפשר דמודה ר"ט. גזל קתני דהואיל ועבד איסורא קניס ליה ר' עקיבא אבל לקח מחמשה אפשר דמודה ר"ע ומני מתני' לא ת"ק ולא ר"ש בן אלעזר דתניא רשב"א אומר לא נחלקו ר"ט ור' עקיבא על שקידש דמניח ומסתלק על מה נחלקו על שבעל וכן לא נחלקו על שלקח מחמשה שמניח דמי מקח לכולהו ומסתלק על מה נחלקו על שגזל וכו' ומדקאמר רשב"א בקידש ולקח ל"פ מכלל דת"ק סבר פליגי והשתא מני מתני' אי ת"ק ליתני קידש ולקח ואי רשב"א ליתני בעל וגזל ומשני לעולם רשב"א ומאי קידש קידש בביאה: ובהגוזל קמא דף ק"ג מייתי ברייתא בהדיא דפליגי בלקח נמי ודלא כר"ש בן אלעזר דכתיבנא. ביד פ"ד דהל' גזילה אבדה סי' ט' ובפ' כ' דהלכות מכרה סי' ב' ובטור ח"מ סי' רכ"ב וסי' שס"ה ומפורש שם שכל א' נשבע שזה גזלו ואז משלם גזלה לכל אחד ואחד:

## משנה ח

**האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים ובאת כו'**. תוס' פ' האשה רבה (יבמות דף צ"ג) וביד כולה מתני' עד סוף הפרק דהלכות יבום פ"ג סי' י"א עד סי' ט"ו ובטור א"ה סי' קנ"ו:

## משנה ט

**ניתן לי בן**. בפירקין דף קי"ח ע"א ובתשובות הרשב"א ז"ל סי' אלף ורנ"ב ותוס' ר"פ האשה בתרא הקשו וא"ת מת בעלי ואח"כ מת בני למה אינה נאמנת במגו שהיתה יכולה לומר עדיין בני קיים וסמכינן ארוב נשים שמתעברות ויולדות וי"ל דמיירי כגון שיש שני

עדים שאומרים ששניהם מתו דהשתא אינה יכולה לומר עדיין בני קיים ע"כ: ואיתה נמי שם בגמ' ע"ב ופרי' הת' בגמ' וליחוש דילמא אתו עדים ואמרי כדקאמרה איהי דלא היתה זקוקה ליבם ואין חליצתה כלום ומותר' לכהונ' ונמצאת מצריכה כרוז לכהונה להודיע שהיא מותרת ומוקי לה רב פפא בשהיתה גרושה כבר מאיש אחר שפסלה לכהונה עולמית רב חייא בריה דרב הונא אמר באומרת אני ובני ובעלי נחבאנו במערה ואין איש עמנו לבא ולהעיד הלכך ליכא למיחש דילמא אתו סהדי. ובגמ' יליף רב נחמן ממתני' דהמזכה גט לאשתו שעשאו שליח קבלה כדי שתתגרש בגט זה מעכשיו ולא תהא זקוקה ליבם דתחלוץ ולא תתיבם דמספקא לן אי סניא ליה ליבם וזכות הוא לה אי רחמא ליה וחוב הוא לה מדקתני מתרתי באבי דמתני' וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתיבמת בין ברישא ביוצאה בחזקת יבמה לשוק ובאה והחזיקה עצמה ליבם קתני חוששין ולא אמרי' אוקמה אחזקתה ותנשא לשוק דהא ודאי משקרא ומשום דרחמא ליה קאמרה אלמא לא מחזקינן לה באוהבת ומדקתני נמי בחזקת יוצאה זקוקה ליבם ובאה והחזיקה עצמה לשוק כגון ניתן לי בן ומת בעלי ואח"כ מת בני וקתני חוששין ולא תתיבם ולא אמרי' ודאי משקרא ומשום דסניא ליה קאמרה אלמא זימנין דלא סניא ליה אלמא מספקא לן אי רחמא ליה אי סניא ליה וגבי מזכה גט נמי מספקא לן אי סניא ליה אי רחמא ליה והתם נמי תחלוץ ולא תתיבם. והקשו תוס' ז"ל וא"ת היכי נפקא ליה ממתני' דקתני חולצת ולא מתיבמת האי דאינה מתיבמת משום דשויתיה לנפשה חתיכה דאיסורא וי"ל דדייק מדקתני חולצת דמשמע שכן הדין מדלא קתני מבקשין הימנו לחלוץ א"נ משמע דחולצת אפי' נתנה אמתלא לדבריה ע"כ:

### משנה י

**שאין האשה נאמנת וכו'**. פ' האשה רבה (יבמות דף צ"ד) ובטור א"ה סי' קנ"ח:

## פרק טז

### משנה א

**האשה שהלך בעלה**. תוס' פ' ר"א דמילה (שבת דף קל"ו) ובגמ' פ' החולץ דג' ל"ו וביד פ"ג דהל' יבום סי' ט"ז י"ז י"ח ובטור א"ה כולה פרקין בסי' י"ז וסי' קנ"ו וקנ"ז:

**לא תנשא ולא תתיבם**. בגמ' פריך בשלמא יבומי לא דילמא מיעברא וקא פגעא באשת אח דאורייתא אלא לא תנשא אמאי הלך אחר רוב נשים דמתעברות ויולדות ומסיק דמתני' ר"מ היא דחייש למיעוטי ורישא הוי חזקה ליבום ורובא מייתי לה להיתר שוק וחזקה לא עדיף כי רובא דנזיל בתריה הלכך לא תתייבם ואייתי מיעוטא דמפילות וסמוך

אחזקה וה"ל פלגא ופלגא הלכך נמי לא תנשא כר"מ דחייש למיעוטא וסיפא דקתני היה לה חמות אינה חוששת חזקה לשוק שהרי בלא יבם היתה תחלה כשיצאת ורובא נמי לשוקא דאי נמי נתעברה חמותה שמא נקבה היתה או נפל דרוב עוברים ונפלים נקבות והוו זכרים מיעוטא דמיעוטא ולמיעוטא דמיעוטא לא חייש ר"מ אבל בנמוקי יוסף כתוב דמסיק בגמ' דהך מתני' כ"ע מודו בה וכו' ע"ש. והילך לשון הטור שם בסוף ס ' קנ"ו האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ואין לה בנים ובאו עדים שמת בעלה לא תתיבם ולא תנשא לעולם עד שתדע אם ילדה צרתה או לא ילדה ולא אמרינן שתחלוץ אחר ט' חדשים למיתת הבעל ותנשא ממה נפשך שאם ילדה צרתה הולד פוטר ואם לא ילדה החליצה פוטרת דשמא ילדה ולד של קיימא והחליצה כמי שאינה ואולי תנשא לכהונה ויאמרו חליצה מותרת לכהן לפיכך אם היא גרושה או חללה תחלוץ אחר ט' חדשים ותנשא אבל לא תחלוץ בתוך ט' ותנשא אפי' אחר ט' דשמא מעוברת היתה צרתה והפילה וכיון שהיתה צרתה מעוברת לא היתה חליצה זו חליצה ע"כ פי' ומן הדין מותרת להנשא לכהן אלא שהרואה יטעה לומר דכל חלוצה מותרת לכהן. ועוד ראיתי כתוב שם בנמוקי יוסף אי קשיא לך סיפא דקתני יצאת מלאה חוששת ואמאי הא איכא נמי חזקה שמותרת לשוק כיון שלא היה לה יבם ורובא נמי מתירה לשוק כדאמרן סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות וי"ל כיון דמלאה היא לית לה היתר לשוק ואדרבא קצת הוחזקה ליבום דלשמא תפיל נמי לא חיישי' דכיון שיצאת מלאה ועבר זמן לדתה כו' ע"כ ועיין עוד שם. והקשו התוס' בשם ה"ר אלחנן ז"ל דת"ק דר' יהושע דאמר יצאת מלאה חוששת וחיישי' למיעוט אע"ג דליכא חזקה בהדיה ובריש גבי האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים בעי חזקה בהדי מיעוטא ותירץ דודאי לא בעי חזקה בהדי מיעוט והא דנקט דבעי' בריש חזקה בהדי מיעיטא לא בעינן הכי אלא שלא תהא חזקה מסייעת לרוב דאז הוי המיעוט מיעוטא דמיעוטא ע"כ:

**היתה לה חמות.** פ"ג דבכורות דף כ' ועי' במ"ש שם ראש הפרק:

**יצאת מלאה חוששת.** אע"ג דאיכא חזקה לשוק שהרי בלא יבם יצאת דמסייע חזקה לרובא דנקבות ומפילות מ"מ חוששת דהא איתרע ליה שהרי יצאת מלאה תוס' ז"ל:

**ר' יהושע אומר אינה חוששת.** ירוש' טעמון דרבנן כי ישבו בודאי ולא בספק יצאת מלאה חוששת שהוא ספק אחד ספק זכר ספק נקבה מדברי תורה להחמיר ור' יהושע ס"ל שהן שני ספקות ספק זכר ספק נקבה ספק בן קיימא ספק אינו בן קיימא שתי ספקות מד"ת להקל ע"כ:

## משנה ב

**שתי יבמות וכו'**. פ"ג דהלכות יבום סי' ז' ח' ט' י' ובטור א"ה סי' קנ"ח:

**לזו עדים וכו'**. שמת בעלה ולזו אין לה עדים זו שיש לה עדים אסורה להנשא לשוק מפני יבמה שאין עדים שמת ושמא חי הוא דעדים מאי אהנו לה הא היא נמי מהימנא לומר מת בעלי. ובגמ' תנא לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים שתיהן מותרות שאין כאן זיקת יבום זו מפני בניה וזו בעידי חברתה. בפי' ר"ע ז"ל צריך להגיה שהיו שתיהן נשואות ליבמיהן וכו': עוד שם צריך להגיה שהאשה שאמרה וכו':

**אסורות להנשא**. פי' אם לא הניחו בנים אבל אם הניחו מותרות לינשא לשוק אפי' אליבא דת"ק שהרי עכשיו אין שום אחת מהן זקוקה לעדות חברתה שאפי' היה בעל חברתה קיים היתה אסורה להתיבם לו כיון שיש לה בנים מאחיו וע"כ ל"פ אלא בנתיבמו ומתו היבמין אבל נתיבמו ונתגרשו הרי אלו מותרות לזר:

**ר' אליעזר אומר הואיל והותרו ליבמים וכו'** בעי רבא אי טעמא דר' אליעזר דקסבר צרה מעידה לחברתה אי משום דהיא לא מקלקלא נפשה ולא אתבריר טעמיה ומשמע קצת דמסיק דטעמיה משום דלא מקלקלא נפשה ונפקא מינה דדוקא אי אנסיבא היא מנסבינן לה לצרה נמי אבל לאנסובי לצרה מקמי דידה לא: וכתיב בנמוקי יוסף וליתא להא דר"א ואפי' אנסיבא היא דמצי אמר כיון דאנסיבא לא מקלקלא נפשה וקושטא קאמרה אפ"ה לא מנסבא צרתה דרבנן סברי תמות נפשה עם פלשתים הוא דקא עבדא ע"כ. ומשמע דר' אלעזר גרסי' בלתי יו"ד שכן הוא ברוב המקומות. וז"ל הר' יהוסף ז"ל אסורות להנשא פי' דחיישינן שמא בעלה של יבמתה קיים והרי היא זקוקה:

**ר' אליעזר אומר הואיל והותרו ליבמים הותרו לכל אדם**. פי' הואיל וכל אחת הותרה ע"י עדות שלה ליבמה היתרה גם יבמתה עתה לכל אדם ע"י עדות זו ולא חיישי' שמא בעל יבמתה קיים דבשלמא כשלא נשאו ליבמין ודאי אין עדות זו מועלת לחברתה אע"פ שהיא מועיל לעצמה כי חיישי' שמא היא תשקר ותאמר שמת בעלה כדי לקלקל את יבמתה ואינה חוששת על קלקולה שהיא מקלקלת גם את עצמה מתוך שנאתה כדכתיב תמות נפשי עם פלשתים אבל כשנושאו ליבמין אין שייך לומר זה כי אין עדות של שום אחת מהן מועלת לחברתה דכיון שיש יבמין אחרים מה לי שמת בעלה של יבמתה ומה לי שיהא קיים על כן קסבר ר' אליעזר דלא חיישי' שמא שקרו עכ"ל ז"ל:

## משנה ג

**אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם** אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו ואין מעידין בו אלא עד שלשה ימים:

**ואפי' ראוהו מגויד** צלוב על הצליבה וחיה אוכלת בו אין מעידין בו אלא עד שתצא נפשו ר' יהודה בן בבא אומר וכו' כך היה נראה שצריך לומר שכן הוא בירוש' וברב אלפס ובהרא"ש ז"ל: וכך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל בשם כל הספרים: וכן נראה שהיא גירסת הרמב"ם ז"ל וכן בר"ע ז"ל אבל רש"י ז"ל נראה דגריס כמו שהוא כתוב בדפוס וכן ג"כ בנמוקי יוסף ע"ש אח"כ דקדקתי ברב אלפס ז"ל שבפסקיו בפירושו למתני' גם הוא ז"ל גריס בבא דאין מעידין אלא עד ג' ימים בסיפא שפירשה להפסקת דאין מעידין אלא עד ג' ימים אחר שהביא תלמוד שעל פסקת דחיה אוכלת בו והכי מסתבר טפי למיגרס דה"ל פלוגתא דר' יהודה בן בבא דקאי אבבא דאין מעידין אלא עד שלשה ימים סמוך למילתיה אבל אי גרסי' לה ברישא הוא דוחק גדול דקאי ר' יהודא אדלעיל מיניה טובא וראה זה מצאתי בירושלמי בלשון המשנה אין מעידין אלא לאחר ג' ימים ובתלמוד אשר עליה מצאתי כתוב כיני מתני' אין מעידין אלא עד לאחר שלשה ימים ע"כ. ואם אין טעות צריך עיון לעניות דעתי אף על פי שבדוחק יתיישב: ופשוט הוא דכל ראש בבא דתלתא בבי דמתני' הוא אין מעידין לפי גרסת רש"י ז"ל אבל לגרסא האחרת צ"ע אמאי שינה ואיתא למתני' פ' אלו מציאות (בבא מציעא דף כ"ז) ור"פ יש בכור וביד פי"ג דהל"ג סי' י"ח כ"א ובטור א"ה סימן קי"ח:

**פרצוף הפנים עם החוטם** דאמר קרא הכרת פניהם ענתה בם משמע ולא בשאר הגוף: וכתבו התוס' והרא"ש ז"ל בשם ר"ת בספר הישר דהא דאמרינן אין מעידין אלא על פרצוף הפנים היינו כשאין שם אלא הראש דאז אין יכול להכירו בטביעות עין אם לא שיהא כל הפרצוף שלם עם החוטם אבל אם כל גופו שלם אפי' אם אין פדחת וחוטם יכול להכירו בטביעות עין על ידי סימנין שהיה לו בגופו ואפילו אחר כמה ימים והיכא שאינו נחבל בפניו נראה דבר פשוט שיוכלו להכירו בטביעת עין של גופו וצורתו כי צורתו אינה משתנה כל כך ונראה הוא לעינים שמכירין אדם מת בטביעות עין אחר כמה ימים וגם יכול להיות דהיכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בתוך שלשה ימים דוקא ע"כ: אבל בנמוקי יוסף כתב שאין זה נכון בעיני הרשב"א והרא"ה והריטב"א ז"ל דהא מתני' סתמא קתני ואפי' כל הגוף שלם ולא עוד אלא דכיון דקתני אפי' יש סימנין משמע אפי' שגופו שלם ויש בו סימנין אין מעידין עליו אלא על פרצוף פנים עם החוטם ומיהו ודאי אם יש להם סימן מובהק בגופו מעידין עליו בכל מקום שבגופו וכדאמרינן וכו' ע"ש: וסימן מובהק יקרא כגון חסר או יתר באחד מאבריו ובכליו אפי' סימן מובהק לא מהני דחיישי' לשאלה ובסמוך יתבאר עוד. גם על מה שכתבו התוס' בשם ר"ת ז"ל דהיכא שאינו נחבל בפנים נראה דדבר פשוט הוא וכו' גם זה אינו מחוור בעיניהם ז"ל דהא

מילתא פסיקתא קתני אין מעידין אלא עד שלשה ימים ואפי' בשלא נחבל בפנים משמע ועוד וכו' ע"ש. גם על מה שכתבו דהיכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא תוך שלשה ימים דכיון דטעמא דשמא נתפח חששא דרבנן ובספק חשש לא נחמיר דדייניגן ליה לקולא דתוך שלשה ימים הוא ומיהו כתב הרשב"א ז"ל דלישנא דמתני' מכרעא בזה דלספרים דגרסי אין מעידין אלא עד שלשה דיינינן לחומרא אבל למקצת ספרים דגרסי כל שעברו ג' ימים אין מעידין עליו משמע דדוקא לאחר שלשה הא סתמא מעידין עליו ע"כ. וכתב הריטב"א ז"ל דיש חוששין להחמיר גם בזו ע"כ:

**אע"פ שיש סימנין בגופו** בגמ' בעי לאוקומה למתני' דלא כר' אלעזר בן מהבאי דאיהו אמר בברייתא מעידין על השומא אלמא דסבר סימנים דאורייתא דלא כמתני' ומוקי לה רבא בלישנא בתרא דכ"ע סימנין דרבנן ובסימן מובהק כ"ע ל"פ דסמכינן אאיסור דאורייתא אע"ג דסימנין דרבנן ושומא ר אלעזר סבר סימן מובהק הוי ורבנן סברי לא הוי סימן מובהק: וללישנא קמא דאמר רבא דכ"ע סימנין דאורייתא ומתני' דקתני אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו כשניתן סימנין בגוף שהיא ארוך או שהוא קצר שלאו סימנין נינהו וכליו נמי אע"פ שנותן סימנין מובהקין חיישי' שמא הוא השאילו לאחר ואותו אחר הוא שמת וסבורין הם שזהו בעל הבגדים ואב"א לעולם לא חיישי' לשאלה וכליו דקתני במתני' דלא סמכינן אסימנייהו בשאומר הבגדים היו לבנים או שאומר שחורים היו או שאומר אדומים היו דאין אלו סימנין שהרבה בגדים יש לבנים שחורים ואדומים אבל אם נותן בהן סימנין אחרים אה"נ שאם הם מובהקין דסמכינן על פיו פי' כגון אם היה חסר אבר או יתר בידיו וברגליו או שום שנוי באחד מאבריו סומכין עליו:

**אפי' ראוהו מגוייד** בגמ' פריך למימרא דמגוייד חיי ורמינהו דתנן בפ"ק דאהלות אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו אפי' מגוייד אפי' גוסס טמוי הוא דלא מטמא הא מחייא לא חייא מוקי אביי למתני' כר"ש בן אלעזר דאמר בהדיא בברייתא אף על המגוייד אין מעידין וההיא דפ"ק דאהלות אתיא כרבנן דאמרי בהדיא בברייתא מעידין על המגוייד וסיפא דקתני מן הארכובה ולמעלה תנשא דמשמע מגוייד לא חיי שאני מייא שמחזיקות ומגדלות כאב המכה ונופח ורבא מוקי למתני' בסכין מלובנת באש שמתוך המכוה מתרפא ואתיא מתני' לדברי הכל:

**ר' יהודה בן בבא אומר לא וכו'** בגמ' בעי' ר' יהודה בן בבא לקולא פליג דקאמר ת"ק אין מעידין אלא עד שלשה ימים ואתא ר' יהודה למימר יש לך אדם או מקום או שעה שאינו ממהר לנפוח ולהשתנות ויכול להעיד אפי' לאחר ג' ימים או לחומרא פליג דת"ק אמר עד שלשה ימים מעידין ואתא איהו למימר פעמים שאפי' תוך שלשה אין מעידין ובעי

למפשט מדרב דימי שהשיא את אשתו למי שהעלוהו אחר שלשה ימים ורבא השיא את אשת מי שהעלוהו אחר חמשה ימים דאי אמרת בשלמא לקולא פליג אינהו דעבוד כר' יהודה בן בבא אא"א לחומרא פליג אינהו דעבוד כמאן ודחי שאני מיא דצמתי ופרכי' והאמרת מיא מרזו ומשני ה"מ היכא דאיכא מכה אז מכבידין המכה ונופח אבל היכא דליכא מכה מיצמת צמית ואין מניחין אותו לנפוח ולהשתנות וה"מ דמיא מיצמת צמתי היכא דאין מכה דוקא דכי אסקיה חזייה בשעתיה אבל אי אישתהי אדרבא בתר הכי מיתפח תפח:

## משנה ד

**נפל למים וכו'** ביד בהלכות גירושין פי"ג סי' ט"ז:

**מעשה באחד שנפל לבור וכו'** גמ' תניא א"ל לר"מ אין מזכירין מעשה ניסים אפי' אינו מת מחמת המים היה לי למות מחמת דבר אחר שאותו הבור היה של שיש ומחליקין ואינו יכול לישון מעומד ור"מ סבר אפשר להתחזק מעט ע"י שן סלע שמצא בים ולישן:

**ושהו כדי שתצא נפשם** כך היה נ"ל שצ"ל אמנם כתב ה"ר יהוסף ז"ל נפשו בוי"ו. מצאתי:

**בעסיא** ס"א באסיא באל"ף:

**ששלשלוהו** לים ולא עלתה בידם אלא רגלו ואמרו חכמים מן הארכובא ומעלה תנשא כתוב בנמוקי יוסף הא דאמרי' תנשא משום דכיון ששלשלוהו הם ברגלו הא ודאי רגלו היא אבל אדם שנפל לים והשליכו מצודה והעלו רגל אחת מן הארכובה ולמעלה אין מעידין עליו אא"כ יש להם בו סימן מובהק שאני אומר רגל אחר הוא כדמוכח וכו' ע"ש. וכתב שם מגיד משנה בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל שלא התירוה להנשא אלא לאחר י"ב חדש גם לפי שידוע שטריפה אינה חיה י"ב חדש וכן אמרו בירוש' ר' חגאי בעא קומי ר' יוסא לא מסתברא נותנין לו שהות כדי טרפה א"ל אף אנן סברין כן ע"כ:

## משנה ה

**אפי' שמע מן התינוקות וכו'** ביד פי"ג דהל' גירושין סי' ט'. וכתוב בנמוקי יוסף ואמרו ז"ל מסתברא דעד מפי גוי מסיח לפי תומו כשר כיון שכשר מפי עבד ואשה וכדאמרי' הכא כששמע מפי נשים ומפי קטנים משום דקושטא קאמרי ע"כ: וכתוב בב"י שם סי' י"ז דמדברי הטור נראה שלא הצריכו לומר כך וכך רבנן וספדני הוו התם אלא באומרים הרי אנו באין מלספוד ולקבור את איש פלוני אבל אם אמרו מת איש פלוני משיאין את אשתו אע"פ שלא אמרו דבר אחר ואין כן דעת הרמב"ם ז"ל שם בפי"ג שכתב וכו' ולישנא דמתני' הכי דייק דגבי נשים נקט אומרות מת איש פלוני וגבי תינוקות נקט

אומרים הרי אנו הולכין לספוד וכו' ואם איתא ליערבינהו וליתני אפי' שמע מן הנשים או מן התינוקות מת איש פלוני דיו ע"כ ועיין עוד שם ויש מי שדקדק מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב עכשיו באנו מהספדו של פלוני וכו' דדוקא לאלתר סמכינן אדברי התינוקות אבל אם לא אמרו עכשיו באנו לא סמכינן עלייהו כלל ושכן משמע מלשון הגמ' דקתני הרי אנו באים דמשמע עתה אנו באים:

**ר' יהודה בן בבא אומר בישראל אע"פ שמתכוין ובגוי וכו'** כך מצאתי הגרסא ברב אלפס והרא"ש ז"ל וכן הגיה ר"ש לוריא ז"ל: ובגוי אם היה מתכוין אין עדותו עדות רק בעינן משיח לפי תומו ביד שם פי"ג סימן י"א:

## משנה ו

**מעידין לאור הנר** ביד פי"ג סי' כ"ב כ"ג ואיתא בירושלמי פ' התקבל:

**ומשיאין על פי בת קול** סתמא דמתניתין כב"ה ודלא כב"ש דאמרי אין משיאין על פי בת קול ושמעת אגב אורחך דאי משכחת תנא דתני סתמא אין משיאין ודאי ב"ש היא ולא סמכינן עלה:

**מעשה באחד שעמד וכו'** כצ"ל:

**ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו**. פי' דאמרינן בן אדם היה והלך לו ומשום תקנת עגונה התירו שאם לא תאמין לזה הרי תשאר עגונה: ואיתא בירושלמי פ' כל הגט ובגמרא פריך ודילמא שד הוה ומסיק דחזי ליה בבואה דבבואה דאינהו בבואה לחוד אית להו ולא בבואה דבבואה ותו מקשה ודילמא צרה הואי שנשא אשה במקום אחר ובאה לקלקלה והלכה לה ומשני תניא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין כגון מי שהיה מושלך בבור וכו' והכא נמי כשעת הסכנה דמי שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה: וכתב הריטב"א בשם רבו ז"ל דכיון דלא חיישי' לצרה בשעת הסכנה ה"ה דלא חיישי' לשד כלל ואע"ג דלא חזי ליה בבואה דבבואה ולהכי מייתי הא דר' ישמעאל לתרוצי אפי' קושיא דשד ואומר ר"י בעל התוס' ז"ל דהא דחיישי' הכא ובמסכת גיטין ובפ"ק דמגילה לשד דוקא בשדה או בבורות שהשדים מצוין שם אבל בעיר אין חוששין לא לענין נתינת שלום ולא לענין גט ועדות אשה וכן הוא בירוש' ג"כ נמוקי יוסף:

**מעשה בצלמון וכו'** ביד פ' שני דהלכות גירושין סימן י"ג ובטור אה"ע סימן קמ"א ושם וגם בהרי"ף והרא"ש ז"ל גרסי' בהאי סיפא ממקום פלוני ואפשר להיות שהוא פירוש דודאי דסיפא הוי כמו רישא אלא שקשה על זה קצת דבהרי"ף והרא"ש ז"ל ליתא לגרסת מקום פלוני ברישא ובקצת ספרים בהפך ברישא יש ובסיפא לא יש וז"ל הרמב"ם ז"ל

שם פי"ג סי' כ"ז ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו במקום פלוני כך וכך צורתו וכך היו סימניו אין אומרים באומד הדעת פלוני הוא עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו ע"כ:

## משנה ז

**א"ר עקיבא וכו'** ר"פ האשה שלום:

**לנהרדעא לעבר השנה** אע"ג דאין מעברין את השנים בח"ל דכתיב לשכנו תדרשו כל דרישות שאתה דורש לא יהו אלא לשכנו של מקום אמרי' בס"פ הרואה הנח ר' עקיבא שלא הניח כמותו בא"י: מצאתי אית דגרסי מצאני דמשמע שנחמיה היה מבקש לר' עקיבא. ומצאתי מוגה אלא יהודה בן אבא בלבד וגם בסיפא מצאנו חבר ליהודה בן אבא: ונראה דה"פ דמתניתין שמעתי שכל חכמי ארץ ישראל ס"ל שאין משיאין אשה ע"פ עד א' חוץ מר' יהודה בן בבא אמת הדבר:

**ונמתי לו** כן הדברים אמר לי אמור להם משמי אתם יודעים שהמדינה הזאת משובשת וכו' כך צ"ל: ואית דגרסי ונומתי ויס"א ונמיתי וכל הגרסאות הללו הוו כמו נומי ר"ש דבספ"ד דמסכת זבחים וכן ונמתי דבסמוך והוא מלשון נאם ה' אלהים והוי כמו ונאמתי באל"ף: ופי' משובשת בגייסות דעתם מחמת הלסטים שיצאו לשלול הדרך ואיני יכול לילך ולהעיד זה ששמעתי: אמנם ה"ר יהוסף ז"ל כתב פי' זה רחוק ויותר היה נראה נכון לפ' המדינה הזאת משובשת בגייסות ואי אפשר למצוא בכל פעם שני עדים עכ"ל ז"ל:

**והשיא ר"ג הזקן את נשותיהם על פי עד אחד והוחזקו וכו'** ר"פ האשה רבה ור"פ יש בכור וראיתי מוגה בשם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל והוחזקו להיות משיאין ע"פ עד א' והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד וכו' ע"כ ומצאתי כתוב בתשובות שאלות רבינו יצחק בר מרדכי דינרבונא וז"ל שמשיאין את האשה על פי עד א' כן הוא הלשון בכל המקומות ובשום מקום לא נמצא שאשה נשאת על פי עד א' אלא אמרו משיאין כלומר ב"ד והיינו שצריכה היתר ב"ד ואמרו עד אחד כלומר שיקרא עד והיינו כשיעיד בב"ד ע"כ:

**עד מפי עד** מפי אשה ואשה מפי אשה מפי עבד מפי שפחה כך צ"ל: ותוספת יו"ט קיים הגרסא וז"ל בכולהו דוכתי כו'. וכשר לעדות אשה ע"כ: ומצינן לפרש ואשה מפי אשה מפי עבד מפי שפחה שר"ל שהאשה שמעה מפי אשה והאשה שמעה מפי עבד והעבד שמע מפי שפחה אך יותר נכון לפרש דה"פ שהאשה שמעה מפי אשה אחרת או לא שמעה מפי אשה אלא מפי עבד או מפי שפחה ועיין במהר"י קולון ז"ל שרש קכ"א: וי"ס דגרסי נמי מפי שפחה מפי קרובים וכתב הר"ן ז"ל בפ' שבועות העדות דף שי"ו ע"ב שהדין בכל עד מפי עד אם הראשון כפר אין השני האומר בשמו עוד נאמן ע"כ וכן

כתוב ג"כ הרא"ש בשם הרמב"ן ז"ל שם דף נ"ה: וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל דה"ה לכל הפסולין בעבירה מן התורה דאם מסיחין לפי תומן כשרים לעדות דלא גריעי מגוי מסיח לפי תומו ע"כ: וביד פ' י"ב דהלכות גירושין סי' ט"ו ובפ"ה דהלכות עדות סי' ב' ג':

**ר' עקיבא אומר לא על פי אשה ולא על פי קרובים** כך היא הגרסא בהרא"ש ז"ל וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: ובגמ' פריך וסבר ר' עקיבא על פי אשה לא והתניא וכו' ומשני כאן קודם שהחזיקו להיות משיאין כאן לאחר שהחזיקו:

**א"ל מעשה בבני לוי** לר' עקיבא אמרו וקשה לע"ד אי אמרו לו קאי אר' אליעזר ור' יהושע היכי מצינן למימר דלדעתם עדיפא אשה אחת יותר מאיש אחד:

**בבני לוי** בהרא"ש ז"ל כתוב בבני לוד ונראה ששם נפל טעות: והניחוהו בפונדק כך צ"ל: איו חברנו גרסי' רש"י ז"ל: ונמת להם מת וקברתיו גרסי': בפי' ר"ע ז"ל הפונדקית גויה מסיחה לפי תומה אמר המלקט בגמרא מפרש דמיירי דקודם ששאלו לה איו חברנו ראוה שהיתה בוכה והיינו מסיחה לפי תומה: ביד פי"ג דהלכות גירושין סימן י"ד:

**א"ל ולא תהא כהנת** משום שהאריך בספור חזר ושנה אמרו לו: ה"ג לכשתהא הפונדקית נאמנת והפונדקית הוציאה להם מקלו ומנעלו ותרמילו וספר תורה שהיה בידו אמנם ברש"י ז"ל הלשון כך הוציאה להם מקלו וכו' הרי שלא עליה סמכו אלא לפי תומה הסיחה והביאה להם מקלו ותרמילו ע"כ: ובתשובות מהר"י קולון ז"ל בשרש קכ"א משמע שהיה גורס הראתה להם מקלו ותרמילו וקברו ע"ש:

סליק פרקא וסליקא לה מסכת יבמות בעזר אל אשר כבודו מלא תחתיות עליות ורומות: בעה"י שוכן ערבות זוכר ברית אבות נתחיל מסכת כתובות.